

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ГРОШІ ТА КРЕДИТ

методичні вказівки до практичних занять
для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
галузі знань 07 – управління і адміністрування,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
всіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
протокол № 13 від 10 червня 2019 р.

Чернігів, 2019

Гроші та кредит. Методичні вказівки до практичних занять для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 07 – управління і адміністрування, спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» всіх форм навчання / Укладачі: Шишкіна О.В., Дубина М.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2019. – 121 с.

Укладачі: Шишкіна Олена Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент
Дубина Максим Вікторович, доктор економічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Ільчук Валерій Петрович, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор

Рецензент: Ільчук Валерій Петрович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

| | |
|---|----|
| ПЕРЕДМОВА | 6 |
| РОБОЧА ПРОГРАМА КУРСУ | 7 |
| ТЕМА 1. СУТЬ І ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ | 15 |
| Основні питання теми | 15 |
| Контрольні питання | 15 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 16 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 17 |
| Вставити пропущені слова | 17 |
| Правильно-неправильно | 17 |
| Задачі | 19 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання | 20 |
| ТЕМА 2. ГРОШОВИЙ ОБОРОТ І ГРОШОВА МАСА | 21 |
| Основні питання теми | 21 |
| Контрольні питання | 22 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 23 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 24 |
| Вставити пропущені слова | 24 |
| Правильно-неправильно | 25 |
| Задачі | 26 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання | 29 |
| ТЕМА 3. ГРОШОВИЙ РИНОК | 30 |
| Основні питання теми | 30 |
| Контрольні питання | 31 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 33 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 33 |
| Вставити пропущені слова | 33 |
| Правильно-неправильно | 34 |
| Задачі | 36 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання | 38 |
| ТЕМА 4. ГРОШОВА СИСТЕМА | 39 |
| Основні питання теми | 39 |
| Контрольні питання | 40 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 42 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 42 |
| Вставити пропущені слова | 42 |
| Правильно-неправильно | 43 |
| Задачі, проблемні ситуації та дискусійні питання | 45 |
| ТЕМА 5. ІНФЛЯЦІЯ ТА ГРОШОВІ РЕФОРМИ | 46 |
| Основні питання теми | 46 |
| Контрольні питання | 47 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 48 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 49 |
| Вставити пропущені слова | 49 |
| Правильно-неправильно | 50 |

| | |
|---|-----------|
| Задачі | 52 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання | 53 |
| ТЕМА 6. ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ ТА ВАЛЮТНІ СИСТЕМИ..... | 54 |
| Основні питання теми | 54 |
| Контрольні питання | 55 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 56 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 57 |
| Вставити пропущені слова | 57 |
| Правильно-неправильно | 58 |
| Задачі | 59 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання | 61 |
| ТЕМА 7. КІЛЬКІСНА ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ І СУЧАСНИЙ | |
| МОНЕТАРИЗМ | 63 |
| Основні питання теми | 63 |
| Контрольні питання | 64 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 66 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 66 |
| Вставити пропущені слова | 66 |
| Правильно-неправильно | 67 |
| Задачі, проблемні ситуації та дискусійні питання | 69 |
| ТЕМА 8. КРЕДИТ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ | 70 |
| Основні питання теми | 70 |
| Контрольні питання | 71 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 73 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 73 |
| Вставити пропущені слова | 74 |
| Правильно-неправильно | 75 |
| Задачі | 76 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання | 78 |
| ТЕМА 9. КРЕДИТНІ СИСТЕМИ..... | 79 |
| Основні питання теми | 79 |
| Контрольні питання | 79 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 81 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 81 |
| Вставити пропущені слова | 81 |
| Правильно-неправильно | 82 |
| Задачі | 84 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання | 85 |
| ТЕМА 10. ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ ГРОШОВОГО РИНКУ | 86 |
| Основні питання теми | 86 |
| Контрольні питання | 87 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 91 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 91 |
| Вставити пропущені слова | 92 |
| Правильно-неправильно | 93 |

| | |
|---|------------|
| Задачі | 96 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання..... | 97 |
| ТЕМА 11. ЦЕНТРАЛЬНІ БАНКИ..... | 98 |
| Основні питання теми..... | 98 |
| Контрольні питання | 98 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 100 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 100 |
| Вставити пропущені слова | 100 |
| Правильно-неправильно | 101 |
| Задачі | 103 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання..... | 104 |
| ТЕМА 12. КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ ТА ЇХ ОСНОВНІ ОПЕРАЦІЇ..... | 105 |
| Основні питання теми..... | 105 |
| Контрольні питання | 106 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 107 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 107 |
| Вставити пропущені слова | 108 |
| Правильно-неправильно | 109 |
| Задачі | 110 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання..... | 111 |
| ТЕМА 13. МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ УСТАНОВИ ТА ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ЇХ З УКРАЇНОЮ | 112 |
| Основні питання теми..... | 112 |
| Контрольні питання | 113 |
| Теми для індивідуальної роботи студентів | 114 |
| Економічний диктант з основних термінів і понять теми | 114 |
| Вставити пропущені слова | 115 |
| Правильно-неправильно | 116 |
| Проблемні ситуації та дискусійні питання..... | 118 |
| РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА | 120 |

ПЕРЕДМОВА

Грошові відносини забезпечують життєдіяльність суб'єктів господарювання та сприяють виробництву, обміну, розподілу та споживанню матеріальних та нематеріальних благ різними економічними суб'єктами та є основою економіки будь-якої країни. Ці відносини мають змогу поєднувати всі галузі та сектори національного господарства в єдину глобальну економічну систему, підвищувати рівень взаємодії таких компонентів та впливати на темпи розвитку такої системи.

«Гроші та кредит» є нормативною дисципліною циклу фундаментальних дисциплін і складають фундаментальну основу навчального плану підготовки бакалаврів економічного профілю. Викладення дисципліни «Гроші та кредит» обумовлено необхідністю оволодіння студентами науковими основами сутності категорій «гроші», «кредит», «грошово-кредитна система» та аналізу їх розвитку в умовах ринкових відносин. Саме означені категорії створюють платформу для наукового обґрунтування функціонування більшості базових економічних механізмів, які у взаємодії забезпечують розвиток національного господарства, а саме: ціноутворення, кредитування, розрахунково-платіжні відносини, інвестиційна діяльність, фінансовий ринок тощо.

Вивчення дисципліни «Гроші та кредит» сприяє формуванню у майбутнього фахівця системи знань щодо сутності та особливостей використання таких економічних категорій як «гроші», «кредит», «грошовий оборот», «грошовий потік», «грошова система», «грошовий ринок», «кредитна система», «банківська система», «валютний ринок», «фінансовий посередник»; поглибленню теоретичної підготовки майбутніх фахівців у окресленій сфері та розумінню прикладних аспектів використання грошово-кредитних інструментів для активізації економічного розвитку в державі.

Предметом навчального курсу є особлива сфера економічних відносин, яка пов'язана з функціонуванням грошей, кредиту, банківських установ. Предмет дисципліни передбачає поглиблене вивчення студентами організації грошових і кредитних відносин у ринковому просторі, які виникають у процесі кругообігу товарів, послуг та функціонування фінансового ринку, а також зовнішні валютні ринки, валютні відносини і системи.

Метою вивчення дисципліни є оволодіння студентами базовими знаннями з питань грошей, кредиту, грошово-кредитного обігу, необхідних для розуміння базових проблем розвитку грошово-кредитної системи та розробки заходів щодо їх вирішення.

Метою даних методичних вказівок є формування і поглиблення системи базових знань студентів у сфері функціонування грошової, кредитної систем, застосування комплексного підходу до розгляду особливостей розвитку грошових відносин, кредитних операцій, фінансових посередників, які реалізують свою діяльність на фінансовому ринку держави через виконання системи практичних завдань, у тому числі, розв'язання задач, обговорення проблемних ситуацій і дискусійних питань.

РОБОЧА ПРОГРАМА КУРСУ

Дисципліна «Гроші та кредит» є нормативною дисципліною циклу фундаментальних дисциплін. Предметом курсу є особлива сфера виробничих відносин, яка пов'язана з функціонуванням грошей, кредиту, банків, бірж. Предмет дисципліни передбачає поглиблене вивчення студентами організації грошових і кредитних відносин у ринковому просторі, які виникають у процесі кругообігу товарів, послуг та функціонування фінансового ринку, а також зовнішні валютні ринки, валютні відносини і системи.

Мета навчальної дисципліни – оволодіння студентами базовими знаннями з питань грошей, кредиту, грошово-кредитного обігу, необхідних для практичної діяльності в умовах ринкової економіки.

Завдання, які вирішуються у процесі вивчення дисципліни:

- доведення до студентів змісту механізму походження і розвитку економічних категорій «гроші» і «кредит»;
- ознайомлення студентів з провідними теоріями у сфері грошово-кредитних відносин;
- формування у студентів теоретичної та методологічної бази знань, необхідної і достатньої для практичного використання грошово-кредитних інструментів;
- навчання студентів методикам аналізу грошово-кредитної політики, що проводиться у країні;
- ознайомлення студентів з міжнародним досвідом організації грошово-кредитної системи і дослідження можливості використання його в Україні.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- основні положення законодавчої та нормативної бази з грошей, кредиту, грошово-кредитних відносин, грошово-кредитного регулювання;
- понятійно-термінологічний апарат з питань грошей, кредиту, грошово-кредитних відносин технології здійснення грошово-кредитних операцій;
- методичку аналізу кількісних та якісних показників грошового обороту, кредитних відносин, рівня інфляції тощо;
- провідні теорії і проблемні питання у сфері грошей, кредиту, інфляції;
- механізми зміни грошової маси в обороті, урівноваження грошового ринку, впливу зміни цін на динаміку рівня процента, державного регулювання інфляції, формування позичкового процента, функціонування світової та міжнародних валютних систем;
- сутність позикового капіталу його ознаки, складові, джерела формування і напрямки використання;
- основні правила кредитування; функціонування валютного, фондового ринків;
- особливості процесу створення та регулювання грошово-кредитної політики та фіскально-бюджетної політики в сучасних умовах розвитку держави.

уміти:

- розбиратися в багатогранній сутності грошей та їхніх функціях;
- аналізувати грошовий оборот і грошову масу, що його обслуговує, фактори впливу на швидкість обігу грошей та роль швидкості обігу грошей для економіки держави;
- узгоджувати особливості формування та чинники зміни попиту на гроші та пропозиції грошей;
- визначати цілі грошово-кредитної політики та адекватні їм інструменти цієї політики;
- узгоджувати для досягнення тактичних і стратегічних завдань держави фінансові рішення щодо формування грошово-кредитної політики та адекватні їм інструменти цієї політики;
- аналізувати основні особливості інфляційного процесу в Україні в перехідний період та визначати їх вплив на економічний розвиток держави;
- користуватись основними правилами кредитування під час здійснення кредитних операцій;
- оцінювати доцільність використання різних форм та видів кредиту;
- самостійно визначати загальну потребу підприємства у залученні тих чи інших видів кредиту, у валютних коштах;
- проводити практичну роботу з курсоутворення на валютному ринку.

Опанування теоретичного матеріалу з дисципліни, засвоєння відповідної термінології, ознайомлення з літературними джерелами і набуття практичних навиків ведення фінансової діяльності сприятимуть у подальшому адекватному розумінню фінансово-економічної ситуації у країні і зваженому прийняттю рішень у професійній діяльності та відносинах із суб'єктами фінансового ринку.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Суть і функції грошей

Походження грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у створенні грошей.

Суть грошей. Гроші як загальний еквівалент і абсолютно ліквідний актив. Портфельний підхід до визначення суті грошей. Гроші як форма прояву суспільних відносин. Специфіка прояву суті грошей у різних економічних системах. Гроші як особливий товар, мінова і споживча вартість грошей як товару. Гроші як гроші і гроші як капітал. Зв'язок грошей з іншими економічними категоріями.

Форми грошей та їх еволюція. Натурально-речові форми грошей, причини та механізм їх еволюції від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів. Причини та механізм демонетизації золота. Ідеальні форми грошей та їх кредитна природа. Еволюція кредитних грошей. Різновиди сучасних кредитних грошей. Роль держави в утвердженні кредитних зобов'язань як грошей.

Вартість грошей. Специфічний характер вартості грошей. Купівельна спроможність як вираження вартості грошей при різних їх формах. Вартість

грошей і час. Вплив зміни вартості грошей на економічні процеси. Ціна грошей як капіталу: альтернативна вартість зберігання грошей та процент.

Функції грошей. Поняття функції грошей та їх еволюція. Функція міри вартості, її суть і сфера використання. Масштаб цін. Ідеальний характер міри вартості. Ціна як грошове вираження вартості товарів. Функція засобу обігу, її суть, сфера використання; реальність і кількісна визначеність грошей у цій функції. Функція засобу платежу, її суть, відмінність від функції засобу обігу, сфера використання, еволюція. Функція засобу нагромадження, її суть, сфера використання. Вплив часу на функцію засобу нагромадження. Світові гроші. Еволюція золота як світових грошей. Передумови використання як світових грошей національних та колективних валют. Взаємозв'язок функцій грошей. Вплив на функції грошей зміни їх вартості.

Роль грошей у ринковій економіці. Якісний і кількісний аспекти впливу грошей на економічні і соціальні процеси. Грошове середовище як фактор впливу на матеріальні інтереси та виробничу активність економічних суб'єктів. Вплив зміни кількості грошей на основні макро- та мікроекономічні процеси. Гроші як інструмент регулювання економіки. Зміна впливу кількісних параметрів грошей на економіку на коротко- та довгострокових інтервалах. Еволюція ролі грошей у перехідній економіці України.

Тема 2. Грошовий оборот і грошова маса

Поняття грошового обороту як процесу руху грошей. Грошові платежі як елементарні складові грошового обороту. Основні суб'єкти грошового обороту. Основні ринки, що взаємопов'язані грошовим оборотом. Національний дохід і національний продукт як визначальні параметри грошового обороту. Економічна основа та загальна схема грошового обороту.

Грошові потоки. Поняття грошових потоків та критерії їх класифікації. Характеристика основних видів грошових потоків. Взаємозв'язок між окремими видами грошових потоків. Балансування потоку національного доходу та потоку національного продукту через внутрішній та зовнішній грошові ринки.

Структура грошового обороту. Готівковий та безготівковий сектори грошового обороту. Сектор грошового обороту, фінансовий та кредитний сектори. Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот, її склад та фактори, що визначають її зміну. Базові гроші. Грошові агрегати. Швидкість обігу грошей: поняття, фактори, що визначають швидкість обігу та її вплив на масу і стабільність грошей. Порядок розрахунку швидкості обігу грошей.

Закон кількості грошей, необхідних для обороту, його суть, вимоги та наслідки порушення вимог. Проблема монетизації валового внутрішнього продукту.

Механізм поповнення маси грошей в обороті. Первинна емісія центрального банку. Вторинна емісія депозитних грошей комерційних банків. Грошовий мультиплікатор.

Сучасні засоби платежу, які обслуговують грошовий обіг: банкноти, розмінна монета, депозитні гроші, векселі, чеки, їх суть та характеристика.

Тема 3. Грошовий ринок

Суть грошового ринку. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Особливості прояву на грошовому ринку основних ринкових ознак: попиту, пропозиції, ціни.

Інституційна модель грошового ринку. Канали прямого й опосередкованого фінансування. Суб'єкти грошового ринку. Банки і небанківські фінансово-кредитні інститути як суб'єкти грошового ринку.

Економічна структура грошового ринку. Ринок грошей і ринок капіталів. Ринок цінних паперів та валютний ринок як складові грошового ринку.

Попит на гроші. Суть та форми прояву попиту на гроші. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші.

Пропозиція грошей. Суть та механізм формування пропозиції грошей. Фактори, що визначають зміну пропозиції грошей.

Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку. Фактори, що визначають рівновагу грошового ринку.

Тема 4. Грошова системи

Суть грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Елементи грошової системи.

Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи металевого і кредитного обігу.

Створення і розвиток грошової системи України. Необхідність створення грошової системи України. Особливості процесу запровадження національної валюти в Україні: запровадження тимчасової валюти, паралельний обіг купонокарбованця та рубля, процес стабілізації тимчасової валюти. Випуск постійної валюти – гривні.

Державне регулювання грошової сфери як головне призначення грошової системи. Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Методи регулювання – методи прямого впливу і методи опосередкованого впливу. Грошово-кредитна політика центрального банку – суть, типи, стратегічні цілі, проміжні та тактичні задачі. Інструменти грошово-кредитного регулювання.

Фіскально-бюджетна і грошово-кредитна політика в системі державного регулювання ринкової економіки. «Сеньйораж» і монетизація бюджетного дефіциту.

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

Теорії інфляції. Економічні причини появи теорій інфляції. Основні напрямки теорій інфляції: Кейнсіанська теорія інфляції, що обумовлена надлишковим попитом; монетаристська кількісна концепція інфляції; теорія інфляції, що викликана надмірними витратами виробництва.

Інфляція: суть, форми прояву, причини та наслідки. Вплив інфляції на виробництво, зайнятість та життєвий рівень. Інфляція в системі державного регулювання грошової сфери. Особливості інфляційного процесу в Україні.

Грошові реформи: поняття, цілі та види грошових реформ. Стабілізація грошей як основна мета реформи. Грошові реформи для створення чи радика-

льного вдосконалення грошових систем. Грошові реформи формального і конфіскаційного типів. Механізм проведення грошових реформ для внесення часткових змін і реформування окремих елементів грошових систем. Грошові реформи впровадження спеціальних стабілізаційних заходів зміцнення грошової одиниці. Методи проведення грошових реформ. Економічні переваги методу блокування банківських рахунків. Складові елементи впровадження методу списання готівки і коштів населення та заміни їх новою грошовою одиницею. Сучасні види комбінування методів і важелів удосконалення грошових систем.

Вітчизняний і міжнародний досвід проведення успішних грошових реформ. Теорії грошових реформ паралельного обігу валют. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Тема 6. Валютні відносини та валютні системи

Поняття валюти. Призначення та сфера використання валюти. Види валюти: національна, іноземна, колективна. Суть та види валютних відносин.

Валютний курс та конвертованість валют. Суть, основи формування та види валютного курсу. Поняття, значення та механізм забезпечення конвертованості валюти.

Валютний ринок: суть та основи функціонування. Об'єкти та суб'єкти валютного ринку. Біржова та позабіржова торгівля валютою. Основні види валютних операцій. Роль банків на валютному ринку. Фактори, що впливають на кон'юнктуру валютного ринку.

Валютне регулювання: суть та необхідність. Механізм регулювання валютного курсу: девальвація, ревальвація, валютна інтервенція. Регламентація статусу валюти та порядку здійснення операцій з нею (правила купівлі-продажу, ввозу-вивозу, використання валютної виручки, здійснення валютних платежів, нагромадження золотовалютних запасів тощо). Платіжний баланс у механізмі валютного регулювання. Органи валютного регулювання. Золотовалютні запаси в системі валютного регулювання.

Валютні системи: поняття, структура, призначення. Види валютних систем: національні, регіональні, світові. Розвиток валютної системи України. Європейська валютна система. Еволюція світової валютної системи. Характеристика сучасної світової валютної системи та роль МВФ у її функціонуванні. Проблеми формування валютної системи країн СНД.

Тема 7. Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

Класична кількісна теорія грошей, її основні постулати. Економічні причини появи кількісного підходу до вивчення ролі грошей. Еволюція постулатів кількісної теорії. Номіналістичне трактування суті грошей послідовниками кількісної теорії. Відмінності в поглядах на гроші послідовників кількісної теорії грошей та трудової теорії вартості.

Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей. «Трансакційний варіант» І. Фішера. «Кембриджська версія» кількісної теорії.

Внесок Джона Кейнса в розвиток кількісної теорії грошей. Зміна акцентів в оцінці ролі держави в економічному регулюванні та механізмів впливу на еко-

номіку. «Передаточний механізм» у трактуванні Дж. Кейнса. Неминучість інфляційних наслідків реалізації кейнсіанських концепцій.

Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Відмінності монетаристських трактувань ролі держави в регулюванні економіки. Внесок М. Фрідмана в розробку монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії.

Зближення позицій монетаристів та неокейнсіанців у їхніх рекомендаціях щодо грошово-кредитної політики в сучасних умовах. Кейнсіансько-неокласичний синтез.

Грошово-кредитна політика України в перехідний період у світлі сучасних монетаристських теорій.

Тема 8. Кредит у ринковій економіці

Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Теорії кредиту. Натуралістична теорія кредиту. Капіталотворча теорія кредиту.

Два методи перерозподілу коштів у процесі відтворення, їхні відмінності та сфера використання. Економічні чинники розвитку кредиту та особливості їх прояву в різних галузях народного господарства.

Суть кредиту. Кредит як форма руху вартості на зворотній основі. Еволюція кредиту в міру розвитку суспільного виробництва. Кредит як форма суспільний відносин. Позичковий капітал та кредит. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями.

Економічна основа, стадії та закономірності руху кредиту. Об'єкти та суб'єкти кредитних відносин.

Форми та види кредиту. Критерії класифікації кредиту. Форми кредиту, переваги та недоліки кожної з форм. Види кредиту. Характеристика окремих видів кредиту: банківського, державного, комерційного, міжнародного, споживчого. Банківський кредит як переважний вид кредиту. Принципи банківського кредитування.

Економічні межі кредиту. Поняття меж кредиту, причини та наслідки їх порушення. Кредитні відносини та інфляція.

Процент за кредит. Суть процента, види, економічні межі руху та фактори зміни ставки процента. Процент в умовах інфляції. Роль процента.

Функції та роль кредиту. Поняття функцій кредиту та їх класифікація. Характеристика окремих функцій кредиту. Основні напрями прояву ролі кредиту в ринковій економіці.

Розвиток кредитних відносин у перехідній економіці України. Відновлення комерційного кредиту та фактори, що гальмують його розвиток. Труднощі розвитку банківського кредиту. Еволюція державного та споживчого кредиту.

Тема 9. Кредитні системи

Поняття кредитної системи, два підходи до її визначення. Кредитна система як елемент інфраструктури грошового ринку. Складові елементи кредитної системи та їх загальна характеристика.

Поняття банківської системи. Економічна суть банку, дискусії навколо визначення суті банку. Види банків. Необхідність поєднання банків у систему. Поняття банківської системи. Основи організації банківської системи (принципи побудови, цілі, механізм функціонування). Функції банківської системи. Становлення та розвиток банківської системи України.

Небанківські фінансово-кредитні установи, їх відмінності від банків, економічне призначення, види, функції, роль. Проблеми розвитку небанківських фінансово-кредитних установ в Україні.

Тема 10. Фінансові посередники грошового ринку

Фінансові посередники як суб'єкти грошового ринку. Особливості фінансового посередництва. Схеми фінансового посередництва. Призначення фінансового посередництва та їх види.

Спеціалізовані кредитно-фінансові установи, їх суть, відмінності від банків, економічне призначення, види і функції. Причини зародження та їх зростаюча роль у ринковій економіці. Соціальна спрямованість активних і пасивних операцій небанківських фінансово-кредитних установ. Механізм надання спеціалізованих послуг юридичним і фізичним особам на довготривалій основі та усунення монопольного становища банків на ринку позичкових капіталів.

Конкурентний механізм функціонування спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів як третьої складової ланки кредитної системи. Спеціалізовані фонди кредитно-фінансових інститутів, їх утворення і механізм ефективного використання.

Провідні види спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, їх характеристика, сфери діяльності та особливості операційних механізмів. Функції страхових компаній у підтриманні стабільності відтворювальних процесів на макро- та мікроекономічному рівні. Механізм акумулювання і розміщення коштів пенсійних фондів. Посередницькі функції інвестиційних фондів у підвищенні ефективності ринкової економіки. Соціальні й економічні функції фінансових компаній у кредитуванні продажу споживацьких товарів. Кредитні спілки та проблеми розвитку їхньої діяльності в Україні. Механізм ломбардної форми кредиту. Позичково-заощаджувальні асоціації в системі кредитування будівництва житла та інших споживацьких потреб. Зростання ролі інститутів спільного інвестування та їхньої діяльності в Україні.

Механізм взаємодії інститутів кредитної системи України. Проблеми розвитку небанківських кредитно-фінансових установ в Україні.

Тема 11. Центральні банки

Центральні банки, їх походження та призначення. Призначення, статус та основи організації центрального банку. Функції центрального банку. Походження та розвиток центральних банків.

Побудова і розвиток Національного банку України.

Тема 12. Комерційні банки та їх основні операції

Банки другого рівня, їх походження, види, правові основи організації. Походження та розвиток комерційних банків. Особливості формування комерцій-

них банків в Україні. Основи організації та специфіка діяльності окремих видів комерційних банків.

Операції комерційних банків, їх класифікація та загальна характеристика. Банківські послуги.

Стійкість банківської системи та механізм її забезпечення. Поняття та значення стійкості банків. Установлення економічних нормативів діяльності комерційних банків. Нагляд і контроль за діяльністю банків. Страхування банківських депозитів та кредитів. Створення банківських резервів.

Тема 13. Міжнародні валютно-кредитні установи та форми співробітництва їх з Україною

Міжнародні валютно-кредитні установи та форми співробітництва їх з Україною. Роль та призначення міжнародних та регіональних валютно-кредитних організацій. МВФ і МБРР основні складові міжнародних валютно-кредитних установ. Діяльність МВФ в Україні.

Світовий банк. Напрями діяльності Світового банку. Міжнародна асоціація розвитку, Міжнародна фінансова корпорація, Міжнародний центр урегулювання інвестиційних конфліктів. Кредити Світового банку – привабливе джерело зовнішнього фінансування.

Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інститути. Африканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку. Банк міжнародних розрахунків.

ТЕМА 1. СУТЬ І ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ

Основні питання теми:

- 1.1. Походження грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей.
- 1.2. Роль держави у створенні грошей.
- 1.3. Форми і види грошей та їх еволюція.
- 1.4. Вартість і купівельна спроможність грошей.
- 1.5. Функції грошей та їх еволюція.
- 1.6. Роль грошей у ринковій економіці.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- понятійно-категоріальний апарат з питань сутності грошей, їх форм і видів, функцій грошей тощо;
- сутність грошей та концепції їх походження;
- форми і види повноцінних і неповноцінних грошей;
- сутність і види вартості грошей і сенс купівельної спроможності грошей;
- властивості грошей та їх характеристику.

Уміти:

- розбиратися в багатогранній сутності грошей та їхніх функціях;
- охарактеризувати процес еволюції форм обміну з використанням історичних особливостей розвитку суспільства;
- описати роль держави у створенні грошей та пояснити, чим обумовлювалась трансформація її ролі на різних етапах розвитку суспільства;
- дослідити залежність вартості (купівельної спроможності) грошей та рівня цін;
- визначати переваги і недоліки використання тих чи інших видів грошей, окреслювати сферу і взаємозалежність функцій грошей;
- узагальнити взаємозв'язок і взаємозалежність функцій грошей.

Контрольні питання

1. Назвіть основні концепції походження грошей і розкрийте їх відмінності.
2. Охарактеризуйте еволюцію форм обміну.
3. У чому полягає феномен держави у створенні грошей?
4. Як змінювалась роль держави у створенні грошей у процесі розвитку людства?
5. У чому полягає економічна сутність грошей?
6. Чим гроші відрізняються від звичайних товарів?
7. Які існують особливості грошей як загального товару (еквівалента)?
8. Назвіть і охарактеризуйте форми грошей.
9. У чому сутність купівельної спроможності грошей? Як час впливає на зміну купівельної спроможності грошей?

10. Сформулюйте причини, які зумовили перехід від простих до більш складних форм грошей.
11. У чому полягає відмінність повноцінних і неповноцінних грошей? Назвіть їх переваги і недоліки.
12. Які види грошей відносять до кредитних?
13. Чим у сучасний час підтримується довіра до кредитних грошей?
14. Розкрийте сенс паперових грошей і охарактеризуйте їх різновиди.
15. Чим паперові гроші відрізняються від кредитних?
16. Дайте визначення кредитних грошей, назвіть і охарактеризуйте ту функцію грошей, з якою пов'язана їх поява.
17. Охарактеризуйте передумови появи паперових грошей.
18. Сформулюйте причини нагромадження грошей.
19. Коли і за яких обставин наша держава почала формувати свій золотий запас?
20. Назвіть і охарактеризуйте функції, що виконують гроші.
21. У чому суть функції грошей як засобу платежу?
22. Чим функція грошей як засобу платежу відрізняється від функції грошей як засобу обігу?
23. У чому суть функції грошей як світових грошей?
24. У якій формі виступають гроші, які виконують функцію світових?
25. Назвіть причини демонетизації золота.
26. Які існують властивості грошей? Назвіть і охарактеризуйте їх.
27. Назвіть відмінності грошей як грошей, від грошей як капіталу.
28. Розкрийте механізм формування споживчої і мінової вартості грошей.
29. Охарактеризуйте роль грошей у різних економічних системах?
30. Яку роль відіграють гроші в ринковій економіці?

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Необхідність і сутність грошей, їх місце та роль у формуванні суспільних зв'язків.
2. Демонетизація золота та її вплив на формування і розвиток нових видів грошей.
3. Електронні гроші: сутність, особливості і тенденції розвитку.
4. Гроші та їх функції. Еволюція функцій грошей.
5. Функція грошей як міри вартості. Інфляція і міра вартості.
6. Функція грошей як засобу обігу. Швидкість обігу грошей та їх оптимальна маса.
7. Функція грошей як засобу платежу та її зв'язок з рівнем розвитку товарного виробництва.
8. Функція грошей як засобу накопичення. Заощадження громадян у банках України та їх використання.
9. Функція світових грошей та її вплив на грошову масу.
10. Трансформація функцій грошей у процесі глобалізації.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Гроші – це...
2. Неповноцінні гроші – це...
3. Повноцінні гроші – це...
4. Паперові гроші – це...
5. Чек – це...
6. Вексель – це...
7. Банкнота – це...
8. Електронні гроші – це...
9. Платіжна картка – це...
10. Купівельна спроможність грошей – це...

Вставити пропущені слова

1. У науковій літературі найбільш широко представлені дві концепції походження грошей: _____ і _____.
2. Гроші можна визначити як загальний _____, який відображає вартість усіх товарів та виконує роль посередника в обміні.
3. У період функціонування повноцінних грошей грошова одиниця стає уповноваженим представником держави, виконуючи певні економічні, політичні й ідеологічні функції. _____ функція грошей проявляється в можливості придбання нескінченного ряду товарів, робіт, послуг; _____ – у представленні на грошовій одинці назви держави, історичних пам'яток, національних героїв та здобутків, ілюстрацій гербу та девізу; _____ – у монополізації емісії грошей.
4. Використання повноцінних і неповноцінних грошей має свої переваги і недоліки, але обидві ці форми грошей є, безумовно, _____.
5. Забезпечення довіри до кредитних (неповноцінних) грошей надає їм специфічну форму вартості – _____.
6. Між вартістю (купівельною спроможністю) кредитних грошей та _____ на _____ існує обернена залежність.
7. Сутність грошей як економічної категорії проявляється в їх _____, які виражають внутрішню основу, зміст грошей і виконуються за участю людей.
8. Для того щоб визначити вартість товарів у грошах, треба певну кількість грошового матеріалу прийняти за одиницю (визначити _____).
9. Кількість грошей, необхідних для обігу, _____ сумі цін товарів і послуг, які реалізуються та _____ швидкості обігу грошей.
10. В умовах ринкової економіки гроші перетворились на _____, а їх вартість виявилась здатною до _____.

Правильно-неправильно

1. До повноцінних грошей відносять: паперові гроші, монети, векселі.

2. Існує два типи грошей: повноцінні та неповноцінні.
3. Перевагами повноцінних грошей є: відносно стала вартість, яка змінювалась повільно, що забезпечувало економіку надійним стандартом виміру всіх економічних процесів і явищ.
4. Перевагами повноцінних грошей є: низька податливість до регулюючого впливу держави та зручність у використанні.
5. Недоліками повноцінних грошей є: високі витрати виготовлення, низька податливість до регулюючого впливу держави та незручності у використанні.
6. Перевагою неповноцінних грошей є можливість держави емісіювати неповноцінні гроші відповідно до потреб обороту в грошах.
7. Перевагою неповноцінних грошей є відносно стала вартість, яка змінювалась повільно, що забезпечувало економіку надійним стандартом виміру всіх економічних процесів і явищ.
8. Повноцінні гроші мають тільки переваги і не мають недоліків.
9. Повноцінні гроші це такі, у яких номінальна вартість значно перевищує реальну (внутрішню вартість).
10. Сутність еволюційної концепції полягає в тому, що гроші з'явилися поза волею людей унаслідок тривалого розвитку обміну, коли з величезного товарного світу виділився особливий товар, що став виконувати роль грошей.
11. Раціоналістична концепція пояснює виникнення грошей погодженням між людьми, які переконались у тому, що для переміщення вартостей в обороті обміну необхідні спеціальні інструменти.
12. При переході від повноцінних до неповноцінних грошей, держава стала відігравати незначну роль.
13. У сучасних умовах розвитку роль держави у створенні грошей є скоріше коригувальною, ніж визначальною.
14. Ринок висуває жорсткі вимоги до носія грошових функцій і держава повинна обрати носія, який здатний найповніше задовольнити її вимоги.
15. Ринок спричиняє об'єктивну потребу в грошах, з якою держава повинна рахуватися.
16. Неповноцінні гроші емітуються відповідно до потреб обороту в грошах.
17. Неповноцінні гроші – це теж саме, що й кредитні гроші.
18. Сучасні носії грошових функцій не мають високої внутрішньої вартості.
19. Неповноцінні гроші емітуються відповідно до потреб державного бюджету, а не товарного обороту.
20. Між вартістю (купівельною спроможністю) кредитних грошей та рівнем цін на товари існує обернена залежність.
21. Довіра до кредитних грошей може бути підвищена за допомогою високого економічного потенціалу емітентів, створення державної системи страхування банківських депозитів і т. ін.

22. Кількість грошей, яка повинна бути в обігу (M), визначається сумою цін товарів та послуг, що підлягають реалізації протягом певного періоду (як правило, одного року).

23. Кількість грошей, необхідних для обігу, прямо пропорційна швидкості обороту грошей та обернено пропорційна сумі цін товарів та послуг, які реалізуються.

24. Ціна товару залежить від його вартості та величини вартості самої грошової одиниці.

25. Гроші як засіб платежу відрізняються від грошей як засобу обігу тим, що тільки завершують купівлю-продаж, а не є посередником при купівлі-продажу.

26. Види грошей: готівкові та безготівкові.

27. Транспортабельність як властивість грошей полягає в тому, що гроші повинні бути такими, щоб існувала можливість їх довгострокового зберігання.

28. Визнаність як властивість грошей полягає в тому, що всі громадяни держави повинні визнавати цей товар як засіб взаємних розрахунків, тільки в цьому випадку цей товар може претендувати на те, щоб називатись грошима.

29. Можливість розпізнання як властивість грошей полягає в тому, що товар, який виступає як гроші, повинен мати такі характерні риси, що дозволили б відрізнити дійсні гроші від фальшивих.

30. Якісно нова роль грошей полягає в тому, що вони перетворюються у грошовий капітал або самозростаючу вартість.

Задачі

№ 1. Проаналізуйте ситуацію, коли гроші використовуються:

- а) як міра вартості, але не як засіб обігу;
- б) як засіб обігу, але не як міра вартості;
- в) як засіб обігу, але не як засіб накопичення;
- г) як засіб накопичення і утворення скарбів, але не як світові гроші.

№ 2. У Вас є 50,0 тис. грн готівкою, а у Вашого друга – нерухомість у вигляді будинку за містом, що оцінена в 75,0 тис. грн.

Як Ви вважаєте, чиє майно має більшу ліквідність? Чи завжди більш ліквідний спосіб збереження майна більш раціональний?

№ 3. Індекс цін зріс з 110 до 120 %. Визначити, як змінилась купівельна спроможність грошей.

№ 4. Уявимо, що рівень інфляції у країні становить 20 % річних. У наступному році він зріс до 40 %. Як ця обставина вплинула на виконання грошима їх функцій? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 5. Назвіть і охарактеризуйте функції грошей, які можна зобразити такими формулами:

- а) T-G-T';
- б) T-G...G-T (T');
- в) T-T'

№ 6. Назвіть функції, які гроші виконують у процесі перерахованих нижче економічних операцій:

- а) повернення позики;
- б) оплата товару в магазині;
- в) оплата комунальних послуг;
- г) придбання іноземної валюти.

Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 7. Поясніть, які функції виконують гроші, коли Ви:

- а) сплачуєте комунальні послуги;
- б) розраховуєтесь за товари з постачальниками готівкою;
- в) розраховуєтесь за поставлені товари з постачальниками через банк;
- г) отримуєте стипендію;
- д) купуєте акції будь-якої компанії.

№ 8 Підприємство за місяць отримало прибуток обсягом 1234 ум. од. З цього прибутку воно повинно сплатити податок на прибуток у розмірі, що визначається чинним законодавством України. Гроші були перераховані до бюджету. Гроші при цьому здійснили функцію:

- а) міри вартості;
- б) засобу нагромадження й утворення скарбів;
- в) засобу платежу;
- г) засобу обігу;
- д) світових грошей.

№ 9 Які з перерахованих напрямків обслуговують гроші як засіб обігу?

- а) роздрібна, оптова, світова торгівля;
- б) послуги населення;
- в) платежі до бюджету;
- г) розрахунки між підприємствами, банками, установами;
- д) виплата заробітної плати і різних видів соціальної допомоги;
- е) використання з метою нагромадження капіталу;
- є) обслуговування руху вартості.

№ 10. Які з функцій виконують гроші у такій ситуації: українське підприємство придбало в Білорусі будівельні матеріали. Оплата була проведена після надходження матеріалів і здійснена доларами США.

З нижченаведеного переліку функцій обрати ті, що виконувались грошима у цій операції:

- а) міри вартості;
- б) засобу обігу;
- в) засобу нагромадження;
- г) засобу платежу;
- д) світових грошей.

Обґрунтуйте свою відповідь.

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. «Гроші є єдиним товаром, який не придатний ні на що інше, крім як для того, щоб його позбутися. Якщо Ви його не витратите, не інвестуєте, він Вас не нагодує, не надасть Вам житла, не розважить. Він породжує для Вас цінність тільки у процесі розлучення з ними».

Пояснить цей тезис. Висловіть свою думку з цього приводу.

№ 2. Пояснить, яким чином з введенням грошей як засобу обігу вирішуються труднощі бартерного обміну.

№ 3. Чому функція грошей як засобу нагромадження могла виникнути після функції засобу обігу і розвиватись на її основі?

№ 4. Чому золото та срібло витіснили товарні гроші у вигляді солі, хутра тощо? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 5. У чому перевага переходу від товарних до паперових та кредитних грошей? Як Ви вважаєте, чи можлива ситуація часткового повернення до товарних грошей? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 6. Чи можна поставити знак рівняння між поняттями «неповноцінні гроші» та «кредитні гроші» і чому?

№ 7. Припустимо, що люди починають купувати більш дорогі, але й більш якісні товари. Як це відобразиться на купівельній спроможності грошей?

№ 8. Чи можна говорити про підвищення цін в умовах натурального господарства? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 9. В яких основних сферах золото як товар з унікальними природними властивостями та специфічними особливостями минулих грошей знаходить застосування в сучасному світі? Наведіть приклади.

№ 10. Який зв'язок існує між такими видами грошей: кредитні гроші, готівкові гроші, депозитні гроші, електронні гроші?

ТЕМА 2. ГРОШОВИЙ ОБОРОТ І ГРОШОВА МАСА

Основні питання теми:

2.1. Грошовий оборот: сутність, поняття та основні складові.

2.2. Структура грошового обороту.

2.3. Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот, склад та фактори, що визначають її зміну.

2.4. Швидкість обігу грошей та її вплив на масу і стабільність грошей.

2.5. Закон кількості грошей, необхідних для обороту: суть, вимоги та наслідки порушення вимог.

2.6. Проблема монетизації валового внутрішнього продукту.

2.7. Механізм поповнення маси грошей в обороті.

2.7.1. Первинна емісія грошей.

2.7.2. Вторинна емісія грошей.

2.7.3. Емісія грошей та грошовий мультиплікатор.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- понятійно-категоріальний апарат у сфері грошового обороту;
- сутність і структуру грошового обороту та грошової маси;
- переваги і недоліки готівкового і безготівкового грошового обороту;
- поняття грошових агрегатів та розподіл їх за ступенем ліквідності;

- закон кількості грошей в обігу;
- сутність, рівні емісії і відповідні канали емісії грошей.

Уміти:

- охарактеризувати взаємозв'язок грошового обігу, грошового обороту та платіжного обороту;
- окреслити сферу функціонування готівкового і безготівкового обороту;
- сформулювати фактори, що визначають масу грошей в обігу та швидкість обігу грошей;
- пояснити взаємозалежність маси грошей і швидкості обігу грошей;
- дослідити наслідки порушення закону кількості грошей в обігу в аспектах інфляції та дефляції;
- сформулювати проблеми монетизації валового внутрішнього продукту;
- описати механізм поповнення маси грошей в обігу.

Контрольні питання

1. У чому полягає економічна сутність грошового обороту?
2. Що є економічною основою грошового обороту?
3. Яким чином пов'язані між собою «грошовий оборот» і «грошові потоки»?
4. Охарактеризуйте модель грошового обороту і сформулюйте умовні припущення, зроблені під час її застосування.
5. Назвіть складові грошового обороту. Чим обумовлено існування грошового обороту і цих складових?
6. Охарактеризуйте фіскально-бюджетний оборот як складову грошового обороту.
7. У чому полягає сутність фіскально-кредитного обороту?
8. Яку роль відіграє кредитний оборот як складова грошового обороту?
9. Що передує початку руху грошей у готівковій і безготівковій формах?
10. Поясніть, що розуміють під готівковим і безготівковим грошовим оборотом.
11. Який взаємозв'язок існує між готівковим і безготівковим обігом?
12. Сформулюйте переваги і недоліки готівкового і безготівкового грошового обороту.
13. Від чого залежить розмір безготівкового обороту?
14. Що являє собою маса, яка обслуговує грошовий оборот?
15. Охарактеризуйте активні і пасивні гроші як основні складові грошової маси.
16. За якими критеріями у структурному відношенні можна розглядати грошову масу?
17. У чому полягає складність структуризації грошової маси за ступенем ліквідності? Обґрунтуйте свою відповідь.
18. Назвіть і охарактеризуйте грошові агрегати.
19. Який з показників грошової маси є найвужчим? найширшим?
20. Яким чином відрізняються агрегати M_1 і M_2 за ступенем контролю і регулювання?

21. Як за ступенем ліквідності розташовуються грошові агрегати? Обґрунтуйте свою відповідь.
22. У чому полягає сутність і мета встановлення НБУ грошової бази?
23. Поясніть, з якою метою НБУ встановлює показник «грошова база». Яким чином можливо його визначити?
24. Розкрийте сутність і зміст швидкості обороту грошей.
25. Які фактори впливають на швидкість обігу грошей?
26. Який зв'язок існує між швидкістю грошей і кількістю грошей в обігу?
27. Сформулюйте закон кількості грошей, необхідних для обороту.
28. Що необхідно зробити державі, щоб забезпечити стійкість національних грошей?
29. У чому полягає проблема монетизації валового внутрішнього продукту?
30. Чи існує зв'язок між рівнем монетизації валового внутрішнього продукту та мобільністю і гнучкістю поведінки економічних суб'єктів? Обґрунтуйте свою відповідь.
31. Як пов'язані поняття «приріст грошової маси» і «приріст ВВП»?
32. Чи можна вважати поняття «випуск грошей» і «емісія грошей» тотожними? Обґрунтуйте свою відповідь.
33. Охарактеризуйте процес емісії грошей НБУ і комерційними банками. У чому полягає різниця між ними?
34. У чому полягає сенс банкотної емісії? Кому належить право емісії банкнот? Які основні умови банкотної емісії?
35. Що являє собою банківський мультиплікатор? Поясніть механізм його дії.
36. Розкрийте сутність кредитного і депозитного мультиплікаторів. Поясніть механізм їхньої дії.
37. Охарактеризуйте процес багаторазової експансії банківських депозитів.
38. Назвіть і охарактеризуйте чинники, що впливають на зростання грошової маси.
39. У чому сенс формування обов'язкових банківських резервів? Які завдання вирішуються за допомогою обов'язкових банківських резервів?
40. Що визначає потенційні можливості банківської системи із забезпечення приросту грошової маси, додаткової пропозиції грошей?

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Управління готівково-грошовим обігом грошей в Україні.
2. Грошовий оборот України. Безготівковий та готівковий грошовий оборот та співвідношення між ними. Заходи щодо скорочення готівкових платежів.
4. Особливості контролю за станом безготівкових розрахунків в Україні.
5. Форми безготівкових розрахунків і напрямки їх вдосконалення.
6. Аналіз впливу монетизації на економічний розвиток держави.
7. Дослідження монетизації економіки з урахуванням факторів інфляції.
8. Стан і шляхи оздоровлення грошового обігу в Україні.

9. Механізм емісійно-касового регулювання випуску в обіг і виключення грошей з обігу.

10. Особливості емісії грошей в Україні: аналіз, тенденції та перспективи.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Грошовий оборот – це...
2. Грошові потоки – це...
3. Готівковий грошовий оборот – це...
4. Безготівковий грошовий оборот – це...
5. Грошова маса – це...
6. Швидкість обороту грошей – це...
7. Грошова база – це...
8. Грошові агрегати – це...
9. Монетизація економіки – це...
10. Емісія грошей – це...

Вставити пропущені слова

1. Між готівковим і безготівковим обігом існують взаємозв'язок і взаємозалежність: гроші постійно переходять з однієї сфери обігу в іншу, готівкові гроші змінюють форму на рахунках у банківських установах; крім того, безготівковий оборот невіддільний від обороту наявних грошей і утворює разом з ним єдині _____.

2. Емісію _____ здійснює, як правило, _____, який випускає _____ гроші в обіг, вилучає з обігу _____ і _____, впроваджує в обіг _____ і _____.

3. _____ розрахунки дозволяють значно зменшити _____, пов'язані з грошовими розрахунками у господарстві, звести до мінімуму _____, яка знаходиться в _____.

4. Зосередження безготівкового платіжного обороту в кредитній системі дає змогу раціонально використовувати всі _____, що зберігаються на банківських рахунках для цілей прямого банківського кредитування суб'єктів ринкових відносин, суттєво прискорювати _____, у тому числі запроваджуючи найновіші засоби електронного зв'язку.

5. Емісію _____ грошей, у тому числі кредитних і платіжних карток, здійснюють, здебільшого, _____; векселів і чеків – _____.

6. Швидкість обігу грошей _____ кількості грошей в обігу, тому прискорення їх обіговості означає _____.

7. Збільшена грошова маса при незмінному обсязі товарів та послуг на ринку призводить до _____ грошей, тобто в кінцевому результаті є одним з факторів _____ процесу.

8. Перевищення кількості грошових одиниць в обігу над сумою товарних цін призводить до _____ («_____» _____).

9. Нестача грошових коштів в обігу спричинює _____ («_____» _____).

10. Управляє механізмом банківського мультиплікатора, а як наслідок, емісією безготівкових грошей, виключно _____, у той час, як емісія здійснюється системою _____.

Правильно-неправильно

1. Грошовий оборот – сукупність платежів, які обслуговують окремий етап (чи його частину) процесу розширеного відтворення.

2. Грошовий потік – сукупність всіх грошових потоків в економіці за певний період.

3. Основою грошового обороту є суспільний розподіл праці і розвиток товарного виробництва.

4. Для того щоб виник рух грошей, необхідно виникнення потреби у грошах у однієї чи іншої сторони.

5. Безготівкові гроші використовуються: для кругообігу товарів та послуг; для розрахунків, пов'язаних безпосередньо з рухом товарів та послуг, а саме: розрахунків по виплаті заробітної плати, премій, допомоги, пенсій, страхових відшкодувань тощо.

6. Емісію готівки здійснює центральний банк.

7. Безготівковий оборот – рух вартості без участі наявних грошей: переказ грошових коштів по рахунках кредитних установ, залік взаємних вимог.

8. Недоліками готівкового обороту є висока дебіторська заборгованість, низька швидкість розрахунків та високі витрати обігу.

9. До переваг безготівкового обороту відносять порівняно низькі суспільні витрати обігу, високу швидкість обігу грошових коштів, можливість раціонально використовувати тимчасово вільні засоби, які знаходяться на рахунках у банку.

10. Грошовий оборот є складовою частиною грошового обігу.

11. Платіжний оборот є ключовим елементом грошового обороту.

12. Обсяг грошової маси визначається державою – емітентом грошей, його законодавчою владою.

13. M_0 = готівка в обігу.

14. $M_1 = M_0 +$ залишки грошових вкладів на банківських строкових рахунках.

15. $M_2 = M_1 +$ кошти клієнтів за трастовими операціями банків.

16. $M_3 = M_2 +$ залишки грошових вкладів на банківських рахунках до запитання.

17. $M_2 = M_1 +$ залишки грошових вкладів на банківських строкових рахунках.

18. Швидкість обігу грошей обернено пропорційна кількості грошей в обігу, тому прискорення їх обіговості означає ріст грошової маси.

19. Щоб забезпечити стійкість грошей, необхідно витримувати пропорційність між товарною масою і обсягом грошових послуг населенню, з одного боку, і грошовою масою в обігу – з другого.

20. Перевищення кількості грошових одиниць в обігу над сумою товарних цін (і як результат – поява грошових одиниць, що не мають товарного покриття) призводить до інфляції.

21. Процес руху грошей, що обслуговує реалізацію валового національного продукту (ВНП), називається грошовим обігом.

22. Між процесом реалізації ВНП та грошового обігу існує внутрішній зв'язок: чим більший номінальний обсяг реалізації ВНП, тим більшим буде потік грошового обігу, і навпаки.

23. Ступінь (рівень) монетизації економіки розраховується як частка від ділення грошей, що знаходяться в обігу, на обсяг ВВП.

24. Емісія безготівкових грошей відбувається центральним банком, готівки – системою комерційних банків.

25. Поняття «випуск грошей» та «емісія грошей» є тотожними.

26. Первинна емісія грошей відбувається на рівні комерційних банків, вторинна – на рівні центрального банку.

27. Система обслуговування бюджетного боргу ґрунтується не на випуску в оборот нових грошей, а на розміщенні на відкритому ринку державних боргових зобов'язань.

28. Якщо цінні папери держави розміщуються поза емісійними установами, то приріст державного боргу не впливає на пропозицію грошей.

29. Комерційні банки створюють депозитні гроші, надаючи своїм клієнтам кредити.

30. Величина грошового мультиплікатора показує максимальну кількість нових кредитних грошей, що може утворювати кожна грошова одиниця наднормативних резервів з цією величиною норми обов'язкових резервів.

Задачі

№ 1. Маса грошей, які обслуговують безготівковий оборот, становить 135,0 млрд грн, готівковий оборот – 512,0 млрд грн. Накопичення становлять – 287,0 млрд грн; резерви і залишки на рахунках – 158,0 млрд грн. Визначити співвідношення активних і пасивних грошей і дати йому оцінку.

№ 2. Визначити, як змінився розмір національного ВВП за таких умов:

– грошова пропозиція зросла у звітному році порівняно із базовим із 500 до 780 млрд грн;

– швидкість обігу грошей у звітному періоді порівняно із попереднім не змінилась і становила 5,8 обертів на рік.

Проаналізувати отриманні дані.

№ 3. Визначити розмір грошової маси та проаналізувати її структуру, якщо відомі такі дані:

– обсяг готівкового обороту – 185,0 млрд грн;

– обсяг безготівкового обороту – 378,0 млрд грн;

– депозити до запитання – 115,0 млрд грн;

– строкові депозити – 218,0 млрд грн;

– валютні заощадження – 132,0 млрд грн.

№ 4. Визначити величину грошових агрегатів на онові нижченаведених даних:

- готівка, що перебуває поза банківською системою – 200,0 млрд грн;
- готівка в касах юридичних осіб – 145,0 млрд грн;
- кошти на строкових вкладах – 280,0 млрд грн;
- кошти на поточних рахунках та на ощадних рахунках до запитання – 180,0 млрд грн;
- валютні заощадження – 130,0 млрд грн;
- кошти за трастовими операціями банків – 90,0 млрд грн.

Проаналізувати отриманні данні.

№ 5. Склад грошової маси виглядає таким чином:

- готівка і банківські вклади до запитання – 100,0 млрд грн;
- строкові і ощадні вклади в депозитних банках – 240,0 млрд грн;
- позикові фонди грошового ринку – 350,0 млрд грн;
- депозитні сертифікати номіналом 1200,0 тис. грн,
- строкові угоди про зворотний викуп і позики в євродоларах – 30,0 млрд грн;
- запис ощадних бон, комерційних паперів і банківських акцептів за межами банківської системи – 40,0 млрд грн.

Здійснити структурування грошової маси за ступенем «готовності» окремих елементів до обігу, провести аналіз отриманої структури; зробити відповідні висновки і пропозиції щодо підвищення ліквідності окремих елементів.

№ 6. Визначити кількість грошей, необхідних для обігу, на основі таких даних: сума цін і послуг, які реалізуються за рік, становить 250,0 млрд грн; сума цін товарів, проданих у кредит, – 120,5 млрд грн; сума платежів за зобов'язанням – 90,0 млрд грн; сума зобов'язань, які взаємно погашаються, – 31,5 млрд грн; швидкість обороту однойменної грошової одиниці (гривні) – 6 обертів за рік.

Сформулювати ймовірні наслідки того явища, що фактична кількість грошей в обігу буде більше або менше розрахункової величини.

№ 7. Визначити кількість грошей, необхідних для безінфляційного та бездефляційного обігу, на основі таких даних:

- сума цін і послуг, які реалізуються за рік, становить 900,0 млрд грн;
- сума цін товарів (робіт, послуг), що реалізуються із відстрочкою платежу – 15 % від суми цін товарів, що реалізуються протягом періоду, який аналізується;
- сума за платежами, за якими настав строк оплати – 189,0 млрд грн;
- обсяг платежів за взаємними розрахунками – 31,5 млрд грн;
- число оборотів грошової одиниці – 6 обертів за рік.

Визначити, яким чином зміниться кількість грошей, необхідних для обігу, за умови, що число обертів грошової одиниці скоротиться до 6, а обсяг платежів за взаємними розрахунками збільшиться до 82,0 млрд грн.

№ 8. Грошова маса готівкових і безготівкових грошей – 500,0 млрд грн. Валовий національний продукт (ВНП) становить – 5050,0 млрд грн. Необхідно розрахувати швидкість обороту грошей.

Як зміниться швидкість обороту грошей за умови, якщо грошова маса готівкових і безготівкових грошей збільшиться на 10 %, а ВВП зросте на 35,0 млрд грн?

№ 9. Розрахуйте швидкість обігу грошей, що зберігаються на розрахунковому рахунку. Відомі такі параметри грошових агрегатів: $M_0 = 15,0$ млрд грн, $M_1 = 400,0$ млрд грн, $M_2 = 500,0$ млрд грн.

Як зміниться швидкість обігу грошей, якщо M_0 зросте на 18 %?

№ 10. У таблиці 2.1 за звітний період подана залежність між грошовою масою в обігу (M), швидкістю обігу (V), кількістю проданих за звітний період товарів та наданих послуг (Q) і середньою ціною товарів та послуг.

Таблиця 2.1

Вихідні дані

| Звітний період | M , млрд грн | V | Q , млрд шт. | P , грн. |
|----------------|----------------|-----|----------------|------------|
| n | 60 | 8 | 240 | 2 |
| $n+1$ | | | | |
| $n+2$ | | | | |
| $n+3$ | | | | |
| $n+4$ | | | | |

Для наступних періодів розвитку національної економіки надається декілька варіантів зміни наведених параметрів:

- M зросте на 10 %, Q та V – не зміняться;
- M зросте на 20 %, Q – на 25 %, V – не зміниться;
- M зросте на 10 %, Q – скоротиться на 15 %, V – скоротиться на 5 %;
- M зросте на 15 %, Q – на 50 %, V – на 25 %.

Заповніть таблицю. Доведіть, чому зміни M , Q та V впливають на відповідну зміну P .

№ 11. За рік інфляція призвела до зростання цін у межах національної економіки в 2 рази. Маса грошей в обігу зросла з 60 до 100 млрд грн.

Одночасно прискорення обігу грошей на 10 % спричинили позитивні зміни в банківській системі країни.

Знайдіть зміни в обсягах продажів.

№ 12. На основі нижченаведених даних таблиці 2.2 визначити рівень монетизації економіки. Проаналізувати отриманні дані.

Таблиця 2.2

Вихідні дані для розрахунку рівня монетизації економіки

| № п/п | Показники | Сума, млрд грн. |
|-------|---|-----------------|
| 1 | Готівка у касах юридичних осіб | 120 |
| 2 | Кошти поза банками | 290 |
| 3 | Поточні депозити у національній валюті | 310 |
| 4 | Строкові депозити у національній валюті | 280 |
| 5 | Вартість облігацій державної позики | 10 |
| 6 | Кошти за трастовими операціями банків | 85 |
| 7 | Валовий внутрішній продукт (ВВП) | 2570 |

№ 13. Проаналізуйте зв'язок між грошовим обігом і процесами економічного розвитку за умови наявності таких даних:

- готівка на руках населення – 191,0 млрд грн;
- готівка в касах юридичних осіб – 50,0 млрд грн;
- кошти на поточних рахунках – 200,0 млрд грн;
- строкові вклади – 350,0 млрд грн;
- кошти на спеціальних карткових рахунках – 18,0 млрд грн;
- рівень національного доходу – 1850,0 млрд грн.

Які зміни у процесі економічного розвитку відбудуться, якщо рівень поточних і страхових депозитів відповідно зросте на 10 і 12 %, кошти на спеціальних карткових рахунках збільшаться на 5 %, а рівень національного доходу підвищиться на 12 %.

Проаналізувати результати розрахунків і змін, що відбулися.

№ 14. На основі даних, наведених у таблиці 2.3, визначити грошові агрегати і показник грошової бази. Проаналізувати отримані дані.

Таблиця 2.3

Вихідні дані

| п/п | Показники | Одиниця виміру | Період | | |
|-----|---|----------------|--------|------|------|
| | | | 20XX | 20YY | 20ZZ |
| 1 | Кошти поза банками | млрд грн | 100 | 105 | 110 |
| 2 | Кошти у касах банків | % від M_0 | 10 | 9,5 | 9 |
| 3 | Депозити до запитання у національній валюті | % від M_0 | 10 | 11 | 9 |
| 4 | Строкові депозити у національній валюті | млрд грн | 380 | 360 | 370 |
| 5 | Валютні заощадження | млрд грн | 32 | 33 | 31 |
| 6 | Облігації внутрішньої державної позики | млрд грн | 18 | 16 | 19 |
| 7 | Резерви комерційних банків на кореспондентських рахунках у центральному банку | млрд грн | 98 | 90 | 95 |

№ 15. Відомо, що залучені ресурси комерційного банку становлять 15,0 млн грн; норма обов'язкових резервів – 8,5 %. Визначити розмір кредитних ресурсів комерційного банку.

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Використовуючи рівняння кількості грошей в обігу, поясніть, чому може відбуватися ріст ВВП без зміни кількості грошей в обігу.

№ 2. Поясніть, чим відрізняються заощадження сімейних господарств від національних заощаджень.

В яких випадках верхньою межею інвестицій виступають заощадження сімейних господарств, а в яких національні заощадження?

№ 3. Використовуючи модель грошового обороту, поясніть особливості існуючих грошових потоків. Назвіть два потоки, які в межах грошового обігу є рівновеликими і повинні бути збалансованими. Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 4. Поясніть, чому у відкритій економічній системі наявність чистого імпорту спричиняє необхідність припливу капіталу?

Що відбудеться з грошовим оборотом, якщо при чистому імпорті не буде припливу капіталу? Як це вплине на рівень банківського процента?

№ 5. Поясніть, за яких обставин у країні може розпочатися процес «проїдання» капіталу. Як цей процес відобразити в потоках грошового обігу? Які заходи Ви можете запропонувати для уникнення зазначеної ситуації.

№ 6. Обґрунтуйте, чому знецінення вкладів населення здатне негативно вплинути не тільки на благополуччя вкладників, а й на економіку країни загалом.

Побудуйте логічні ланцюги ймовірних причин і наслідків такого знецінення.

№ 7. Поясніть сутність «базових грошей» та сформулюйте основні відмінності «базових грошей» та агрегату M_3 .

№ 8. Поясніть, яке значення має визнання внутрішнього зв'язку між заощадженнями та інвестиціями для бюджетно-фінансової політики держави.

№ 9. Зміна швидкості обігу грошей змінює пропозицію грошей в обігу, ускладнює або полегшує питання його регулювання і узагальнює відображення змін інтенсивності економічних процесів.

Використовуючи статистичні дані за останні 5 років, проаналізуйте зміну швидкості обігу грошей в Україні, прослідкуйте коливання інтенсивності економічних процесів та сформулюйте основні закономірності, що були виявлені у процесі аналізу.

№ 10. Використовуючи дані Національного банку України, проаналізуйте динаміку змін грошових агрегатів. Узагальніть основні тенденції і сформулюйте основні закономірності, що пов'язують зміни грошових агрегатів із соціально-економічним розвитком країни.

ТЕМА 3. ГРОШОВИЙ РИНОК

Основні питання теми:

3.1. Сутність грошового ринку. Особливості виявлення на ринку основних ринкових ознак: попиту, пропозиції, ціни.

3.2. Інституціональна модель грошового ринку.

3.3. Економічна структура грошового ринку.

3.4. Попит на гроші: сутність, складові, фактори зміни.

3.5. Пропозиція грошей: сутність та механізм формування.

3.6. Графічна модель грошового ринку.

3.7. Процент як ціна грошей і основа рівноваги на грошовому ринку.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- визначення грошового ринку як економічної категорії;
- основні функції і складові елементи грошового ринку;

- ключове завдання грошового ринку;
- ознаки грошового ринку та їх характерні особливості;
- сутність та функціональне призначення інфраструктури грошового ринку;
- складові елементи інфраструктури грошового ринку;
- функціональні особливості посередників, що існують на грошовому ринку;
- сутність ринку грошей та ринку капіталів, відмінності між ними та їх складові елементи;
- тлумачення поняття «валютний ринок»;
- підходи до класифікації грошових ринків та їх види;
- сутність попиту на гроші, пропозиції грошей та рівноваги на грошовому ринку;
- складові попиту на гроші;
- механізм формування пропозиції грошей;
- фактори, що впливають на зміну попиту на гроші, пропозиції грошей та коливання рівноваги на грошовому ринку;
- види процентів, які використовуються на грошовому ринку.

Уміти:

- охарактеризувати грошовий ринок як економічну категорію, сформулювати основні відмінності категорій «грошовий ринок» і «фінансовий ринок»;
- дослідити яким чином реалізуються функції грошового ринку;
- пояснити, яким чином специфіка товару грошового ринку, а саме – грошей, відображається на ключових елементах грошового ринку (попиту, пропозиції, ціні);
- розкрити сутність інфраструктури грошового ринку і сформулювати специфічні особливості існуючої в Україні інфраструктури грошового ринку;
- охарактеризувати сектор прямого фінансування і сектор опосередкованого фінансування, сформулювати основні відмінності між ними;
- пояснити різницю, що існує між біржовим і позабіржовим ринком цінних паперів;
- сформулювати особливості процента як ціни грошей;
- пояснити взаємозв'язок між обліковим і позиковим процентом;
- обґрунтувати закономірності змін різних видів процентів виходячи з динаміки коливання облікового процента;
- назвати і пояснити фактори, що визначають межі зміни процентних ставок.

Контрольні питання

1. Поясніть, яке місце посідає грошовий ринок у структурі грошового обороту та в чому полягає роль грошового ринку в економіці.
2. Сформулюйте сутність грошового ринку.
3. Назвіть і охарактеризуйте складові елементи грошового ринку.
4. Поясніть, у чому полягає різниця між грошовим ринком, ринком грошей та ринком капіталів.

5. Розкрийте сутність і зміст функцій грошового ринку.
6. Назвіть особливості виявлення на грошовому ринку основних ринкових ознак: попиту, пропозиції, ціни.
7. Що є характерною ознакою грошового ринку?
8. Дайте характеристику взаємозв'язку національного та світового фінансового ринків. Яким показником вимірюється міцність цього зв'язку? Назвіть основні аспекти впливу міжнародного фінансового ринку на вітчизняний ринок капіталів.
9. Назвіть і охарактеризуйте ключові сектори грошового ринку.
10. Які принципові відмінності існують між прямим та опосередкованим фінансуванням на грошовому ринку? Назвіть основні функції фінансових посередників та охарактеризуйте їх.
11. Чим відрізняються фінансові посередники в різних секторах грошового ринку?
12. Назвіть основні складові економічної структури грошового ринку.
13. Сформулюйте сутність інфраструктури грошового ринку.
14. Які функції виконує інфраструктура грошового ринку? Назвіть їх та охарактеризуйте.
15. Які складові елементи інфраструктури грошового ринку Ви знаєте?
16. Чи може грошовий ринок створити ефективний механізм трансформації заощаджень в інвестиції? Обґрунтуйте власну думку.
17. Обґрунтуйте, чому знецінення ощадних вкладів населення в період високих темпів інфляції негативно впливає не тільки на вкладників, а й на економіку загалом.
18. У чому полягає вплив зміни процентної ставки у грошово-кредитній сфері на реальний сектор економіки?
19. За яких обставин відбувається відхилення реальної процентної ставки від номінальної та який вплив це має на грошовий ринок?
20. У чому сутність попиту на гроші? пропозиції грошей?
21. Від чого залежить попит на гроші та його зміна?
22. Назвіть фактори, які визначають зміну попиту на гроші і пропозиції грошей.
23. Розкрийте сутність рівноваги на грошовому ринку. Назвіть фактори, що визначають рівновагу на грошовому ринку.
24. Охарактеризуйте процент як ціну грошей.
25. Чим визначається розмір процента?
26. Назвіть і охарактеризуйте всі відомі Вам види процентів.
27. Чим пояснюється той факт, що облікова ставка посідає особливе місце серед всіх видів процентних ставок?
28. Який зв'язок існує між обліковим і позиковим процентом?
29. Обґрунтуйте, які процеси відбуватимуться на грошовому ринку за умови, що облікова ставка процента зростатиме? знижуватиметься?
30. Чим визначатимуться межі зміни процентної ставки? Чим визначатиметься верхня межа зміни норми процента?

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Сутність, структура та особливості прояву грошового ринку в Україні.
2. Розвиток інфраструктури грошового ринку: проблеми і перспективи.
3. Вплив швидкості обороту грошей на масу і стабільність грошей. Механізм забезпечення стабільності грошей.
4. Дослідження взаємозв'язку і взаємодії біржового і позабіржового ринків.
5. Ключові аспекти взаємозв'язку і взаємодії національного та міжнародного ринків в умовах посилення впливу міжнародних фінансово-кредитних установ.
6. Особливості формування та чинники зміну попиту і пропозиції грошей у сучасних умовах розвитку.
7. Аналіз природи, цілей і мотивів накопичення грошових коштів економічними суб'єктами.
8. Інфляційні наслідки коливання процентних ставок.
9. Побудова графічної моделі ринку грошей та аналіз механізму його урівноваження.
10. Дослідження механізму впливу зміни цін у попиті та пропозиції грошей на динаміку рівня процента.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Грошовий ринок – це...
2. Інфраструктура грошового ринку – це...
3. Модель грошового ринку відображає...
4. Ринок грошей – це...
5. Ринок капіталів – це ...
6. Міжбанківський ринок – це...
7. Відкритий ринок – це...
8. Біржовий ринок – це...
9. Позиковий процент – це...
10. Обліковий процент – це...

Вставити пропущені слова

1. Складові елементи грошового ринку (_____, _____ і _____) формують і визначають _____, _____ і _____, що дозволяє забезпечити збалансування попиту і пропозиції грошей і формування ринкового рівня _____, як ціни грошей.
2. У межах сектору прямого фінансування виділяють канал _____ і канал _____.
3. На _____ продаються і купуються короткострокові грошові кошти (до 1 року), на ринку капіталів – _____ та _____ (більше 1 року).
4. За функціональними ознаками ринок грошей складається з _____ ринку і _____ ринку.

5. Залежно від того, чи нові фінансові активи пропонуються для продажу, чи емітовані раніше, грошовий ринок поділяють на _____ та _____.

6. Залишок грошей як заощаджень може змінюватись під впливом зміни _____ процента та доходності _____. Чим _____ рівень депозитного процента, тим _____ буде оцінка переваг залишків готівкових грошей, які не приносять доходів.

7. Крива попиту на заощадження не повинна перетинати межі поточної каси, інакше в господарстві виникне платіжна _____: у фірм і сімейних господарств буде недостатньо грошей у поточній касі для погашення своїх зобов'язань.

8. Ставки депозитного процента повинні бути нижче ставок _____, оскільки за рахунок цієї різниці банки отримують прибуток.

9. Зміни в попиті на гроші спричиняють прямо пропорційні зміни _____, а в пропозиції грошей – _____ зміни.

10. Оскільки пропозиція грошей відповідає наявній _____ в _____, зміни у пропозиції можуть бути спричинені зміною завдань і цілей грошово-кредитної політики центрального банку країни.

Правильно-неправильно

1. Сутність грошового ринку прослідковується через його функції: акумулятивну, емісійну, перерозподільну.

2. Грошовий оборот є складовою частиною грошового ринку, його ключовим елементом.

3. Грошовий ринок складається з безлічі потоків, по яких грошові кошти переміщуються від власників заощаджень до позичальників та інвесторів.

4. Акумулятивна функція грошового ринку проявляється у розподілі вільних фінансових ресурсів, які перетворюються на позиковий капітал, об'єднуючись у великі суми, достатні для інвестицій.

5. Грошовий ринок відрізняється від інших ринків винятково специфічною товару, який купується та продається.

6. Ключовим завданням грошового ринку є забезпечення стабільності і стійкості грошової одиниці.

7. Інфраструктура грошового ринку забезпечує спрямування потоків грошових коштів від власників (продавців) до позичальників (покупців).

8. Розрізняють організаційно-управлінську, фінансово-кредиту і науково-дослідну інфраструктуру грошового ринку.

9. Інфраструктура грошового ринку виконує три функції: інформаційно-аналітичну, регулятивну й емісійну.

10. Інституційна модель грошового ринку відображає взаємодію грошових потоків і залучених інструментів.

11. У межах сектору прямого фінансування виділяють два канали руху грошей: канал капітального (акціонерного) фінансування та канал запозичення з допомогою облігацій та інших фінансових активів.

12. Правильний вибір між каналом капітального (акціонерного) фінансування і каналом запозичення дозволяє мінімізувати ризики й оптимізувати доходи.

13. У межах сектору прямого фінансування фінансові посередники мають можливість акумулювати у себе ресурси, які пропонуються на ринку, а потім продають їх покупцям від свого імені.

14. Провідними фінансовими посередниками нині стали банківські та небанківські фінансово-кредитні установи.

15. Сектори прямого і непрямого (опосередкованого) фінансування, з одного боку, конкурують за грошові ресурси та їх розміщення, а з іншого – взаємодіють між собою.

16. Залежно від призначення коштів, що обертаються на грошовому ринку, в ньому можна виділити два сектори: ринок грошей і ринок капіталів.

17. На ринку капіталів продаються і купуються короткострокові грошові кошти (до 1 року).

18. У межах ринку грошей купуються і продаються короткострокові грошові кошти (до 1 року).

19. Поняття «грошовий ринок» і «ринки грошей» є тотожними.

20. Валютний ринок обслуговує грошовий оборот, пов'язаний із оплатою грошових зобов'язань юридичних і фізичних осіб у межах країни.

21. За функціональними ознаками ринок грошей поділяється на ринок грошей і ринок капіталів.

22. Відкритий ринок стихійно виникає у кожній країні для забезпечення проведення банківських операцій та надання кредитів.

23. Залежно від того, чи нові фінансові активи пропонуються для продажу, чи емітовані раніше, грошовий ринок поділяють на первинний та вторинний.

24. Позабіржовий ринок – це особливим чином організований ринок, який сприяє збільшенню мобільності капіталу та виявленню реальних ринкових цін активів, що перебувають в обігу.

25. Попит на гроші – прагнення економічних суб'єктів мати у своєму розпорядженні певну, заздалегідь визначену, суму грошей.

26. Попит на гроші має складну структуру і складається з двох складових: попиту на гроші для здійснення угод і попиту на гроші як на активи.

27. Попит на гроші для здійснення угод змінюється під впливом таких факторів, як депозитний процент, зміна доходності цінних паперів тощо.

28. На макроекономічному рівні пропозиція грошей залежить від зміни доходності розміщення їх у фінансові активи, насамперед від зміни процентної ставки: чим вона вища, тим більше грошей буде пропонуватися в позики, і навпаки.

29. Ставки депозитного процента повинні бути вищими, ніж ставки позикового процента.

30. Рух ринкових ставок по всіх видах відсотка певною мірою повторює рух ставки облікового проценту, але повністю з ним не збігається.

Задачі

№ 1. Відомі такі дані про стан грошового ринку в країні (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Показники стану грошового ринку

| Показники | Сума, млн грн |
|--|---------------|
| 1. Готівка (в обігу і в касах банків) | 8000 |
| 2. Обов'язкові резерви комерційних банків у НБУ | 1800 |
| 3. Кошти комерційних банків на кореспондентських рахунках у НБУ | 5000 |
| 4. Кошти на поточних та інших рахунках та у вкладах до запитання | 12 000 |
| 5. Строкові вклади в банках | 900 |
| 6. Депозитні сертифікати та позики | 80 |

Необхідно визначити показник «грошова база» та його частку в загальному обсязі грошової маси.

№ 2. На основі даних таблиці 3.2 визначити рівень монетизації ВВП та його зміни протягом досліджуваних періодів.

Таблиця 3.2

Вихідні дані

| № п/п | Показники | Одиниця виміру | Період | | |
|-------|---|----------------|--------|-------|------|
| | | | 20XX | 20YY | 20ZZ |
| 1 | Кошти поза банками | млрд грн | 100 | 105 | 110 |
| 2 | Кошти у касах банків | млрд грн | 110 | 119,5 | 129 |
| 3 | Поточні депозити у національній валюті | млрд грн | 210 | 205 | 200 |
| 4 | Поточні депозити в іноземній валюті | млрд грн | 85 | 85 | 80 |
| 5 | Строкові депозити у національній валюті | млрд грн | 380 | 360 | 355 |
| 6 | Облігації внутрішньої державної позики | млрд грн | 28 | 26 | 29 |

Проаналізуйте, яким чином зміни рівня монетизації пов'язані із соціально-економічним розвитком країни. Визначте ймовірні проблеми (або переваги), що склалися. Дослідіть, яким чином виявлені тенденції здатні вплинути на розвиток грошового ринку.

№ 3. Яким чином зміна норм обов'язкових резервів (таблиця 3.3) здатна вплинути на створення нових кредитних грошей у межах банківської системи?

Таблиця 3.3

Вихідні дані

| Показник | Період | | | | | |
|--------------------------------|--------|-----|------|-----|-----|-----|
| | n | n+1 | n+2 | n+3 | n+4 | n+5 |
| Норма обов'язкових резервів, % | 9,0 | 9,5 | 10,5 | 9,8 | 9,4 | 9,2 |

Поясніть, яким чином створення нових грошей здатне вплинути на складові елементи грошового ринку (попит, пропозицію, ціну).

№ 4. Визначити максимальну кількість нових кредитних грошей, яку може утворити кожна грошова одиниця за умови, що норма обов'язкових резервів становить 10 %? 11 %? 11,5 %?

Яка максимальна сума нових грошей може бути створена банківською системою на основі наднормативних резервів, що становлять 120,0 млрд грн? Розрахувати для усіх варіантів норм обов'язкових резервів. Проаналізувати отримані результати.

№ 5. Визначити реальний та максимально-можливий рівень грошово-кредитної мультиплікації, якщо відомо:

- норма обов'язкових резервів – 11,5 %;
- готівка поза банками – 120,0 млрд грн;
- банківські резерви – 180,0 млрд грн;
- депозити до запитання – 230,0 млрд грн;
- строкові депозити – 310,0 млрд грн.

№ 6. Відомі такі дані, що характеризують ситуацію попиту на гроші на грошовому ринку (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4

Вихідні дані

| Показник | Період | | | | | |
|-------------------------------|--------|------|------|------|------|------|
| | n | n+1 | n+2 | n+3 | n+4 | n+5 |
| Маса грошей в обігу, млрд грн | 3000 | 3500 | 3800 | 4200 | 4350 | 4500 |
| Процентна ставка, % | 12,0 | 11,0 | 10,5 | 10,0 | 9,5 | 9 |

Попит на гроші для угод складає 2000,0 млрд грн. Побудуйте графік попиту на гроші. Поясніть, чому крива попиту на гроші ніколи не перетинає вісь ординат.

№ 7. Попит на гроші для угод становить 10 % від номінального обсягу ВВП, пропозиція грошей – 500,0 млрд грн. Попит на гроші подано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Попит на гроші

| Показники | Значення | | | |
|--|----------|-----|-----|-----|
| 1. Процентна ставка, % | 11 | 12 | 13 | 14 |
| 2. Попит на гроші як на активи, млрд грн | 350 | 300 | 250 | 200 |

Номінальний обсяг ВВП дорівнює 300,0 млрд грн.

Визначте рівноважну процентну ставку на грошовому ринку.

Як зміниться рівноважна процентна ставка, якщо пропозиція грошей зросте до 550,0 млрд грн?

№ 8. Використовуючи графік грошового ринку, поясніть:

- за яких умов економіка потрапляє в «ліквідну пастку»?
- чому неможливо одночасно регулювати і грошову пропозицію, і рівень процентної ставки?

№ 9. Відобразіть графічно поведінку грошового ринку, припускаючи, що в національній економіці проводиться жорстка грошово-кредитна політика. Що зміниться на графіку, якщо:

- а) зріс номінальний ВВП;
- б) зріс рівень цін;
- в) змінилась процентна ставка.

Що зміниться на графічному рисунку грошового ринку в разі зміни процентної ставки?

№ 10. Відобразіть графік грошового ринку. Поясніть зміни номінальної ставки процента і кількості грошей в обігу при зрушенні кривої попиту на гроші праворуч вгору.

Поясніть зміни, що відбуваються на грошовому ринку при проведенні НБУ політики купівлі цінних паперів на відкритому ринку.

Проблемні ситуації і дискусійні питання

№ 1. Напишіть формули рівноваги грошового ринку та ринку продуктів, поясніть існуючий між ними зв'язок.

№ 2. Дослідіть, до яких наслідків призведе неповне використання як інвестицій заощаджень сімейних господарств:

- а) до підвищення норми процента на грошовому ринку;
- б) до зниження норми процента на грошовому ринку;
- в) до появи надмірного попиту на ринку продуктів;
- г) до кризи збуту на ринку продуктів;
- д) до зниження заощаджень.

Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 3. Яка залежність між альтернативною вартістю зберігання грошей і процентною ставкою? Поясніть механізм цього зв'язку.

№ 4. Як повинна змінитися пропозиція грошей, щоб при незмінному попиті рівноважна процентна ставка знизилася?

№ 5. Чи існують межі коливання процентної ставки? Якщо так, то які вони? На реальних прикладах поясніть свою відповідь.

№ 6. Який механізм зв'язку між рівнем процентної ставки та бюджетними витратами?

На основі статистичних даних за 5 останніх років проаналізуйте динаміку змін процентних ставок і ключових витрат державного бюджету. Сформулюйте основні закономірності змін цих параметрів.

№ 7. Поясніть, чому при високому рівні процентної ставки крива попиту на гроші майже вертикальна. Обґрунтуйте, яким чином буде змінюватись графічне відображення кривої попиту при суттєвому зниженні процентної ставки.

№ 8. Які будуть наслідки зростання процентної ставки?

- безпосередньо у грошовій сфері?
- у сфері реальної економіки?

Розгляньте ймовірні сценарії розвитку подій в обох ситуаціях.

№ 9. Обґрунтуйте, в яких економічних умовах є можливим зростання попиту на вільні грошові кошти з боку економічних суб'єктів?

Обґрунтуйте чи є такі передумови у сучасній українській економіці.

№ 10. Уявімо, що Ви маєте у розпорядженні певну суму грошей, яку плануєте розмістити на ринку з метою отримання доходу. Ви розглядаєте такі варіанти вкладень:

- придбати будинок або земельну ділянку;
- покласти кошти на депозит;

- придбати іноземну валюту;
- створити власний бізнес, при цьому власні кошти спрямувати на придбання виробничого приміщення та устаткування.

В якому випадку Ви зробите вибір на користь інвестицій у власне виробництво? Які причини стримують прийняття таких рішень у сучасній економіці України. Обґрунтуйте свою відповідь.

ТЕМА 4. ГРОШОВА СИСТЕМА

Основні питання теми:

- 4.1. Сутність, база формування і функціонування грошової системи.
- 4.2. Структура грошової системи. Створення і розвиток грошової системи України.
- 4.3. Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи металевого і кредитного обігу.
- 4.4. Державне регулювання грошової сфери як головне призначення грошової системи.
- 4.5. Сутність і типи грошово-кредитної політики.
- 4.6. Фіскально-бюджетна і грошово-кредитна політика в системі державного регулювання ринкової економіки.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність грошової системи як економічної категорії;
- функціональні та організаційні елементи грошової системи та їх тлумачення;
- сутність та особливості купюрності грошової одиниці;
- особливості сегментації безготівкових грошових розрахунків;
- специфіку регламентації готівкового грошового обороту;
- сутність і характеристику елементів захисту банкнот (візуальних і рельєфних);
- основні типи грошових систем та їх еволюцію;
- сутність монOMETALІЗМУ і біметалізму;
- сутність, методи державного регулювання грошової сфери;
- інструменти впливу на основні параметри грошового обороту;
- сутність і особливості операцій на відкритому ринку, політики дисконтної ставки та політики мінімальних резервів;
- сутність і типи грошово-кредитної політики;
- функціональне призначення й основні напрямки фіскально-бюджетної політики;
- тлумачення поняття «сеньйораж» і умови його здійснення.

Уміти:

- пояснити, чому процеси об'єднання грошових систем спричинюють втрату національної грошової системи як важливого захисного механізму національної економіки;
- обґрунтувати умови об'єднання грошових систем, що мінімізують економічні втрати для країн, що об'єднуються;
- охарактеризувати історію розвитку грошового обігу України, виникнення і трансформацію гривні як національної валюти;
- пояснити ключові відмінності між ринковою і неринковою, відкритою та закритою, регульованою і саморегульованою грошовими системами;
- описати сутність та різновиди монOMETALІЗМУ і біметалізму та охарактеризувати їх ключові особливості;
- дослідити доцільність регулювання грошового обороту в сучасних умовах розвитку держави;
- висвітлити найважливіші центральні поняття банкотної емісії;
- охарактеризувати основні види грошово-кредитної політики;
- сформулювати цілі грошово-кредитної політики на сучасному етапі розвитку держави;
- розкрити сутність і функціональне призначення заходів грошової стабілізації;
- розкрити взаємозв'язок і взаємодію грошово-кредитної і фінансово-бюджетної політики.

Контрольні питання

1. Сформулюйте сутність грошової системи.
2. Поясніть роль грошової системи в сучасній економічній системі.
3. Які особливості і специфіка формування грошових систем.
4. Що є базою формування і функціонування грошових систем?
5. Назвіть і охарактеризуйте структурні елементи грошових систем.
6. Яким чином виникає і закріплюється назва грошової одиниці?
7. Що таке масштаб цін?
8. Чому національну грошову одиницю вважають лічильною одиницею, тобто масштабом цін усіх товарів?
9. Яким чином трансформувалось поняття «масштаб цін» у період XVIII–XXI ст.?
10. Хто визначає види і купюрність грошових знаків?
11. Коротко охарактеризуйте національну грошову одиницю з огляду на її історичні аспекти.
12. Назвіть і охарактеризуйте національну грошову одиницю з огляду на її основні властивості та купюрність.
13. Чим пояснюється наявність різновидів грошової одиниці України однакових номіналів?
14. У чому сенс сегментації безготівкових грошових розрахунків?
15. Які питання формування і використання депозитних грошей вирішуються законодавством та нормативними актами НБУ?

16. Які напрямки готівкового грошового обігу регламентуються державою?
17. Назвіть державні органи, які здійснюють управління грошовим оборотом в Україні.
18. Яким чином можна з'ясувати справжність купюри?
19. Назвіть і охарактеризуйте візуальні елементи захисту банкнот.
20. Що відносять до рельєфних елементів захисту банкнот?
21. Сформулюйте й охарактеризуйте основні етапи еволюції грошових систем.
22. Чим визначається тип грошової системи?
23. У чому основні відмінності ринкової і неринкової грошової системи?
24. Яка грошова система характеризується відсутністю обмежень на проведення валютних операцій юридичними і фізичними особами?
25. За якими ознаками відрізняються саморегульована і регульована грошові системи?
26. Назвіть основні складові саморегульованої грошової системи й охарактеризуйте їх.
27. У чому полягає сутність біметалізму? Які різновиди біметалізму Ви знаєте?
28. У чому сенс системи «паралельної валюти»? «подвійної валюти»? «кульгаючої валюти»?
29. Охарактеризуйте монометалізм як саморегулюючу грошову систему. Які різновиди монометалізму Ви знаєте?
30. У чому сенс золотомонетного стандарту? Золотозлиткового стандарту? Золотодевізного стандарту?
31. Охарактеризуйте сучасну грошову систему України.
32. У чому полягає сенс регулювання грошового обороту?
33. Кому належить визначальна роль у здійсненні всього комплексу заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин? Поясніть свою відповідь.
34. Назвіть основні інструменти регулювання грошового обороту.
35. Охарактеризуйте сенс операцій на відкритому ринку як одного з інструментів впливу на параметри грошового обороту.
36. У чому проявляється політика дисконтної ставки?
37. Який інструмент впливу на параметри грошового обороту є найбільш жорстким? В яких випадках він використовується?
38. Що таке грошово-кредитна політика?
39. Назвіть основні суб'єкти грошово-кредитної політики.
40. Які типи грошово-кредитної політики Ви знаєте? Назвіть та охарактеризуйте їх.
41. В яких напрямках здійснюється державне регулювання грошово-кредитної сфери?
42. Сформулюйте основні цілі грошово-кредитної політики на сучасному етапі розвитку української держави.
43. У чому сенс фіскально-бюджетної політики?

44. Які типи фіскально-бюджетної політики Ви знаєте? Назвіть їх та охарактеризуйте.

45. Яким чином пов'язані між собою грошово-кредитна і фіскально-бюджетна політика? Обґрунтуйте свою відповідь.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Особливості створення і розвитку грошової системи України.
2. Грошова система Київської Русі.
3. Порівняльні особливості грошових систем у різних економічних системах.
4. Основні напрямки фіскально-бюджетної політики України.
5. Цілі, завдання й особливості грошово-кредитної політики на сучасному етапі розвитку держави.
6. Особливості грошової емісії в Україні: тенденції, закономірності, прогнози.
7. Особливості формування грошових систем об'єднаних країн.
8. Грошово-кредитна політика України.
9. Дослідження впливу грошово-кредитної політики України на соціально-економічний розвиток суспільства.
10. Проблеми узгодження фіскально-бюджетної і грошово-кредитної політики та шляхи їх вирішення.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Грошова система – це...
2. Монометалізм – це...
3. Біметалізм – це...
4. Регулювання грошово-кредитного обороту – це...
5. Грошово-кредитна політика – це...
6. Сутність політики грошово-кредитної рестрикції розкривається у тому, що...
7. Сутність політики грошово-кредитної експансії розкривається у тому, що...
8. Фіскально-бюджетна політика – це...
9. Дискреційна фіскально-бюджетна політика – це...
10. Недискреційна фіскально-бюджетна політика – це...

Вставити пропущені слова

1. Уникнути негативних наслідків об'єднання грошових систем різних країн можливо лише за умови, що країни-учасниці такого об'єднання є _____ за рівнем розвитку, структурою економіки, нормативно-правовою базою.

2. Елементами грошової системи є національна валюта, масштаб цін, види _____, організація _____ і _____ грошового

обігу і сукупність державних установ, що здійснюють управління грошовим обігом.

3. У Київській Русі X ст. термін «гривня» вживався у троякому значенні, зокрема, як: вагова, грошово-_____, і грошово-_____ одиниця.

4. Законодавство держави визначає вид і купюрність грошових знаків. Зазначимо, що наявність великих номіналів купюр має свої переваги і недоліки. Зокрема, наявність великих номіналів купюр, з одного боку, робить готівку вразливою з погляду _____, зручнішою для обслуговування _____ ринку, а з іншого – за високої частки великих купюр досягається _____ на друкуванні грошових знаків.

5. Виділяють такі елементи захисту банкнот: _____ та _____. До _____ відносять: спеціальний _____, _____ знак, _____ («_____») друк, _____ зображення тощо.

6. В умовах золотомонетного стандарту грошовою одиницею є _____. Крім них у обігу перебували _____, які обмінювались на золото. За часів _____ стандарту золото виконувало тільки _____ функції, не перебувало в обігу, а зберігалось у центральному банку у вигляді злитків. За часів _____ стандарту безпосередній обмін _____ на золото був відсутній, проте за рахунок девізних операцій одні валюти ставились у залежність від валют інших країн.

7. У структурі методів регулювання грошового обігу виділяють такі види: _____, _____ та _____.

8. Регулювання грошового обороту з метою забезпечення його _____ є складовою частиною грошово-_____ держави.

9. Весь інструментарій грошово-кредитної політики повинен бути спрямований на досягнення оптимальної рівноваги у співвідношенні між _____ і _____ грошей.

10. Центральний банк здійснює додаткову _____, коли _____ цінні папери, що перебувають у володінні комерційних банків.

Правильно-неправильно

1. Грошова система – це встановлена державою форма організації грошового обігу в країні.

2. Зміст і структурні елементи грошової системи не відображають досягнутий соціально-економічний рівень розвитку країни.

3. Система металевих обороту являє собою оборот металевих грошових знаків.

4. Для системи паперово-грошового обороту характерна бюджетна емісія.

5. Тип грошової системи визначається змістом її елементів та їх взаємодією.

6. Як елемент господарського механізму виділяють грошову систему ринкового та неринкового типу.

7. Неринкова грошова система відрізняється значними обмеженнями у функціонуванні грошей (талони, картки тощо); використовуються адміністративні методи регулювання грошового обігу.

8. Відкрита грошова система передбачає використання валютних обмежень, які обумовлюють ізоляцію національної економіки від світової.

9. Грошова система закритого типу характеризується відсутністю обмежень на проведення валютних операцій юридичними і фізичними особами.

10. Система паралельної валюти, характеризується тим, що співвідношення між золотом та сріблом встановлюється державою.

11. Система подвійної валюти характеризується тим, що співвідношення між золотом та сріблом встановлюється стихійно.

12. До інструментів прямого впливу на основні параметри грошового ринку відносять: здійснення операцій на відкритому ринку, регулювання норм банківських резервів та регулювання облікової ставки процента на кредити, що надаються центральним банком.

13. Операції на відкритому ринку використовуються для управління кредитною активністю.

14. Коли центральний банк здійснює купівлю цінних паперів, що є у розпорядженні комерційних банків, він зменшує їхній кредитний потенціал.

15. Політика дисконтної ставки виявляється у змінах дисконтної ставки відповідно до кон'юнктурних коливань економіки.

16. Зміни дисконтної ставки не впливають на вартість кредитних ресурсів для економічних суб'єктів.

17. Політика мінімальних резервів виявляється у змінах дисконтної ставки відповідно до кон'юнктурних коливань економіки.

18. Встановлення норм обов'язкових резервів є компетенцією комерційних банків.

19. Операції на відкритому ринку – гнучкий валютно-платіжний інструмент, що виявляється у продажі або покупці центральним банком цінних паперів на відкритому ринку.

20. Цільовою функцією грошово-кредитної політики є забезпечення внутрішньої стабільності грошей.

21. Політика грошово-кредитної рестрикції полягає в тому, що весь інструментарій грошово-кредитної політики підкоряється відповідно до динаміки економічного циклу розширенню обсягів грошової і кредитної емісії.

22. Коли центральний банк купує цінні папери, що перебувають у володінні комерційних банків, він здійснює в такий спосіб додаткову грошову емісію.

23. Встановлення норм обов'язкових резервів комерційним банкам є компетенцією НБУ.

24. Змінюючи норми обов'язкових резервів, центральний банк безпосередньо впливає на пропозицію грошей і банківського кредиту.

25. Дисконтна ставка виконує опосередковану (непряму) функцію – визначає для комерційних банків вартість кредитів центрального банку.

26. Якщо норма обов'язкових резервів знижується, то комерційні банки мають можливість збільшити ліквідність своїх активів і через кредитування еміювати нові гроші.

27. Ефективність грошово-кредитної політики не залежить від узгодження її з фіскально-бюджетною політикою.

28. Дискреційна фіскально-бюджетна політика – це пасивна політика, пов'язана з автоматичною зміною рівнів державних витрат і податків.

29. Сеньйораж – це дохід, що одержує уряд внаслідок монопольного права друкувати гроші.

30. Дефіцит державного бюджету є небезпечним для економіки, якщо він перевищує 3 % ВВП.

Задачі, проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. На основі економічного аналізу, проведеного Вами за даними періодичних видань, визначте, які з відомих вам інструментів грошово-кредитної політики переважали у 90-х роках ХХ сторіччя? На початку ХХІ сторіччя?

№ 2. В економіці країни спостерігається:

- скорочення обсягів вітчизняного виробництва (завдяки руйнації промислового комплексу країни);
- зростання рівня безробіття;
- «приток» у країну іноземної продукції низької якості при одночасному падінні вартості національної валюти.

Які заходи доцільно вжити центральному банку для стабілізації ситуації і створення умов для поступового відновлення національної економіки. Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 3. Покажіть, як зміняться основні макроекономічні показники розвитку національної економіки у відповідь на зміну M_0 , M_1 , M_2 . Проілюструйте свою відповідь графічно за допомогою кривих сукупного попиту та сукупної пропозиції.

№ 4. Уявімо, що центральний банк вирішив підвищити грошову пропозицію на 3 %. Яким чином можна вирішити цю задачу? Які наслідки реалізації запропонованих Вами заходів?

№ 5. Припустимо, що уряд у наступному році поставив завдання добитися зростання реального обсягу виробництва на 5 %. Які заходи міг би запропонувати центральний банк країни, щоб стимулювати пожвавлення ділової активності, не перевищуючи при цьому 7 %-го річного зростання інфляції?

№ 6. Центральний банк здійснює широкомасштабний продаж державних цінних паперів на відкритому ринку. Визначте цілі, які вирішує держава, реалізуючи цей захід грошово-кредитної політики.

№ 7. Політика грошово-кредитної експансії має короткострокові і довгострокові ефекти.

Розкрийте сутність таких ефектів і визначте їх потенціальний позитивний і негативний вплив на національну економіку. Обґрунтуйте свою думку.

№ 8. Центральний банк здійснює продаж облігацій внутрішньої державної позики на відкритому ринку. Представте цю ситуацію використовуючи графік грошового ринку.

Поясніть, як буде змінюватись процентна ставка за умови коливання обсягу розміщених цінних паперів за інших рівних умов.

№ 9. У національній економіці певної країни спостерігається:

- а) тривала інфляція;
- б) зниження рівня виробництва;
- в) зниження курсу національної валюти;
- г) зростання рівня безробіття.

Визначте основні напрямки грошово-кредитної політики в різних випадках.

Окресліть основні напрямки монетарної політики у випадку, коли зазначені негативні економічні явища спостерігаються одночасно.

Які заходи може застосувати центральний банк для стабілізації економічного становища у випадку, коли спостерігаються окремі негативні явища і коли всі вони спостерігаються одночасно.

Якщо вказані негативні економічні явища спостерігаються одночасно, то якими повинні бути першочергові завдання грошово-кредитної політики? Від чого буде залежати «черговість» заходів грошово-кредитної політики?

№ 10. В умовах високих темпів інфляції (25 % річних) центральний банк повинен зменшити грошову масу в обігу за допомогою операцій на відкритому ринку.

Які заходи повинен здійснити банк для того, щоб знизити інфляцію вдвічі за умови, що грошова маса становить 1200,0 млрд грн, а норми обов'язкових резервів – 11 %.

ТЕМА 5. ІНФЛЯЦІЯ ТА ГРОШОВІ РЕФОРМИ

Основні питання теми:

5.1. Теорії інфляції: економічні причини появи та основні постулати.

5.1.1. Кейнсіанська теорія інфляції, яка викликана надлишковим попитом.

5.1.2. Теорія інфляції, яка викликана надлишковими витратами виробництва.

5.1.3. Монетаристська теорія інфляції.

5.2. Інфляція: суть, форми прояву, причини та наслідки.

5.3. Грошові реформи: поняття, цілі та види та методи проведення грошових реформ.

5.4. Особливості проведення грошової реформи в Україні у період 1991–1996 років.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- існуючі теорії інфляції та їх сутність;
- сутність і форми прояву інфляції;
- етапи розвитку інфляційних процесів;
- причини виникнення інфляції;
- види інфляції за різними класифікаційними ознаками;
- показники інфляції (індекс росту цін, індекси споживчих цін та індекс цін виробників) та методи їх розрахунку;
- наслідки інфляції і форми боротьби з інфляцією;
- сутність і зміст антиінфляційної політики;
- сутність і функціональне призначення грошових реформ;
- види грошових реформ та їх характерні особливості;
- методи стабілізації грошового обігу.

Уміти:

- охарактеризувати сутність і зміст інфляції як економічної категорії;
- пояснити причини існування значної кількості класифікації інфляції;
- сформулювати причини інфляційного і неінфляційного зростання цін;
- розкрити зміст наслідків інфляції;
- сформулювати особливості інфляційного процесу в Україні на сучасному етапі й у ретроспективі;
 - описати умови, за яких формується інфляційний мультиплікатор, який прискорює деструктивні процеси в економіці;
 - окреслити основні ознаки стагфляції і сформулювати основні заходи щодо її подолання;
 - дослідити сутність кредитної інфляції, етапи й особливості механізму її розгортання;
 - розрахувати індекс вартості життя і проаналізувати вплив зміни цього показника на життєвий рівень населення;
 - охарактеризувати переваги і недоліки різних форм боротьби з інфляцією та умови їх застосування;
 - сформулювати мету й основні завдання антиінфляційної політики на сучасному етапі розвитку України;
 - розкрити сутність і зміст грошових реформ;
 - охарактеризувати грошові реформи, що здійснювались в Україні з моменту набуття незалежності та у ретроспективі.
 - проаналізувати досвід іноземних країн у сфері розробки і реалізації антиінфляційної політики та проведення грошових реформ;
 - дослідити можливість застосування іноземного антиінфляційного досвіду в Україні.

Контрольні питання

1. Назвіть основні напрямки в теорії інфляції.

2. Сформулюйте суть кейнсіанської теорії інфляції, яка викликана надлишковим попитом.
3. Розкрийте суть монетаристської теорії інфляції, сформулюйте її ключові положення.
4. Поясніть сенс теорії інфляції, яка викликана надлишковими витратами виробництва.
5. Розкрийте суть і зміст інфляції як економічної категорії.
6. Назвіть і охарактеризуйте форми прояву інфляції.
7. Які чинники спричиняють інфляцію?
8. За якими критеріями можна охарактеризувати інфляцію?
9. Охарактеризуйте процес сучасної інфляції в Україні за відомими Вам критеріями.
10. Які показники інфляції Ви знаєте? Назвати їх та охарактеризувати.
11. Які причини інфляційного і неінфляційного зростання цін Вам відомі?
12. До яких наслідків може призвести інфляція?
13. У чому полягає ефект інфляційного оподаткування?
14. Які заходи можна запропонувати для подолання інфляції?
15. Які з відомих Вам протиінфляційних заходів отримали широке використання в Україні?
16. Які основні причини й особливості інфляції в Україні?
17. Розкрийте сутність дефляції. Сформулюйте ймовірні позитивні і негативні наслідки цього явища.
18. Поясніть суть нуліфікації.
19. Що таке девальвація?
20. Розкрийте суть «грошової реформи» як економічної категорії.
21. У чому полягає основна функція грошових реформ?
22. За якими ознаками можна класифікувати грошові реформи?
23. Чим відрізняються грошові реформи у широкому і вузькому розумінні?
24. Охарактеризуйте одномоментні («шокові») грошові реформи.
25. Чи можуть бути грошові реформи у широкому розумінні одномоментними? Обґрунтуйте свою відповідь.
26. У чому сенс паралельних грошових реформ?
27. Наведіть приклади грошових реформ у широкому і вузькому розумінні з вітчизняної та іноземної практики.
28. Назвіть і охарактеризуйте основні методи проведення грошових реформ.
29. На основі чого відбувається вибір конкретних методів проведення грошових реформ?
30. Розкрийте особливості проведення грошових реформ в Україні.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Дослідження прикладних аспектів розвитку теорій інфляції у XX–XXI ст.

2. Особливості інфляційних процесів в Україні в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.
3. Аналіз впливу інфляції на виробництво, зайнятість і життєвий рівень населення.
4. Вплив інфляції на сталість грошової системи.
5. Взаємозв'язок і взаємозалежність інфляції та стійкості національної грошової одиниці.
6. Узагальнення важелів макроекономічної політики для регулювання інфляційних та дефляційних процесів.
7. Дослідження можливості використання інфляції як каталізатора економічного зростання.
8. Оцінка ефективності антиінфляційної політики: методи, показники, критерії.
9. Особливості антиінфляційної політики в умовах стагфляції: вітчизняний та іноземний досвід.
10. Грошові реформи й особливості їх проведення в Україні.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Інфляція – це...
2. Гіперінфляція – це...
3. Стагфляція – це...
4. Антиінфляційна політика – це...
5. Грошові реформи – це...
6. Дефляційна політика – це...
7. Нуліфікація – це...
8. Девальвація – це...
9. Ревальвація – це...
10. Валютна інтервенція – це...

Вставити пропущені слова

1. Формами прояву інфляції є: _____ грошових знаків щодо вартості звичайних товарів, тобто падіння _____ грошової одиниці; поглиблення розриву між рівнями _____ на внутрішньому і зовнішньому ринках тощо.
2. В умовах повзучої інфляції відбувається приховане нарощування інфляційного потенціалу у вигляді незадоволеного додаткового _____.
3. У період гіперінфляції реальний _____ на гроші різко падає, що значно знижує їх _____.
4. В умовах гіперінфляції зростання вартості життя вимагає високої номінальної заробітної плати, що спричинює нове підвищення _____. З'являється так звана інфляційна спіраль: «_____ – _____», в якій обидві складові підсилюють зростання одна одної.
5. Знижуючи реальні _____ широких верств населення, гіперінфляція звужує межі внутрішнього ринку, спотворює структуру _____, поси-

лює спекуляцію і розвиток _____ бізнесу, що поглиблює фінансову кризу в державі і дестабілізує суспільство.

6. Збалансована інфляція не є небезпечною для бізнес-структур порівняно з незбалансованою. Зокрема, незбалансована інфляція спричиняє інвестиційні _____, пов'язані з неможливістю прогнозувати соціально-економічні й інфляційні процеси, а отже, із неможливістю обрання сфери вкладення _____, розрахунку і порівняння _____ варіантів інвестування.

7. Нуліфікація проводиться за умови надзвичайно великого падіння _____ грошової одиниці, що можливо за умови _____.

8. _____ здатна суттєво скоротити _____ і _____, які перебувають в обігу, що спрощує роботу касирам (у торговельних мережах, банках тощо), зменшує _____ на транспортування, охорону (за рахунок зменшення кількості спеціальних автомобілів і охоронців) тощо.

9. Головною метою грошових реформ з деномінацією грошового обігу є заміна через обмін грошових купюр дійсного _____.

10. Грошові реформи конфіскаційного типу (з деномінацією грошового обігу або без неї) передбачають здійснення комплексу явних або прихованих заходів конфіскаційного характеру. Під час їхнього проведення використовують диференціальну шкалу _____ старих грошей на нові, встановлюється _____ на обмін банкнот, заморожується частина коштів у _____ (наприклад, частки депозитів, що перевищує встановлений рівень), тимчасово припиняються _____ - _____ операції.

Правильно-неправильно

1. Теорія інфляції, яка викликана надлишковим попитом та теорією надзвичайних витрат була започаткована М. Фрідманом.

2. Дж. М. Кейнс довів, що чинники інфляції можуть бути виключно з боку попиту.

3. Дж. М. Кейнс називав перевищення попиту над пропозицією «інфляційним розривом».

4. Дж. М. Кейнс вважав, що збільшення попиту з боку держави та підприємств призводить до зростання виробництва і зайнятості.

5. Дж. М. Кейнс у теорії інфляції, яка викликана надлишковим попитом, доводить, що розрив між товарною і грошовою масою заповнюється інфляційним зростанням цін.

6. Напівінфляція, на думку Дж. М. Кейнса, являє собою найбільшу небезпеку для соціально-економічного розвитку країни.

7. Дж. М. Кейнс рекомендував здійснювати гнучку інфляційну грошову політику, яка призводить до зниження реальної заробітної плати.

8. Під стагфляцією Дж. М. Кейнс розумів явище, що проявляється у зростанні грошової маси в умовах безробіття, яке не становить небезпеки.

9. Наслідком стагфляції є стабілізація соціально-економічного стану й економічне піднесення.

10. Теорія інфляції, яка викликана надлишковими витратами виробництва, пояснює зростання цін збільшенням витрат виробництва.

11. Теорія інфляції, яка викликана надлишковими витратами виробництва, щільно взаємопов'язана із теорією інфляції, що викликана надлишковим попитом.

12. Дж. М. Кейнс вважав, що перша стадія інфляції (напівінфляція) являє собою інфляцію пропозиції, а друга стадія (справжня інфляція) є результатом інфляції витрат виробництва.

13. Представники теорії, яка викликана надлишковими витратами, у ролі домінуючих витрат обрали вартість сировини, матеріалів і палива, оскільки, на їхній погляд, саме зміна вартості цих факторів виробництва спричинює коливання цін.

14. Теорія інфляції, яка викликана надлишковими витратами виробництва, доводить тезу про те, що збільшення заробітної плати не повинно перевищувати продуктивність праці, інакше відбудеться розкручування інфляційної спіралі.

15. Монетаристи стверджують, що саме зміни у грошовій масі є основним чинником формування економічного циклу та інфляції.

16. Інфляція є монофакторним соціально-економічним явищем.

17. За темпами інфляційного процесу можна виділити відкриту, галопуючу і гіперінфляцію.

18. Незбалансована інфляція являє собою різні темпи інфляції на різні товари.

19. Помітна інфляція характеризується несподіваним стрибком цін і неможливістю прогнозування.

20. Прихована інфляція, яка характерна для економіки із регульованими цінами, пов'язана зі зростанням цін і заробітної плати за умови підвищення продуктивності праці. При цьому спостерігається зниження якості товарів і послуг при незмінному рівні цін.

21. Природна інфляція характеризується надмірною емісією та прискореним накопиченням грошової маси у сфері обігу, при цьому темпи зростання цін становлять 10–20 %.

22. Деформація економічних і соціальних процесів, невиконання грошима певних функцій, розширення бартерних операцій і т. ін. є характеристикою гіперінфляції.

23. Гіперінфляція породжує спекулятивну діяльність і при цьому «роз'їдає» реальну вартість активів та негативно впливає на їхню якість.

24. Інфляція пропозиції відбувається під впливом сукупності нематеріальних чинників, які зумовлюють зростання цін через подорожчання компонентів виробництва і зростання собівартості продукції.

25. Фіскальна інфляція обумовлюється макроекономічною міжгалузеву незбалансованістю.

26. Інфляцію не можна пов'язувати чи ототожнювати з одним фактором або конкретною причиною, вона відбиває всі недуги економіки.

27. Ключовим способом проведення антиінфляційної політики є здійснення грошових реформ.

28. Головною функцією грошових реформ є стабілізація грошового обігу.

29. Сутність деномінації розкривається в офіційному зниженні курсу національних грошей щодо іноземних валют.

30. Ревальвація як метод стабілізації грошового обороту полягає в офіційному підвищенні державою валютного курсу національної грошової одиниці.

Задачі

№ 1. Відомо, що інфляція у країні в досліджуваній період становила 16 %. Визначити індекс цін у цьому періоді.

№ 2. У попередньому році рівень середньомісячної інфляції становив 2,8 %, у звітному – 2,2 %. Визначити зміну річного рівня інфляції звітнього року відносно попереднього.

№ 3. Визначте річний індекс інфляції і річний рівень інфляції, якщо відомо, що місячний рівень інфляції становив 2 %.

Проаналізуйте отримані результати.

№ 4. Відомо, що вартість споживчого кошика на січень звітнього року становила 1200 грн. Протягом року вона змінювалась таким чином: лютий – 1230 грн, березень – 1260 грн, квітень – 1300 грн, травень – 1350 грн., червень – 1380 грн, липень – 1420 грн, серпень – 1460 грн, вересень – 1520 грн, жовтень – 1560 грн, листопад – 1600 грн, грудень – 1650 грн.

Розрахуйте щомісячні базисні і ланцюгові індекси інфляції та річний індекс інфляції. Поясніть, яким буде індекс цін у звітньому році.

Проаналізуйте отримані результати.

№ 5. Відомо, що у звітньому році, порівняно із базовим, грошова маса зросла на 25 %, при цьому швидкість обігу грошей знизилась на 16 %, а обсяги виробництва – збільшились на 8 %.

Визначте, яким чином змінився рівень цін у звітньому році порівняно із базовим, розрахуйте темп інфляції та проаналізуйте отримані результати.

№ 6. Визначте, яким чином змінився реальний дохід, якщо відомо, що номінальний дохід збільшився на 10 %, а вартість життя зросла на 15 %.

№ 7. Визначте темп інфляції у країні та поясніть, як змінилась купівельна спроможність грошей, якщо відомо, що ціни на споживчі товари зросли у 15 разів.

№ 8. Номінальний дохід у сумі 1,0 млн грн у звітньому році підвищився до 1,3 млн грн, одночасно індекс вартості життя, порівняно із попереднім періодом, досяг 230 %.

Визначити зміну номінального і реального доходу та відносну зміну купівельної спроможності грошей. Проаналізуйте отримані результати.

№ 9. Визначити сучасну цінність 1 грн із дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, якщо її сплата буде простроченою на 30 днів, за умови, що темп інфляції становить 3 % на тиждень? 3 % на місяць? Проаналізуйте отримані результати.

№ 10. Відомо, що у базовому році одиниця товару коштувала 100 грн, а у звітному – 180 грн. Визначити:

– зміну ціни у звітному році порівняно із базовим у відносному значенні;
– скільки одиниць товару можна придбати на 190,0 тис. грн у базовому році і скільки у звітному;

– зміну купівельної спроможності (виходячи з динаміки ціни на цей товар).

Порівняйте зміну купівельної спроможності і зміну цін. Проаналізуйте отримані дані.

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Використовуючи офіційні статистичні дані за останні 5 років, дослідіть інфляційні процеси в Україні. За класифікаційними ознаками інфляції визначте офіційні види інфляції, що спостерігаються у досліджуваній період.

№ 2. Спростуйте нижченаведене твердження або погодьтесь із ним.

Твердження: «Зростання цін відбувається не з тієї причини, що все стає дорожчим, а з тієї причини, що гроші стають дешевшими».

№ 3. Уявімо, що рівень інфляції у країні становив 10 % річних. У наступному році він зріс до 60 %. Як ця обставина вплине на виконання грошима їх функцій?

№ 4. Використовуючи дані статистичної звітності, дослідіть:

- 1) темпи зміни грошової маси в економіці України за 5 останніх років;
- 2) темпи інфляції у країні за аналогічний період.

Порівняйте тенденції змін зазначених показників та визначте співвідношення, що існують між темпами знецінення грошей і темпами зростання грошової маси в обігу.

№ 5. Проаналізуйте інфляційні процеси в Україні та поясніть, чому в умовах інфляції відбувається переливання капіталів зі сфери виробництва у сферу обігу. Сформулюйте наслідки такого руху капіталу для економіки держави.

№ 6. Проаналізуйте економічний розвиток України. Визначте рівень інфляції та тенденції його змін за останні 5 років.

Поясніть, до якого виду (видів) можна віднести інфляції протягом досліджуваних періодів.

Обґрунтуйте, хто переважно виграє, а хто програє від інфляції у таких групах економічних суб'єктів:

- а) кредитори і підприємці-позичальники (боржники);
- б) експортери й імпортери.

№ 7. Яка залежність між зміною ставки процента і темпами інфляції? Які будуть наслідки, якщо темпи інфляції випереджають темпи зростання процентної ставки? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 8. Поясніть, яким чином інфляція впливає на процеси нагромадження фізичних і юридичних осіб і яким чином ці процеси позначаються на структурі споживчого попиту.

№ 9. Проаналізуйте динаміку зміни державних доходів і витрат (на основі Державного бюджету країни) за останні 5 років. Поясніть, чому при посиленні

інфляції відбувається зростання доходів і витрат з одночасним зниженням стимулів до грошових накопичень.

№ 10. Поясніть, у яких випадках держава з метою стабілізації грошової системи у межах певної грошової реформи використовує девальвацію, а у яких – ревальвацію. Обґрунтуйте свою відповідь.

ТЕМА 6. ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ ТА ВАЛЮТНІ СИСТЕМИ

Основні питання теми:

6.1. Суть та роль валютних відносин у розвитку національної та світової економіки.

6.2. Валюти: сутність та види.

6.3. Валютний курс: суть, основи формування та види. Конвертованість валют.

6.3.1. Види валютних курсів.

6.3.2. Методика визначення валютних курсів.

6.4. Валютний ринок: сутність і основи функціонування.

6.4.1. Валютні операції.

6.4.2. Учасники валютного ринку.

6.5. Валютне регулювання: суть та необхідність.

6.5.1. Механізм регулювання валютного курсу: девальвація, ревальвація, валютна інтервенція.

6.5.2. Платіжний баланс у механізмі валютного регулювання.

6.6. Валютні системи: поняття, структура, призначення, види.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність і зміст валютних відносин;
- функціональний зміст валюти як економічної категорії;
- види валюти та їх характеристику;
- сутність, зміст і види валютного курсу;
- фактори впливу на валютний курс;
- сутність і зміст паритету купівельної спроможності;
- методичні основи визначення валютних курсів;
- сутність та основи функціонування валютного ринку;
- види валютних ринків та їх характеристику;
- сутність і види валютних операцій;
- учасників валютного ринку;
- поняття і функціональне призначення валютного регулювання;
- форми і методи валютного регулювання;
- поняття платіжного балансу як документа, в якому обліковуються міжнародні платежі;
- поняття, структуру та призначення валютної системи;
- види валютних систем та їх характеристику.

Уміти:

- розкрити особливості розвитку валютних відносин у сучасних умовах;
- пояснити причини й особливості трансформаційних аспектів, завдяки яким світові гроші перетворились на самостійну грошову форму і стали матеріальним носієм інтернаціональної вартості;
- охарактеризувати основні види валюти та пояснити взаємозв'язок видів валюти за різними критеріями;
- пояснити, чому конвертованість валюти є показником рівня розвитку економіки та ступеня її відкритості;
- аргументувати вплив неконвертованості національної валюти на результативність функціонування і розвитку суб'єктів господарювання;
- розкрити переваги і недоліки підвищення стабільності курсу національної валюти для суб'єктів економіки;
- окреслити сфери використання валютного курсу;
- охарактеризувати методичні підходи до визначення валютного курсу, вказати на їх переваги і недоліки;
- дослідити тенденції і визначити закономірності розвитку валютних ринків;
- пояснити відмінності між конверсійними і депозитно-кредитними операціями, визначити сутність, переваги і недоліки спот, своп, форвардних і ф'ючерсних операцій;
- сформулювати сучасні особливості розвитку валютних систем.

Контрольні питання

1. Дайте визначення понять «валютні відносини» та «валютна система».
2. Що таке «валюта»?
3. Які види валюти виділяють залежно від емітента валютних коштів? Назвіть їх та охарактеризуйте.
4. Що таке СПЗ? Яким чином визначається вартісний паритет СПЗ?
5. Чим обумовлена «багатовалютність» стандарту СПЗ?
6. Чим викликана поява екю? Заміна екю на євро?
7. Що таке резервна валюта? У чому полягає роль резервної валюти у світовій економіці?
8. Які види валют можна визначити за видом валютних операцій? Назвіть та охарактеризуйте їх.
9. Які валюти є конвертованими? Неконвертованими?
10. Що дає конвертованість національної валюти?
11. Які види валюти розрізняють за ступенем конвертованості? Назвіть їх та охарактеризуйте.
12. Назвіть країни, валюта яких є повністю конвертованою.
13. Дайте визначення внутрішній і зовнішній конвертованості валюти.
14. Перерахуйте основні форми валютних обмежень. У чому полягає сенс їх встановлення?
15. Чим у своїй основі визначається валютний курс?

16. Поясніть, яким був механізм саморегулювання валютного курсу в умовах дії золотого стандарту.
17. Розкрийте найбільш поширені способи визначення валютного курсу.
18. Перелічіть основні чинники, зміна яких може вплинути на курс валюти.
19. Назвіть і охарактеризуйте способи котирування.
20. Дайте визначення фіксованому курсу валют і назвіть його різновиди.
21. Які види валютних курсів застосовуються у практиці міжнародних валютних відносин в умовах сьогодення?
22. Розкрийте переваги й недоліки фіксованого курсу.
23. Розкрийте переваги й недоліки плаваючого курсу.
24. Що таке «валютний ринок»?
25. Розкрийте сенс валютного ринку через виконувани ним функції.
26. Яким чином можна класифікувати валютні ринки? Назвіть основні критерії класифікації.
27. Що таке «валютна операція»? Які види валютних операцій Ви знаєте?
28. У чому полягає сутність спот-операцій?
29. У чому сенс конверсійних операцій?
30. Охарактеризуйте сенс і зміст форвардних операцій.
31. Розкрийте сенс ф'ючерсних операцій. У чому їх специфіка?
32. Яка валютна операція є поєднанням поточних і строкових операцій? Обґрунтуйте свою відповідь.
33. Розкрийте сенс валютного арбітражу й охарактеризуйте його види.
34. Назвіть і охарактеризуйте ключових учасників валютного ринку.
35. У чому полягає сенс і необхідність валютного регулювання?
36. Розкрийте сенс і зміст девальвації, ревальвації і валютної інтервенції.
37. Сформулюйте сенс «валютної системи». Назвіть і охарактеризуйте її ключові елементи.
38. Охарактеризуйте основні елементи національної і світової валютної системи.
39. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи розвитку світової валютної системи.
40. Назвіть і охарактеризуйте основні елементи Європейської валютної системи.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Тенденції і закономірності формування валютного курсу в аспекті євроінтеграції.
2. Проблеми та перспективи формування валютного курсу.
3. Вплив валютних курсів на соціально-економічний розвиток країни.
4. Інтернаціоналізація валют нових ринків: стан та перспективи.
5. Аналіз взаємопов'язаних валютних пар та оцінка їх впливу на національну та світову економіку.
6. Особливості розвитку світового валютного ринку й участь України у цьому процесі.

7. Європейський валютний ринок: сутність, структура, тенденції і перспективи розвитку.
8. Азіатський валютний ринок: сутність, структура, тенденції і перспективи розвитку.
9. Валютна система та валютний ринок: дослідження особливостей їх формування та розвитку.
10. Тенденції і закономірності розвитку сучасної світової валютної системи.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Валюта – це...
2. Резервна валюта – це...
3. Вільноконвертована валюта – це...
4. Валютна система – це...
5. Валютне регулювання – це...
6. Валютна інтервенція – це...
7. Девальвація – це...
8. Ревальвація – це...
9. Валютний ринок – це...
10. Валютна операція – це...

Вставити пропущені слова

1. Міжнародними валютно-кредитними організаціями здійснюється емісія _____ валюти – міжнародної грошової одиниці, що функціонує на світових та _____ засадах.
2. _____ відображає зв'язок між усіма угодами, які певна країна отримує від інших країн, і всіма платежами, які вона (та її суб'єкти господарювання) здійснює з іншими країнами.
3. _____ національної грошової одиниці є показником рівня розвитку економіки та ступеня її відкритості.
4. _____ валюти створює певні обмеження для всіх суб'єктів господарювання (як резидентів, так і нерезидентів).
5. При котируванні валют вказується курс _____, за яким банки продають валюту, і курс _____, за яким банки купують валюту.
6. _____ котирування визначає кількість національної валюти за одиницю іноземної.
7. _____ котирування визначає кількість іноземної валюти за _____ національної.
8. Офіційне _____ валютного курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют має назву ревальвація.
9. Валютна _____ – це державно-правова форма організації валютних відносин, що регулюється _____ законодавством або _____ актами.

10. Купівля-продаж національним банком іноземної валюти з метою впливу на курс національної валюти становить сутність валютної _____, яка запроваджується у межах _____ політики.

Правильно-неправильно

1. Розвиток валютних відносин відбувається у взаємодії з фінансовими і кредитними відносинами.
2. Розгортання глобалізаційних процесів не може слугувати чинниками розвитку валютних відносин.
3. Активізація міграції робочої сили є одним з факторів розвитку валютних відносин.
4. Національна валюта може бути одночасно колективною і навпаки.
5. Та сама валюта може бути одночасно твердою та м'якою.
6. М'яка валюта може виступати як резервна для сукупності провідних країн світу.
7. Резервні валюти світу можуть бути замкнутими.
8. М'яка валюта зазвичай має просту структуру і є неконвертованою.
9. Та сама валюта за найменуванням може виступати як валюта ціни контракту, валюта кредиту і валюта платежу.
10. Обсяг спеціальних прав запозичення (СПЗ) держав-учасниць Міжнародного валютного фонду (МВФ) визначається пропорційно їхнім квотам.
11. Підходи до визначення вартості СПЗ є незмінними з 1970 року (з часу їх введення в систему розрахунків МВФ).
12. Введенню країнами-учасницями Європейського Союзу (ЄС) євро в обіг передують виконання жорстких умов стабільності, закріплених у Маастрихтських угодах.
13. Використання євро країнами-учасницями ЄС має свої переваги і недоліки. Зокрема, до переваг відноситься зменшення ризиків, пов'язаних із курсами обміну валют, що дозволяє полегшити інвестування, експорт та імпорт між країнами, мінімізація конфліктів, пов'язаних з національними інтересами країн-учасниць.
14. Євро є єдиним платіжним засобом для всіх без винятку країн Європейського Союзу.
15. Ціна грошової одиниці, виражена у валюті іншої країни або у міжнародних розрахункових одиницях, уособлюється у валютному курсі.
16. Пряме котирування визначає кількість іноземної валюти за одиницю національної валюти.
17. Зворотне котирування визначає кількість національної валюти за одиницю іноземної валюти.
18. Для професійних учасників валютних ринків поняття «валютний курс» не існує, є поняття «курс покупця» і «курс продавця».
19. Вітчизняні суб'єкти економіки на практиці використовують фіксовані курси валют.

20. Валютний курс використовується державою для розрахунку прожиткового мінімуму, а також для встановлення рівня мінімальних пенсій і заробітної плати, розрахунку індексу споживчих цін.

21. Ключовим аспектом функціонального призначення валютного ринку є обслуговування міжнародних платежів та забезпечення реальної свободи вибору і дій власника валюти.

22. Депозитні операції валютних ринків не мають тривалості у часі.

23. Укладення валютних строкових угод відбувається на спеціалізованих біржах великих міжнародних фінансових центрів.

24. Особливістю ф'ючерсних угод є їх стандартизованість і поставка валюти у строго визначені терміни.

25. Форвардні угоди на відміну від ф'ючерсів та опціонів є необов'язковими для виконання.

26. Опціонні контракти є стандартизованими і переважним чином здійснюються через біржу (випадки позабіржової торгівлі можуть мати місце).

27. Девальвація проявляється в офіційному підвищенні валютного курсу національної грошової одиниці щодо іноземних валют.

28. Диверсифікація валютних резервів дає змогу зменшити збитки від відносного знецінення тих або інших валют і забезпечити найвигіднішу структуру резервних активів, а отже, сприяє підвищенню ефективності валютного регулювання.

29. Складання платіжного балансу обумовлене необхідністю обліку міжнародних платежів, що має важливе значення для аналізу всієї кредитної системи.

30. Національна, регіональна і світова валютні системи мають тотожні елементи і складові.

Задачі

№ 1. Визначити метод котирування на валютних ринках:

1. Цюрих на Франкфурт-на-Майні: 1 євро = 0,9264 швейцарських франків;

2. Токіо на Нью-Йорк: 1 долар США = 124,871 японських ієн;

3. Париж на Нью-Йорк: 1 долар США = 0,8349 євро;

4. Франкфурт-на-Майні на Лондон: 1 фунт стерлінгів = 2,3800 євро;

5. Лондон на Франкфурт-на-Майні: 1 фунт стерлінгів = 2,3800 євро.

№ 2. З наведених нижче даних (построково) визначити (підкреслити) курс продавця.

| | | |
|---|-------|-------|
| 1 | 27,29 | 27,31 |
| 2 | 27,31 | 27,37 |
| 3 | 27,37 | 27,27 |
| 4 | 28,03 | 28,05 |
| 5 | 28,05 | 28,10 |

Визначити маржу для кожного випадку. Пояснити, яка ситуація буде найбільш прибутковою, а яка найбільш збитковою.

№ 3. Комерційний банк встановив такий курс долара відносно гривні:

$$USD/UA = \frac{Bid}{25,32} \frac{Offer}{25,95}$$

Визначити:

- 1) скільки гривень можна одержати за 260 доларів і 70 центів?
- 2) скільки доларів можна придбати за 30 тис. грн?
- 3) який прибуток буде мати банк від таких операцій?

№ 4. Відомо курси гривні за умови прямого котирування (графа 2 таблиці 6.1). Знайти курс зворотного котирування (графа 3 таблиці 6.1).

Таблиця 6.1

Курс гривні за умови прямого та зворотного котирування

| № п/п | Пряме котирування | Зворотне котирування |
|-------|-------------------|----------------------|
| 1 | 1\$ = 25,00 грн | |
| 2 | 1\$ = 25,60 грн | |
| 3 | 1\$ = 25,80 грн | |

Проаналізувати, яким чином зміна валютного курсу здатна вплинути на купівельну спроможність гривні.

№ 5. Ціна гривні у доларах США впала з 0,055 до 0,043 за одну гривню. Яким чином зміниться ціна товару вітчизняного виробництва (у доларах США), що продається в Україні за 800 грн?

Поясніть, хто більше постраждає від цієї ситуації: експортер (зокрема, вітчизняний товаровиробник) чи імпортер (іноземний товаровиробник)? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 6. Ціна гривні у доларах США зросла з 0,045 до 0,053 за одну гривню. Яким чином зміниться ціна товару вітчизняного виробництва (в доларах США), що продається в Україні за 800 грн?

Поясніть, хто більше постраждає від цієї ситуації: експортер (зокрема, вітчизняний товаровиробник) чи імпортер (іноземний товаровиробник)?

Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 7. Відомі такі дані, що характеризують валютні операції

$$1. USD/UA = \frac{Bid}{25,12} \frac{Offer}{25,85}$$

$$4. EUR/UA = \frac{Bid}{28,25} \frac{Offer}{29,12}$$

$$2. USD/UA = \frac{Bid}{26,25} \frac{Offer}{27,12}$$

$$5. EUR/UA = \frac{Bid}{27,25} \frac{Offer}{28,00}$$

$$3. CHF/UA = \frac{Bid}{22,26} \frac{Offer}{23,12}$$

Розрахувати відносну маржу і визначити найбільш прибуткову для банку валютну операцію. Операція з якою валютою є найбільш прибутковою для банку? Найменш прибутковою. Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 8. У таблиці 6.2 наведені значення паритету купівельної спроможності і валютного курсу гривні до долара США.

Використовуючи дані таблиці, дайте відповідь на такі питання:

– які відхилення (по роках) валютного курсу від паритету купівельної спроможності?

– якою теоретично повинна бути залежність між цими величинами?

Таблиця 6.2

Значення паритету купівельної спроможності і валютного курсу гривні до долара США

| Показники | Роки | | | | | | | |
|--|------|------|------|------|-------|-------|-------|-------|
| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
| Паритет купівельної спроможності, грн за 1 долар | 4,6 | 8,75 | 8,23 | 8,45 | 14,35 | 16,30 | 25,33 | 26,20 |
| Валютний курс, грн за 1 долар | 4,65 | 8,85 | 8,38 | 8,46 | 14,6 | 16,80 | 25,83 | 26,35 |

Проаналізуйте отримані результати.

№ 9. Уявімо, що обмінний курс валют США й Англії становить 2 долари за 1 фунт стерлінгів. Темп інфляції у США – 3 % на рік, а в Англії – 3,2 %.

В якій з двох валют доцільно зберігати накопичення? Як інтерес вкладників може вплинути на зміну попиту та пропозиції цих валют?

Які тенденції у зміні валютного курсу найбільш імовірні в цих умовах?

Якими заходами країна з менш вигідною валютою може підтримувати інтерес вкладників і впливати на зміни в попиті та пропозиції валют?

№ 10. Фірма бажає придбати швейцарські франки по шестимісячному форварду проти доларів США. Відомо, що банк надає таке котирування

$$\text{Спот-курс } USD / CHF = \frac{Bid}{Offer} = \frac{1,16}{1,17}$$

6 місяців 0,060 0,075

Визначити форвардний курс вищезазначених умов. Проаналізувати отримані результати.

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Використовуючи економічну модель аналізу попиту та пропозиції, покажіть вплив на рівноважний курс валюти:

- а) зростання попиту на імпорт;
- б) валютних інтервенцій на зовнішньому ринку;
- в) зміни реальних норм процента.

№ 2. Яким чином зниження і підвищення вартості валюти може відобразитись на таких суб'єктах:

- а) споживачі;
- б) галузі, що працюють на імпортній сировині та устаткуванні;
- в) галузі, що експортують свою продукцію;
- г) галузі, що конкурують на внутрішньому ринку з імпортними виробниками.

№ 3. Якими методами може бути врегульовано дефіцит платіжного балансу в умовах панування:

- а) золотого стандарту;
- б) фіксованих курсів валют;
- в) плаваючих курсів валют.

№ 4. Чи можете Ви навести приклад держави, яка не має власної валюти, а використовує у внутрішньому товарно-грошовому обігу національну валюту іншої країни?

Назвіть переваги і недоліки такого економічного рішення.

№ 5. Що в останні десятиріччя спричиняло зниження валютного курсу гривні відносно валют країн Заходу?

Чи вплинуло це на міжнародну торгівлю України? Якщо так, то яким чином?

Чи має змогу Національний банк України зупинити цей процес? Якщо ні, то чому? Якщо так, то яким чином?

№ 6. Що являє собою поняття «зовнішній валютний ринок»? Хто є учасником операцій на зовнішніх валютних ринках?

Чи можна вважати учасниками зовнішнього валютного ринку експортерів, імпортерів, комерційні банки, валютних брокерів та дилерів, державу? Якщо так, то що є спільного і чим відрізняється поведінка цих економічних агентів на зовнішніх валютних ринках?

№ 7. На рисунку 6.1 зображено зміну попиту на долари на українському валютному ринку.

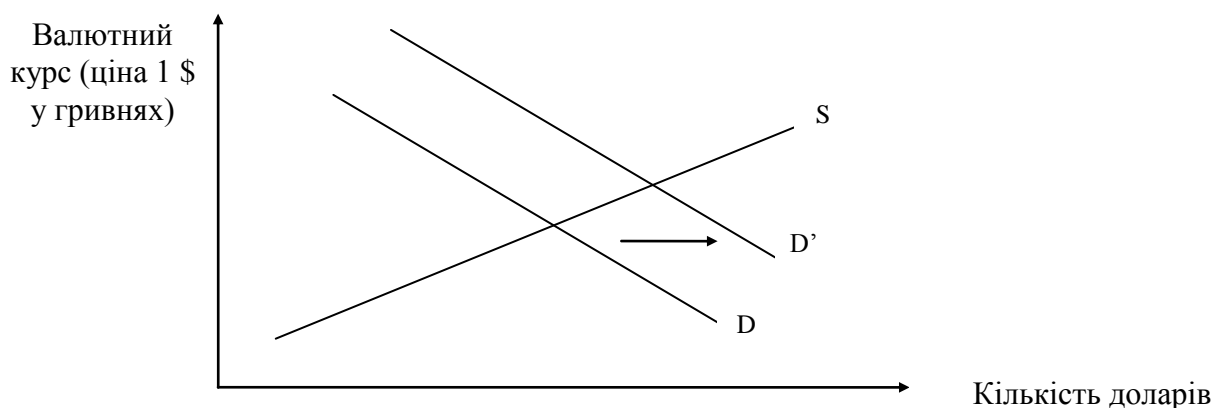


Рис. 6.1. Зміна попиту на долари на українському валютному ринку

Як відобразиться подібний рух у попиті на долари на валютному курсі гривні в умовах плаваючих курсів? В умовах фіксованих курсів?

Що могло спричинити зміну попиту на долари? Які можуть бути наслідки цих рухів для експортерів та імпортерів?

№ 8. Дослідіть економічний розвиток країн-учасниць Європейського Союзу, які досі не перейшли на євро. Поясніть, чим обумовлюється така ситуація.

№ 9. Дослідіть економічний розвиток країн-учасниць Європейського Союзу, які перейшли на євро. Поясніть, які переваги вони отримали і чому частина з них вважає, що унаслідок переходу на євро їхнє економічне становище погіршилось.

№ 10. На рисунку 6.2 подано можливе співвідношення експорту та імпорту країни за певний проміжок часу.

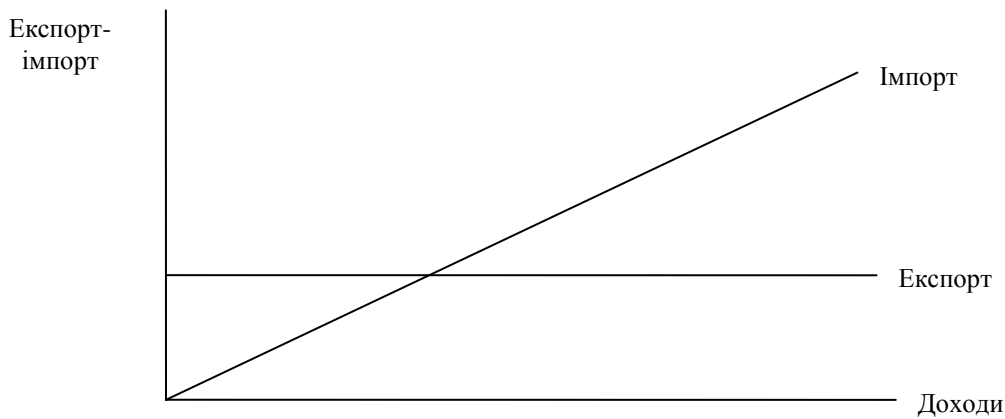


Рис. 6.2. Співвідношення експорту та імпорту країни

Чим можна пояснити той факт, що експорт подано фіксованою величиною, а обсяг імпорту змінюється?

В якій частині рисунка країна має позитивне сальдо торговельного балансу, а в якій від'ємне?

ТЕМА 7. КІЛЬКІСНА ТЕОРІЯ ГРОШЕЙ І СУЧАСНИЙ МОНЕТАРИЗМ

Основні питання теми:

- 7.1. Розвиток грошових теорій.
- 7.2. Металістична теорія грошей.
- 7.3. Номіналістична теорія грошей.
- 7.4. Класична кількісна теорія грошей: причини появи, основні постулати та їх еволюція.
- 7.5. Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей.
 - 7.5.1. «Трансакційний варіант» І. Фішера.
 - 7.5.2. «Кембриджська версія» кількісної теорії.
 - 7.5.3. Узагальнене порівняння основних концепцій класичного варіанта розвитку кількісної теорії грошей.
- 7.6. Дж. Кейнс і його внесок у кількісну теорію грошей.
- 7.7. Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії.
- 7.8. Кейнсіансько-неокласичний синтез грошово-кредитної політики.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність і зміст абстрактного і прикладного напрямків теорій грошей;
- напрямки, що можна виділити в межах абстрактної та прикладної теорій грошей;
- сутність та характеристику металістичної, номіналістичної, марксистської, державної та функціональної теорій грошей;
- тлумачення, сфери та обмеження прикладного застосування класичної кількісної та неокласичної кількісної грошової теорії, кейнсіанської і некейнсіанської моделей, сучасного монетаризму та кейнсіансько-неокласичного синтезу;

- особливості розвитку теорій грошей у історичному аспекті й в умовах сучасності;
- основні концептуальні положення теорій грошей.

Уміти:

- пояснити, чим відрізняються абстрактна та прикладна грошова теорії;
- охарактеризувати сутність та еволюцію металістичної теорії грошей, пояснити чи є можливим повернення до золотомонетного стандарту в сучасних умовах розвитку світової економіки;
- розкрити зміст номіналістичної теорії грошей та сформулювати її концептуальні основи;
- порівняти основні концепції неокласичного варіанта розвитку кількісної теорії грошей, а саме: кембриджської версії А. Маршалла, А. С. Пігу та трансакційного варіанта І. Фішера;
- описати концептуальні основи теорії М. І. Туган-Барановського та коротко охарактеризувати його критику неокласичної теорії І. Фішера;
- дослідити передумови та чинники виникнення кейнсіанської теорії і сучасного монетаризму;
- охарактеризувати «концепцію переваг ліквідності», сформульовану Дж. М. Кейнсом, та розкрити зміст «пастки ліквідності»;
- сформулювати напрями теорії сучасного монетаризму, розкрити спільні і відмінні риси, що існують між ними;
- розкрити фактори й умови, що спричинили виникнення і розвиток кейнсіансько-неокласичного синтезу, та сформулювати основні концептуальні положення цієї теорії грошей.

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність і зміст металістичної теорії грошей.
2. Коли і за яких обставин з'являється металістична теорія грошей?
3. Чому прихильниками металістичної теорії були представники меркантилізму?
4. Назвіть представників металістичної теорії грошей і розкрийте їх теоретико-прикладні здобутки.
5. Поясніть, чому металістичну теорію грошей значна кількість науковців вважає ненауковою?
6. Сформулюйте причини занепаду металістичної теорії грошей.
7. Як трактують металістичну теорію її сучасні прихильники?
8. Розкрийте сутність і зміст номіналістичної теорії грошей.
9. Назвіть засновників номіналістичної теорії та коротко охарактеризуйте їхні наукові здобутки.
10. Чи поширена номіналістична теорія грошей серед сучасних економістів? Обґрунтуйте свою відповідь.
11. У чому суть кількісної теорії грошей? Які соціально-економічні причини її виникнення?
12. Кого вважають засновником кількісної теорії грошей?
13. Які події сприяли появі кількісної теорії грошей?

14. Поясніть, чому меркантилізм і металістична теорія вже на початку XVIII ст. вичерпали себе?
15. Сформулюйте передумови формування кількісної теорії грошей. Розкрийте зміст її фундаментальних положень.
16. Чому класична кількісна теорія грошей вичерпала себе в кінці XIX ст.?
17. Розкрийте суть трансакційного варіанта кількісної теорії грошей І. Фішера і визначте його внесок у розвиток цієї історії.
18. Поясніть причинно-наслідкові зв'язки у рівнянні обміну І. Фішера.
19. Розкрийте основні недоліки трансакційного варіанта кількісної теорії.
20. У чому суть Кембриджської версії трансакційного варіанта кількісної теорії?
21. Коли виникла Кембриджська версія кількісної теорії, і хто став засновником цієї теорії?
22. Поясніть новизну наукового підходу Дж. Кейнса до грошей та визначення їх ролі в суспільному виробництві (порівняно з наявними на той час теоріями).
23. Яких форм за Дж. Кейнсом набуває мотивація господарюючого суб'єкта щодо грошей, які знаходяться в його розпорядженні?
24. Чому виокремлений Дж. Кейнсом мотив обачливості й трансакційний мотив можна об'єднати в один трансакційний мотив?
25. У чому полягає внесок Дж. Кейнса в аналіз механізму взаємозв'язку між грошовою масою і суспільним виробництвом?
26. Чому кейнсіанство і, зокрема, його тлумачення кількісної теорії грошей неминуче вели до посилення інфляції?
27. У чому полягає головна принципова відмінність монетаризму від кейнсіанства: в частині їхніх поглядів на основи суспільного відтворення?
28. Сформулюйте головний недолік монетаризму як теорії, яка основну свою увагу зосереджує на досягненні оптимального співвідношення між виробництвом і грошовою масою як на вирішальній умові розвитку суспільного виробництва.
29. Назвіть і розкрийте основні постулати монетаризму як економічної теорії.
30. У чому полягають ключові відмінності кейнсіанської теорії та сучасного монетаризму?
31. Поясніть сутність «грошового правила» М. Фрідмана.
32. Поясніть існуючі відмінності між монетаризмом як теорією і монетаризмом як практикою державного регулювання?
33. Якою повинна бути теоретична база для розроблення й реалізації грошової політики в Україні?
34. Охарактеризуйте основні напрямки дій держави, які необхідні для практичної реалізації політики монетаризму в Україні.
35. Які проблеми в реалізації монетаризму в зовнішньоекономічній діяльності необхідно подолати нашій державі на сучасному етапі її розвитку?

36. Чому повна реалізація політики монетаризму в Україні неможлива без структурної перебудови нашої економіки?

37. У чому полягає відмінність кейнсіанських поглядів від монетаристських на грошовий механізм?

38. Чому сучасний монетаризм вважають характерним для високорозвинутої економіки?

39. У чому полягає сутність кейнсіансько-неокласичного синтезу?

40. Сформулюйте основні фундаментальні положення теорії кейнсіансько-неокласичного синтезу.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Різноманіття грошових теорій: причини і передумови виникнення.
2. Особливості механізму реалізації кейнсіанських і монетаристських ідей.
3. Дослідження кейнсіанських поглядів на взаємозв'язок грошової маси й змін суспільного виробництва.
4. Кейнсіанська концепція регульованого ціноутворення: прикладні аспекти реалізації.
5. Сучасна критика кількісної теорії грошей.
6. Спільні і відмінні риси в теоріях монетаристів-градуалістів, монетаристів-прагматиків і монетаристів-неокласиків.
7. Проблеми реалізації монетаризму в зовнішньоекономічній діяльності України.
8. Реалії і перспективи реалізації політики монетаризму в Україні.
9. Прикладні аспекти фундаментальних положень теорії кейнсіансько-неокласичного синтезу.
10. Дослідження внеску в теорію грошей провідних економістів ХХ–ХХІ століття.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Прихильники абстрактної теорії грошей концентруються на...
2. Представники прикладної теорії досліджують...
3. Металістична теорія ототожнює...
4. Номіналістична теорія заперечує...
5. Державна теорія грошей полягає у...
6. Класична кількісна теорія пояснює...
7. Неокласична кількісна теорія полягає у...
8. Кейнсіанська теорія досліджує...
9. Сучасний монетаризм ставить гроші у...
10. Кейнсіансько-неокласичний синтез поєднує...

Вставити пропущені слова

1. Державна теорія грошей є одним з різновидів _____ теорії грошей, згідно з якою держава визначає _____ грошової одиниці, запро-

ваджує в обіг нові гроші, дає їм _____, визначає співвідношення з попередньою одиницею.

2. Класична кількісна теорія грошей пояснює рівень товарних цін і вартість грошей їх _____ в обігу.

3. Формула І. Фішера _____ внутрішню вартість грошей.

4. Аналіз рівняння обміну дозволяє стверджувати таке: порушення законів грошового обігу виявляється у _____ грошової маси в обігу порівняно з реальними потребами в ній або знецінюванні грошей, яке супроводжується _____ товарних цін без будь-якого _____ якості продуктів.

5. Трансакційний варіант неокласичної кількісної теорії грошей розглядає тільки _____ грошей, а кембриджська версія – _____ на гроші.

6. Кембриджська версія враховує _____ реакцію суб'єктів господарювання на використання готівки, а трансакційний варіант робить акцент на _____ обігу грошей.

7. Монетаристи-_____ відстоюють позицію абсолютної гнучкості цінового механізму і наголошують на абсолютній ефективності _____ політики.

8. Монетаристи-_____ вважають ціни недостатньо еластичними; ставлять завдання ступінчатого зниження темпів _____.

9. Монетаристи-_____ рекомендують використовувати інструменти контролю над _____ з метою стримування інфляції, що передбачає забезпечення поєднання грошово-кредитної політики та бюджетно-_____ політики.

10. Представники кейнсіансько-неокласичного _____ стверджують, що перевагу у сфері державного регулювання слід віддавати _____ впливу, при цьому центральний банк повинен мати достатній рівень самостійності.

Правильно-неправильно

1. Наукові теорії у сфері з'ясування ролі грошей у процесі товарообміну можна об'єднати навколо двох провідних напрямків: прикладної та монетаристської теорій грошей.

2. Металістична теорія ототожнює грошовий обіг з товарним обміном.

3. Металістична теорія грошей заперечує товарну природу грошей і визначає їх як умовні знаки, які позбавлені внутрішньої вартості.

4. Номіналістична теорія є одним з різновидів державної теорії грошей.

5. Засновником і ідеологом державної теорії грошей був Г. Кнапп.

6. Представники прикладної теорії грошей віддають перевагу внутрішнім аспектам грошей і недооцінюють їх зовнішні аспекти.

7. У межах абстрактної теорії грошей виділяють такі напрями: номіналістична, металістична, кількісна та інші.

8. Марксистська теорія грошей підкреслює зв'язок грошової теорії з трудовою теорією вартості.

9. Функціональна теорія грошей пояснює необхідність грошей відсутністю синхронізації витрат у системі ринкового обміну.

10. Згідно з марксистською теорією грошей держава визначає цінність грошової одиниці, запроваджує їх в обіг, дає найменування і т. ін.

11. Функціональна теорія надає резервній функції грошей фундаментального значення.

12. Кількісна теорія грошей ґрунтується на трьох фундаментальних принципах: причинності, пропорційності і невизначеності.

13. Неокейнсіанська модель теорії грошей визнає обмежені можливості ринкових саморегуляторів та їх неспроможність автоматично, без державного втручання забезпечити економічну рівновагу.

14. Марксистська теорія визнає такі функції грошей, а саме: міру вартості і засіб платежу.

15. Монетарна (прикладна) теорія грошей на відміну від абстрактної теорії є монолітною і не містить жодних складових.

16. Єдність методології неокласичної та кейнсіанської концепцій в аспектах прикладної теорії грошей стало підставою формування кейнсіансько-неокласичного синтезу.

17. Центральним пунктом теорії пізнього меркантилізму та фундаментальним положенням металі стичної теорії грошей є система «торгового балансу», сутність якої розкривається у тому, що «держава тим багатша, чим більшою є різниця між вартістю вивезених і ввезених товарів».

18. Сутність фундаментального принципу кількісної теорії грошей – принципу пропорційності – полягає у тому, що ціни на товари змінюються пропорційно кількості грошей в обігу.

19. Механістичний варіант кількісної теорії грошей XVI–XVII ст. обмежувався трьома постулатами: принципами причинності, пропорційності та універсальності.

20. У процесі встановлення взаємозв'язку різноманітних ключових факторів грошової і не грошової сфер І. Фішер сформував «рівняння обміну», яке пов'язує кількість грошей в обігу з іншими параметрами (швидкістю грошей в обігу, рівнем цін і обсягами реального виробництва).

21. Формула І. Фішера ігнорує внутрішню вартість грошей, а отже, є некоректною в умовах золотомонетного стандарту.

22. З рівняння І. Фішера видно, що збалансованість між грошовою масою та її товарним покриттям відбувається за рахунок швидкості обігу грошей.

23. М. І. Туган-Барановський наголошував, що ціни не можуть зростати пропорційно збільшенню кількості грошей в обігу, оскільки на їх формування впливають інфляційні очікування.

24. Кембриджська версія кількісної теорії грошей має й іншу назву – «теорія касових залишків».

25. Згідно з кембриджською версією економічний ефект пов'язується із визначенням касових залишків на попит товарів і послуг, що формуються в економіці.

26. За кембриджською версією попит на товари залежить від номінальних цін та від інфляційних очікувань суб'єктів економіки.

27. Спільний аспект кембриджської версії і трансакційного варіанта кількісної теорії грошей можна сформулювати таким чином: зміна кількості грошей в обігу є причиною, а не наслідком зміни цін.

28. Кембриджська версія розглядає динаміку грошових потоків на мікро-економічному рівні.

29. Кейнсіанська теорія грошей доводить, що механізм ринкової конкуренції здатний забезпечити самостійно, без втручання держави, забезпечити ефективне використання головних чинників виробництва.

30. Кейнсіанська теорія доводить, що на рівень процента впливає грошова маса: чим вона більше, тим нижчий відсоток.

Задачі, проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. За рік номінальна пропозиція грошей зростала на 11 %, рівень цін та швидкість обігу грошей збільшились відповідно на 9 і 7 %. Визначте темпи зростання обсягів виробництва і проаналізуйте отриманні дані.

№ 2. Визначте касовий залишок (масу) грошей у економічних суб'єктів, якщо відомі такі дані:

– обсяг виробництва продукції у фізичному вираженні за певний період становив 1500,0 млрд грн;

– середня ціна одиниці виробленої продукції – 21,5 грн;

– показник середньої кількості оборотів грошей – 12 оборотів за рік.

Які зміни відбудуться, якщо швидкість обігу грошей зросте на 12 %, а середня ціна одиниці виготовленої продукції скоротиться на 2 %?

№ 3. Поясніть, чому представники кейнсіанської школи вважають, що грошовий ринок не може автоматично збалансувати заощадження та інвестиції. Обґрунтуйте свою думку використовуючи імітаційне моделювання.

№ 4. Побудуйте ланцюг причинно-наслідкових зв'язків між змінами в монетарній політиці держави і змінами номінального ВВП:

а) з погляду кейнсіанського підходу;

б) з погляду монетаристського підходу.

№ 5. Уявімо, що економіка знаходиться у стані економічного спаду. Які заходи у сфері грошово-кредитної політики для подолання спаду в економіці держави запропонували б кейнсіанці, а які – монетаристи?

Сформулюйте комплекс заходів і дослідіть різні сценарії наслідків їх реалізації.

№ 6. Чи можна вважати, що згідно з кейнсіанською теорією правило монетаристів сприяє стабілізації рівня цін? Обґрунтуйте свою відповідь. Наведіть реальні приклади, що доводять Вашу думку.

№ 7. Уявімо, що ви згодні з тим, що держава при проведенні грошово-кредитної політики повинна дотримуватись «монетарного правила» І. Фрідмана. Як зміниться Ваша думка, якщо:

а) темп росту грошової маси перевищить реальний приріст ВВП і очікуване підвищення цін?

б) темп росту грошової маси буде нижче реального приросту ВВП і очікуваного підвищення цін?

№ 8. Чи можна вважати правильними такі твердження:

а) основне рівняння макроекономічної рівноваги в кейнсіанській і монетаристській моделях по-різному виражає одне відношення;

б) більшість монетаристів вважає, що зростання пропозиції грошей не впливає на рівень реального ВВП і зайнятості ні в короткостроковому, ні в довгостроковому періодах;

в) монетаристи стверджують, що між зміною попиту на гроші і динамікою номінального доходу існує пряма залежність;

г) кейнсіанці вважають, що падіння процентної ставки призводить до зниження швидкості грошового обігу.

№ 9. Зважаючи на погляди монетаристів, поясніть чи можна вважати, що пропозиція грошей повинна зростати темпами, що дорівнюють темпу зростання швидкості обороту грошей? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 10. Проаналізуйте наступний логічний ланцюг: «зростають процентні ставки → зростають витрати підприємств по обслуговуванню кредиту → скорочуються прибутки → знижується попит на гроші → скорочується інвестиційний попит → відбувається стабілізація цін».

Чи можлива така ситуація у реальній економіці? За умови можливості такої ситуації назвіть і охарактеризуйте фазу економічного циклу, в якому такий розвиток подій буде здатний призвести до позитивного результату.

ТЕМА 8. КРЕДИТ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Основні питання теми:

8.1. Теорії кредиту.

8.1.1. Капіталотворча теорія кредиту.

8.1.2. Натуралістична теорія кредиту.

8.2. Загальні передумови формування кредитних відносин. Необхідність і доцільність кредиту.

8.3. Сутність кредиту. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями.

8.4. Процент за кредит.

8.4.1. Прості ставки позикових процентів.

8.4.2. Складні ставки процентів.

8.5. Стадії та закономірності руху кредиту.

8.6. Принципи кредитування.

8.7. Форми та види кредиту.

8.7.1. Комерційний кредит.

8.7.2. Банківський кредит та його різновиди.

8.7.3. Класифікація кредитів, що видані пара банківськими установами.

8.7.4. Державний кредит.

8.7.5. Міжнародний кредит.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність кредиту та зміст основних концепцій, що пояснюють природу кредиту;
- історичні аспекти виникнення та розвитку кредиту;
- взаємозв'язок кредиту з іншими економічними категоріями;
- природу функцій кредиту та їх зміст;
- сутність процента за кредит та способи його визначення;
- різновиди відсоткових ставок за кредит та відмінності між ними;
- сутність та зміст принципів кредитування;
- форми та види кредиту, особливості їх виникнення та трансформації;
- сутність комерційного кредиту та його основні види;
- природу банківського кредиту та його різновиди;
- особливості кредитів, що видані парабанківськими установами;
- зміст державного кредиту та особливості його виникнення;
- сутність споживчого кредиту та його різновиди;
- сутність та специфічні особливості державного та міжнародного кредитів.

Уміти:

- розкрити сутність капіталотворчої теорії кредиту та сформулювати її основні риси;
- описати базові концептуальні засади натуралістичної теорії кредиту;
- визначити сутність кредиту та особливості його існування у межах сучасного суспільства;
- сформулювати історичні закономірності виникнення та розвитку кредиту;
- обґрунтувати взаємодію кредиту з іншими економічними категоріями;
- визначити функції кредиту та описати їх сутність;
- розкрити економічний зміст процента за кредит, визначити його природу та способи обчислення;
- охарактеризувати сутність та методику розрахунку простих відсотків;
- визначити природу складних відсотків та сформулювати їх відмінність від простих процентів;
- розкрити сутність принципів кредитування, обґрунтовувати їх зміст;
- класифікувати види кредитів за основними загальноприйнятими ознаками та сформулювати ключові відмінності між ними;
- описати характерні риси комерційного, банківського, споживчого, державного, міжнародного кредиту та їх різновидів;
- розкрити специфічні особливості існування державного і міжнародного кредитів та їхній вплив на економічний розвиток держави.

Контрольні питання

1. У чому полягає суть натуралістичної теорії кредиту? Сформулюйте її основні постулати.

2. Кого слід уважати засновниками натуралістичної теорії кредиту?
3. Що можна вважати заслугою засновників натуралістичної теорії в її розробленні?
4. У чому проявилась певна незавершеність (обмеженість) натуралістичної теорії?
5. Сформулюйте переваги і недоліки натуралістичної теорії кредиту.
6. У чому суть капіталотворчої теорії кредиту?
7. Кого вважають засновником капіталотворчої теорії кредиту?
8. У чому полягає економічна сутність кредиту?
9. Чим викликана необхідність у кредиті?
10. Назвіть джерела утворення кредиту в суспільстві.
11. Які є методи перерозподілу коштів і в чому їх відмінність?
12. Назвіть особливості прояву розвитку кредиту в різних галузях народного господарства (із сезонним і несезонним характером виробництва).
13. Охарактеризуйте зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями.
14. Що спільного і в чому відмінність між економічними категоріями «гроші» і «позичковий капітал»?
15. Сформулюйте особливості кредиту, що відрізняють його від інших економічних категорій.
16. Назвіть функції кредиту і розкрийте їх сутність і роль в економіці.
17. Як відбувалась еволюція кредитних відносин?
18. Без якої істотної риси кредит перестає бути самим собою?
19. Дайте визначення норми процента.
20. Що означає поняття «ринкова норма процента»?
21. Яким чином формується середня норма процента?
22. Назвіть і охарактеризуйте найбільш важливі фактори, які впливають на норму процента.
23. Розкрийте особливості зміни норми процента залежно від фази промислового циклу (криза, депресія, поживлення, підйом).
24. Охарактеризуйте прості і складні проценти. Сформулюйте основні відмінності між ними.
25. Назвіть і охарактеризуйте принципи кредитування.
26. Охарактеризуйте основні стадії руху кредиту.
27. Які закономірності руху кредиту Вам відомі?
28. Назвіть основні закономірності руху кредиту на макрорівні.
29. Сформулюйте закономірності руху кредиту на макрорівні.
30. Назвіть і охарактеризуйте форми кредиту.
31. В яких формах функціонують комерційний, банківський, споживчий, державний та міжнародний кредити?
32. Які види кредиту Вам відомі? Назвіть і охарактеризуйте їх.
33. Дайте визначення комерційного кредиту. Окресліть сфери його використання.
34. Визначте основні проблеми та перспективи розвитку комерційного кредиту в Україні.

35. Сформулюйте основні переваги і недоліки комерційного кредиту.
36. Визначте суть банківського кредиту.
37. Дайте загальну характеристику банківському кредиту.
38. Розкрийте роль банківського кредиту в розвитку суспільного виробництва.
39. Які види банківського кредиту Вам відомі? Назвіть і охарактеризуйте їх.
40. Розкрийте основні недоліки розвитку банківського кредиту в Україні.
41. У чому полягає суть споживчого кредиту?
42. Дайте загальну характеристику споживчому кредиту (суть, мета, сфера використання).
43. Охарактеризуйте роль споживчого кредиту для економічних суб'єктів.
44. Охарактеризуйте стан справ з організацією споживчого кредиту на теперішньому етапі розвитку національної економіки.
45. Дайте визначення державному кредиту.
46. Охарактеризуйте сучасний стан і проблеми розвитку державного кредиту в Україні.
47. Що таке лізинговий кредит? Розкрийте його сутність, сформулюйте переваги і недоліки для учасників лізингової угоди.
48. Охарактеризуйте міжнародний кредит, розкрийте його особливості.
49. Розкрийте роль міжнародного кредиту для країни позичальника і зокрема для України.
50. Сформулюйте основні проблеми розвитку кредитування в Україні та окресліть перспективи його розвитку.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Сутність та історія формування капіталотворчої теорії кредиту.
2. Сутність та історія формування натуралістичної теорії кредиту.
3. Сутність кредитних відносин, особливості їх реалізації у сучасному суспільстві.
4. Вартість кредиту: природа, особливості визначення та фактори, що її визначають.
5. Основні принципи кредитування, їх зміст та особливості дотримання.
6. Банківський кредит: сутність та сучасний стан розвитку в Україні.
7. Особливості надання кредитів парабанківськими посередниками: зміст та сучасний стан в Україні.
8. Споживче кредитування в Україні: сучасні тенденції та основні проблеми розвитку.
9. Міжнародний кредит: сутність та сучасний стан залучення Україною міжнародних кредитів.
10. Особливості впливу кредиту на розвиток національного господарства.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Кредит – це...

2. Капіталотворча теорія кредиту – це...
3. Натуралістична теорія кредиту – це...
4. Кредитні відносини – це...
5. Емісійна функція кредиту – це...
6. Процент за кредит – це...
7. Дисконтування – це...
8. Принцип строковості кредиту – це...
9. Комерційний кредит – це...
10. Споживчий кредит – це...
11. Дисконтний кредит – це...
12. Пролонгований кредит – це...
13. Іпотечний кредит – це...
14. Консигнація – це...
15. Експортний кредит – це...

Вставити пропущені слова

1. Передумови виникнення кредиту пов'язують з _____
_____.
2. Дж. Ло розробив і вперше втілював у життя так звану _____
_____ теорію кредиту, тобто таку, яка ототожнює багатство з гроши-
ма.
3. Вихідні положення натуралістичних теорій кредиту були розроблені
представниками класичної політичної економії _____ та
_____.
4. Передумовою кредитних відносин є _____, яка є фундаментом
кредитних відносин.
5. В умовах функціонування _____ грошей роль кредиту була не-
значною, оскільки зміна маси грошей несуттєво залежала від використання
кредиту.
6. У _____ економіці роль кредиту невпинно зростає, розширюється
сфера кредитних відносин, розвиваються методи кредитування та управління
кредитом.
7. Зазвичай фіксована ставка трохи _____ плаваючої на конкретний
момент часу.
8. У період _____ особливо актуальною стає проблема збереження
позикового капіталу, оскільки на момент повернення кредиту його реальна вар-
тість значно нижча від тієї, що була на момент надання.
9. Особливістю нарахування _____ є те, що від періо-
дичності їх виплат залежить величина кожного платежу, але не сума в цілому.
10. У світовій практиці до основних принципів кредитування прийнято ві-
дносити такі: поверненість, _____, _____, забезпеченість, цільо-
ве використання та диференційований характер.
11. Найбільш типовою формою, яка розповсюджена у країнах з розвине-
ною ринковою економікою, є _____.

12. _____ кредит є однією з найперших форм кредитних відносин в економіці, яка спричинила появу вексельного обігу і тим самим сприяла розвитку безготівкового грошового обігу.

13. Для надання кредитних операцій банк повинен мати у своєму складі _____, функціями якого є надання кредитів та управління операціями, пов'язаними з кредитуванням.

14. Залучення коштів у межах державного кредиту відбувається в основному через _____.

15. Основною вимогою до _____ кредиту є ефективність його використання.

Правильно-неправильно

1. Вагомим внеском у розвиток капіталотворчої теорії кредиту є запропонована А. Смітом теорія підприємницького кредиту.

2. Подальший розвиток капіталотворчої теорії кредиту отримала в теорії монетаризму, представником якої є М. Фрідман.

3. Теорія монетаризму отримала назву антиінфляційної. Її сутність полягає в тому, що здійснювалось стримування збільшення грошової маси і зростання процентних ставок.

4. Найважливішою рисою теорії кредиту А. Сміта, представленою у роботі «Дослідження природи і причин багатства народів», є радикальна зміна погляду на призначення кредиту та його об'єкт.

6. Основна заслуга класиків натуралістичної теорії кредиту М. Фрідмана полягала в тому, що вони першими показали нерозривний зв'язок кредиту з виробництвом.

7. Кредитні відносини призводять до зміни власника капіталу, який є об'єктом кредиту.

8. Підприємствам з несезонним характером виробництва властиві сезонне зростання потреби в оборотному капіталі і періоди сезонного простою.

9. Необхідність кредиту викликана існуванням товарно-грошових відносин.

10. Суб'єкти кредиту: кредитор, позичальник, держава.

11. Зменшення маси повноцінних грошей в обігу здійснювалось через перетворення їх у скарби і навпаки.

12. У період адміністративно-командної економіки роль кредиту була обмеженою. Зокрема, обмежено використовувався комерційний кредит, не використовувався кредит як джерело капіталовкладень, не видавався іпотечний кредит.

13. Джерелом сплати позикового процента є прибуток (дохід), який отримує позичальник.

14. З урахуванням порядку встановлення розрізняють: номінальні та реальні відсоткові ставки.

15. Складні позикові проценти в теперішній час є розповсюдженим видом, який застосовується в Україні як у кредитних, так і у депозитних операціях.

16. Безперервний спосіб нарахування процентів дає максимальну величину нарахованої суми при інших рівних вимогах.

17. Диференційований характер кредиту обумовлений відмінністю підходів з боку кредитної установи до різних категорій потенційних позичальників.

18. Товарна форма використовується, коли покупці одержують товари (роботи, послуги) з відстрочкою платежу, під час оренди майна.

19. Метою державного кредиту є підвищення платоспроможного попиту населення, зростання життєвого рівня громадян через розширення їхньої можливості купувати товари тривалого користування.

20. Призначення споживчого кредиту – задоволення споживчих потреб широких верств населення.

21. Кредитні спілки, ломбарди і кредитні компанії видають переважно позики готівкою у своїх відділеннях.

22. Основна мета комерційного кредиту – прискорення процесу реалізації товарів і отримання закладеного в них прибутку.

23. Суб'єктами комерційного кредиту є суб'єкти господарювання, населення, держава та міжнародні фінансові установи.

24. Ключовим недоліком комерційного кредиту є те, що відсотки за ним здебільшого є вищими, порівняно із банківським кредитом.

25. Прискорюючи процес руху товарів, комерційний кредит сприяє розвитку виробництва у країні, оскільки дозволяє покупцю отримати необхідні товари вчасно і використовувати їх у своїй подальшій діяльності.

26. Величина сконто визначається у відсотках, диференціюється залежно від строку оплати кредиту й орієнтується на чинний рівень відсоткових ставок.

27. Кредитна операція – вид пасивних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів через надання їх у тимчасове користування.

28. Паралельні кредити – надаються однією банківською установою одразу двом підприємствам.

29. Контокорентний кредит – вид кредиту, за яким банк відкриває клієнту рахунок, який за своєю природою є активно-пасивним рахунком і на ньому обліковуються всі грошові кошти клієнтів.

30. Залучення коштів у межах державного кредиту відбувається в основному через комерційні банківські установи.

Задачі

№ 1. Позика в розмірі 5,0 млн грн видана на півроку по простій ставці процентів – 22,0 % річних. Визначити наращену суму.

№ 2. Кредит у розмірі 60,0 тис. грн виданий 2 лютого до 11 грудня під 26,0 % річних. Рік високосний. Визначити розмір наращеної суми для різних варіантів звичайного і точного розрахунку процентів.

№ 3. Кредит у розмірі 120,0 тис. грн видано на 3,5 роки, ставка процентів за перший рік 20,0 %, за кожне наступне півріччя вона збільшується на 1 %. Визначити множник нарощення і наращену суму.

№ 4. Визначити період нарахування, за який первісний капітал у розмірі 210,0 тис. грн зросте до 265,0 тис. грн, якщо використовується проста ставка процентів 25,0 % річних.

№ 5. Визначити просту ставку процентів, за якої первісний капітал у розмірі 125,0 тис. грн досягне 230,0 тис. грн через 100 днів. $K = 365$.

№ 6. Кредит видається під просту ставку 26,0 % річних на 250 днів. Розрахувати суму, яку одержить позичальник, суму відсоткових грошей, за умови, що величина кредиту становить 400,0 тис. грн.

№ 7. Первісна вкладена сума становить 200,0 тис. грн. Визначити нарощену суму через 5 років при використанні простої та складної процентних ставок у розмірі 25,0 % річних.

Розв'язати задачу також і для випадків, коли відсотки нараховуються за півріччя, щоквартально та безперервно.

№ 8. Первісна сума боргу дорівнює 500,0 тис. грн.

Визначити нарощену суму через 2,5 роки, використовуючи 2 способи нарахування складних відсотків по ставці 20,0 % річних.

№ 9. Визначити строк, за який первісний капітал у розмірі 500,0 тис. грн збільшиться до 2,0 млн грн, якщо:

1) на нього будуть нараховуватись складні проценти по ставці 23,0 % річних;

2) відсотки будуть нараховуватись щоквартально.

№ 10. Визначити складну ставку позикового процента за умови, щоб первісний капітал зріс у три рази за 2 роки. Розв'язати задачу також для випадку нарахування відсотків за півріччя.

№ 11. Яку суму заплатити позичальник за користування кредитом, якщо обсяг позики становить 5,0 тис. грн., термін кредиту – 2 роки, а відсоткова ставка 34,0 % річних?

№ 12. Яку суму заплатити позичальник за користування кредитом, якщо обсяг позики становить 7,0 тис. грн, термін кредиту – 9 місяців, а відсоткова ставка 30,0 % річних?

№ 13. Який термін виплачував позичальник кредит, якщо його початкова сума становила 9,0 тис. грн, відсоткова ставка – 28,0 % річних, а загальна сума, яка була сплачена клієнтом становить 11,2 тис. грн.

№ 14. Визначте розмір відсоткової ставки, яку сплачував позичальник, якщо початкова сума кредиту становила 8,5 тис. грн, термін позики – 1,5 року, а позичальник загалом сплатив 108,0 тис. грн.

№ 15. Яку суму заплатити позичальник за користування кредитом, якщо обсяг позики становить 7,0 тис. грн, термін кредиту – 6 місяців, а відсоткова ставка 34,0 % річних? При цьому розмір одноразової комісії становить 2,0 % від початкової суми.

№ 16. Який дохід отримає банк від надання позики клієнту в розмірі 12,0 тис. грн, терміном на 2,5 роки при відсотковій ставці 31,0 % річних?

№ 17. Позичальник взяв кредит на 1 рік розміром 4,0 тис. грн. Який дохід отримає банківська установа, яка надає безвідсоткові кредити своїм клієнтам,

проте нараховує одноразову комісію 4,0 % від початкової суми та щомісячну комісію у розмірі 1,5 % від початкової суми кредиту?

№ 18. Розмір кредиту становить 6,0 тис. грн, щомісячна комісія – 1,5 % річних від початкової суми. Термін позики – 8 місяців. Який відсоток фінансова установа нараховувала як плату за кредит, якщо у підсумку клієнт загалом сплатив 8,5 тис. грн?

№ 19. Підприємство взяло у банку кредит розміром 120,0 тис. грн на 4 місяці. Через два місяці половина позики була повернута. Визначте загальну суму відсотків, яку заплатить підприємство за користування кредитом, якщо відсоткова ставка становить 24,0 % річних.

№ 20. Побудуйте графік погашення позики клієнтом, який взяв кредит у банку під 28,0 % річних терміном на 6 місяців. Обсяг позики 8,0 тис. грн. Яку суму відсотків сплатить клієнт за користування кредитом?

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Як Ви вважаєте, чому розвиток кредитних відносин у країні є настільки важливою передумовою розбудови національного господарства?

№ 2. Обґрунтуйте, чи може кредит впливати на підвищення соціального забезпечення громадян у державі? Поясніть свою думку.

№ 3. Які позитивні та негативні наслідки можуть бути від залучення кредитних ресурсів у діяльність виробничого підприємства для нього? Перерахуйте їх.

№ 4. Яким чином, на Вашу думку, залучення міжнародних кредитів може впливати на економічний розвиток країни? Чому є ситуації, коли такі запозичення є обов'язковими для держави?

№ 5. На Вашу думку, яку питому вагу в загальному обсязі фінансування підприємства повинні відігравати кредитні кошти? Обґрунтуйте власну позицію.

№ 6. Які, на Ваш погляд, фактори можуть приводити до зниження вартості споживчих кредитів? Яку максимальну ціну за такі кредити Ви готові сплачувати?

№ 7. Яке загалом Ваше ставлення до кредиту? Чи маєте Ви досвід використання кредитних ресурсів?

№ 8. Як Ви вважаєте, чому в Україні у сучасних умовах досить складно розвиваються програми кредитування придбання автомобілів та нерухомості? Що треба зробити на Ваш погляд, щоб активізувати ці ринки?

№ 9. Які переваги має банківське кредитування у порівнянні з видачею позик парабанківськими установами?

№ 10. Що таке реальна вартість кредиту? Чим вона відрізняється від номінальної і яким чином вона впливає на фінансовий стан позичальника? Обґрунтуйте власну відповідь.

ТЕМА 9. КРЕДИТНІ СИСТЕМИ

Основні питання теми:

9.1. Кредитна система: поняття, етапи еволюції та структура.

9.2. Інфраструктура кредитної системи країни.

9.3. Поняття, суть та функції банківської системи як ключового елемента кредитної системи.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність кредитної системи та існуючі основні підходи до дослідження її змісту;
- структуру кредитної системи та функціональне призначення її складових елементів;
- сутність банківської та парабанківської систем, їх складові та основні характеристики;
- природу інфраструктури кредитної системи;
- функції банківської системи;
- моделі побудови банківської системи та їх специфічні особливості;
- основні етапи зародження та розвитку банківської системи України.

Уміти:

- розрізняти основні етапи еволюції кредитної системи та описувати їх зміст;
- визначити основні елементи кредитної системи і розуміти їх відмінність між собою та роль у розвитку національної економіки;
- описати взаємозв'язок кредитної системи з іншими складовими фінансової системи держави;
- систематизувати основні компоненти інфраструктури кредитної системи, описувати їх особливості;
- визначити особливості банківської системи та розуміти її природу та відмінності від інших складових кредитної системи;
- порівняти між собою моделі побудови банківської системи, сформулювати їх переваги та недоліки;
- описати особливості формування відносин між комерційними банками та НБУ;
- здійснити ретроспективний аналіз розвитку банківської системи України.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність кредитної системи?
2. Охарактеризуйте роль кредитної системи в національній економіці.
3. Які підходи до визначення кредитної системи Вам відомі? Назвіть та охарактеризуйте їх.
4. Що таке кредитна установа?
5. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи еволюції кредитної системи.

6. На які групи поділяють всі інститути кредитної системи? Назвіть і охарактеризуйте їх.
7. Які фінансові структури відносять до небанківських фінансово-кредитних установ?
8. Які структури прийнято відносити до банківських установ?
9. Сформулюйте поняття банківської системи.
10. Розкрийте сутність і зміст структури банківської системи.
11. Яку роль відіграє центральний банк як ключовий елемент кредитної системи?
12. Яку роль відіграють у банківській системі центральні банки?
13. Охарактеризуйте небанківські кредитні установи і сформулюйте їх концептуальні відмінності від банків.
14. Яким чином пов'язані між собою кредитна та депозитна системи?
15. Поясніть, як пов'язані між собою кредитна та податкова системи.
16. Охарактеризуйте зв'язок між кредитною і бюджетною системами.
17. Як пов'язані між собою кредитна та страхова системи?
18. Яким чином пов'язані між собою кредитна та інвестиційна системи?
19. Яку роль у кредитній системі відіграє інфраструктура?
20. Дайте визначення інфраструктури кредитної системи.
21. Які елементи інфраструктури кредитної системи Ви знаєте? Назвіть та охарактеризуйте їх.
22. Що являють собою кредитні рейтингові агентства? У чому їх функціональне призначення?
23. Що таке бюро кредитних історій?
24. Сформулюйте поняття колекторських компаній.
25. Розкрийте роль технічного обслуговування як елемента інфраструктури у забезпеченні розвитку кредитної системи.
26. Що передбачає інформаційне забезпечення кредитної системи?
27. Сформулюйте основні цілі банківської системи.
28. Назвіть та охарактеризуйте функції банківської системи.
29. Поясніть сутність трансформаційної функції банківської системи.
30. Розкрийте сутність функції «створення грошей і регулювання грошової маси».
31. Які моделі побудови банківської системи Ви знаєте?
32. Охарактеризуйте сутність однорівневої моделі побудови банківської системи.
33. Поясніть сутність дворівневої моделі побудови банківської системи.
34. Сформулюйте сутність трирівневої моделі побудови банківської системи.
35. Охарактеризуйте сучасну структуру української банківської системи.
36. У чому сутність формування відносин по вертикалі між НБУ та вітчизняними комерційними банками?
37. Розкрийте сутність формування горизонтальних відносин між НБУ та вітчизняними комерційними банками.

39. Охарактеризуйте особливості історичного розвитку банківських систем у різних країнах.

39. Визначте особливості розвитку банківської системи України.

40. Сформулюйте основні проблеми у розвитку банківської системи, що виявлені під час фінансово-економічної кризи. Чим вони відрізняються від тих, що існують у сучасних умовах господарювання?

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Сутність кредитної системи та її роль у розвитку національної економіки.
2. Історія зародження та розвитку кредитних систем у світі.
3. Основні компоненти кредитної системи та їх функціональне призначення.
4. Взаємозв'язок кредитної системи з іншими складовими фінансової системи держави.
5. Роль інфраструктури кредитної системи у розвитку кредитних відносин у межах національного господарства.
6. Основні моделі побудови банківських систем, їх особливості та характерні риси.
7. Історія розвитку банківської системи в Україні.
8. Особливості побудови сучасної банківської системи в Україні.
9. Роль та основні функції банківської системи країни.
10. Особливості впливу банківської системи країни на стабільність розвитку національної економіки.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Кредитна установа – це...
2. Кредитна система – це...
3. Банківська система – це...
4. Інфраструктура – це...
5. Інфраструктура кредитної системи – це...
6. Бюро кредитних історій – це...
7. Колекторська компанія – це...
8. Трирівнева банківська система – це...
9. Відносини по вертикалі між НБУ та комерційними банками – це...
10. Відносини по горизонталі між НБУ та комерційними банками – це...

Вставити пропущені слова

1. Необхідною умовою ефективної організації кредиту як форми економічних відносин і невід'ємного елемента процесу розширеного відтворення є функціонування _____.

2. Загалом _____ кредитної системи можна представити через визначення п'яти основних етапів.

3. За загальною структурою всі інститути кредитної системи поділяються на дві основні групи: _____ та _____.

4. Основною ланкою кредитної системи у більшості країн є _____, яким належить ключова роль у кредитно-фінансовому обслуговуванні економіки.

5. Сукупність _____ становить парабанківську систему, яка відрізняється від банківської тим, що зосереджує свою діяльність на окремих, переважно невеликих сегментах ринку фінансових послуг.

6. Взаємозв'язок між _____ та кредитною системами є досить тісним, оскільки частина коштів, що акумульовані депозитними установами у межах фінансового ринку країни, спрямовується у _____ систему з метою надання їм у вигляді _____ економічним суб'єктам, що мають у них потребу.

7. Окреме місце у складі кредитної системи належить _____, тобто комплексу засобів, які забезпечують її нормальне функціонування.

8. Основними підсистемами інфраструктури кредитної системи є: нормативно-правове та інформаційне забезпечення, технічне обслуговування, розрахункова мережа та система _____.

9. _____ – аналізують фінансово-господарську діяльність кредитних установ, визначають їх стійкість і надійність.

10. Сьогодні прийнято виділяти три варіанти побудови банківської системи. Одна з них – _____ складається як із звичайних комерційних банків, що надають послуги фізичним та юридичним особам, так і центрального банку, який здійснює контроль за діяльністю інших банківських установ.

Правильно-неправильно

1. Кредитна система не опосередкує весь механізм суспільного відтворення, а лише служить міцним фактором концентрації виробництва і централізації капіталу.

2. На різних етапах суспільного розвитку види кредитних установ постійно змінювалися згідно з трансформаційними процесами соціально-економічного життя суспільства та ускладнення кредитних відносин.

3. Ломбарди, або подібні до них установи, виникли фактично одночасно з появою перших банків і за своєю діяльністю були досить простими кредитними установами.

4. Кредитні системи різних країн однакові за конкретним складом інститутів.

5. За загальною структурою всі інститути кредитної системи поділяються на дві основні групи: банки та небанківські фінансово-кредитні установи.

6. Спектр видів парабанківських посередників значно ширше від банківських і всі вони є елементами кредитної системи.

7. Основною ланкою кредитної системи у більшості країн є небанківські фінансово-кредитні установи, яким належить ключова роль у кредитно-фінансовому обслуговуванні економіки.

8. Сукупність різних банківських установ, які функціонують у країні, утворює банківську систему, яка у свою чергу є складовою частиною кредитної системи.

9. Діяльність парабанківських установ дає змогу заповнити ті ніші, які з тих чи інших економічних або нормативно-правових причин залишаються поза увагою банківських установ.

10. Взаємозв'язок між депозитною та податковою системами є досить тісним, оскільки частина коштів, що акумульовані депозитними установами у межах фінансового ринку країни, спрямовується у кредитну систему з метою надання їх у вигляді кредитів економічним суб'єктам.

11. Відсотки за кредитами завжди менші за відсотки за депозитами, що дає можливість фінансовим установам отримувати прибуток.

12. Уряд може залучати позики від центральних банків та міжнародних організацій і надавати позики економічним суб'єктам, насамперед державної форми власності.

13. Депозитна система має тісний взаємозв'язок з кредитною, зокрема ці дві ланки фінансового ринку є конкурентами з позиції вкладення коштів.

14. Кредитні установи можуть залучати кошти для своєї діяльності на інвестиційному ринку, а інвестиційні фонди можуть залучати ресурси на кредитному ринку.

15. Інфраструктура кредитної системи є складною ієрархічною системою, яка динамічно розвивається і має на меті створення сприятливих умов для функціонування і розвитку кредитних установ.

16. Кредитна система – законодавчо встановлена, чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які провадять банківську діяльність.

17. Відносини по горизонталі – у яких НБУ виступає центральним органом регулювання банківської діяльності, а комерційні банки є підпорядкованими банківськими структурами.

18. Кредитні рейтингові агентства – установи, що формують базу всіх кредитних договорів, які були підписані між кредитними установами та їх клієнтами, аналізують цю базу, ведуть реєстр діючих кредитних угод.

19. Дворівнева система передбачає відсутність центрального банку, який здійснював би нагляд за іншими банківськими установами.

20. Трирівнева система нині зустрічається досить рідко. Така модель складається з окремих комерційних банків, центрального банку та наднаціонального міждержавного банківського утворення.

21. Основними підсистемами інфраструктури кредитної системи є: регулятивне та інформаційне забезпечення, технічне обслуговування, розрахункова мережа та система підготовки кадрів.

22. Трансформаційна функція банківської системи – пов'язана з надзвичайно високою ризикованістю банківської діяльності і проявляється у прийнят-

ті відповідних законів та інших нормативних актів, що регламентують діяльність всіх ланок банківської системи.

23. Банківська система виконує такі функції: трансформаційну, організаційну, управління та контролю.

24. За структурою сьогодні прийнято виділяти три варіанти побудови банківської системи: однорівнева, дворівнева та трирівнева.

25. Інформаційне забезпечення – сукупність інституцій, що формують інформацію у межах кредитної системи про позичальників, її кредитну історію, кредитні установи, їх послуги та надійність.

26. Відносини по вертикалі – де НБУ не виступає органом виконавчої влади у сфері регулювання банківської діяльності, а є партнером комерційних банків у певних процесах.

27. Будь-яка національна модель банківської системи формувалася у ході розвитку нації та становлення окремих держав. Її становлення та розвиток відбувався виключно під впливом зовнішніх факторів.

28. У переважній більшості країн світу, у тому числі і в Україні, склалася дворівнева банківська система.

29. В Україні банківська система почала зароджуватися ще у XIX столітті, коли наша країна територіально була роз'єднана між Російської та Австро-Угорською імперіями.

30. Станом на середину 2017 року вітчизняна банківська система пережила період гіперінфляції, запровадження тимчасової і постійної національної валюти, дві світові кризи, три значні девальвації національної валюти, масовий приток іноземного капіталу.

Задачі

№ 1. Визначте плату за кредит, яку необхідно буде зробити клієнту, якщо сума кредиту становить 5,0 тис. грн, термін позики – 2 роки, відсоткова ставка – 22,0 % річних.

№ 2. На який термін клієнт взяв кредит у банку, якщо сума позики – 100,0 тис. грн, відсоток – 27,0 % річних, а клієнт повинен сплатити за весь період 16,8 тис. грн?

№ 3. Яку відсоткову ставку сплатить клієнт за кредитом, якщо його початкова сума становить 15,0 тис. грн, а в кінці третього року позику клієнт повинен сплатити загальну суму в розмірі 19,85 тис. грн?

№ 4. Яку суму сплатить клієнт за кредит, якщо його початковий обсяг 8,0 тис. грн, відсоткова ставка – 25,0 % річних, термін – 1,5 року, при цьому одноразова комісія при видачі кредиту становить 2,0 % від його загального розміру?

№ 5. У якому з наведених варіантів отримання позики клієнт сплатить найменшу суму відсотків за користування кредитом?

а) сума позики 9,0 тис. грн, відсоткова ставка 25,0 % річних, термін 1,5 року;

б) сума позики 10,0 тис. грн, відсоткова ставка 27,0 % річних, термін – 1 рік?

№ 6. Яку суму сплатить клієнт за весь термін користування кредитом, якщо початковий обсяг позики – 11,0 тис. грн, термін – півроку, відсоткова ставка – 30,0 % річних, щомісячна комісія – 2,0 % від початкової суми?

№ 7. Яку суму сплатить клієнт за весь термін користування кредитом, якщо початковий обсяг позики – 4,0 тис. грн, термін – один рік, відсоткова ставка – 26,0 % річних, щомісячна комісія – 3,5 % від суми, що залишилася до сплати?

№ 8. Який дохід отримає комерційний банк, якщо надасть кредит клієнту на суму 12,0 тис. грн під 27,0 % на 2 роки? Відомо, що банк залучає ресурси під 20,0 % річних.

№ 9. Який з варіантів обрати клієнту, який бажає отримати кредит у банку загальним обсягом 6,0 тис. грн на 3 місяці:

- а) відсоткова ставка 25,0 %, відсутня одноразова комісія;
- б) відсоткова ставка 20,0 %, 5,0 % одноразова комісія;
- в) відсоткова ставка 23,0 %, 2,0 % одноразова комісія;
- г) відсоткова ставка 22,0 %, 3,0 % одноразова комісія?

№ 10. Визначте плату за кредит, яку необхідно буде сплатити клієнту, якщо сума кредиту становить 7,0 тис. грн, термін позики – 1,5 року, відсоткова ставка – 28,0 % річних, одноразова комісія за оформлення документів становить 5,0 % від суми позики, а щомісячна комісія нараховується на залишок боргу і становить 1,5 %.

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Поясніть, яким чином кредитна система може впливати на розвиток національної економіки? Чи може такий вплив бути негативним?

№ 2. Як Ви вважаєте, якщо підприємство надає кредит іншому підприємству, то чи є позикодавець частиною кредитної системи країни? Обґрунтуйте свою думку.

№ 3. Якщо Ви надали позику своєму товаришу, то чи Ви стали частиною кредитної системи країни? На Ваш погляд, чи є у такої системи межі?

№ 4. Чому банківські установи, на Вашу думку, в Україні почали зароджуватися у ХІХ ст.? Які причини спонукали до їх виникнення та розвитку?

№ 5. Поясніть, чому на кредитному ринку України досить ефективно на сьогодні, крім банківських установ, розвиваються інші кредитні установи? Які основні причини їх активного функціонування, враховуючи, що вся національна економіка нашої країни є банкоцентричною?

№ 6. Як Ви вважаєте, чому в Україні сформувалася дворівнева модель банківської системи? Які основні передумови?

№ 7. Як Ви вважаєте, чи є надійною робота рейтингових агентств у нашій країні? Яким чином такі установи можуть негативно впливати на розвиток кредитної системи? Обґрунтуйте свою думку.

№ 8. Яким чином бюро кредитних історій можуть позитивно впливати на клієнтів кредитних установ? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 9. Як Ви вважаєте, чи на сьогодні в Україні створена ефективна система державного регулювання за діяльністю кредитних установ? Поясніть свою думку.

№ 10. На Ваше переконання, чи доцільно фізичним та юридичним особам користуватися кредитом? Якщо так, то яким типам кредитних установ Ви довіряєте найбільше? Поясніть власну позицію. Якими чинниками Ви будете користуватися для визначення тієї кредитної установи, де Ви бажаєте взяти позику?

ТЕМА 10. ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ ГРОШОВОГО РИНКУ

Основні питання теми:

- 10.1. Сутність фінансових посередників та їх основні операції.
- 10.2. Види фінансових посередників.
- 10.3. Історія розвитку фінансових посередників.
- 10.4. Сутність, роль й основні види небанківських фінансово-кредитних установ (небанківських установ, парабанківських посередників).
- 10.5. Страхові компанії: сутність та механізми функціонування.
- 10.6. Недержавні пенсійні фонди: сутність, основні види та механізми функціонування.
- 10.7. Кредитні спілки: сутність та особливості функціонування.
- 10.8. Фінансові компанії та особливості їх діяльності.
- 10.9. Лізингові компанії.
- 10.10. Факторингові компанії (фактори): суть, механізм функціонування і перспективи розвитку.
- 10.11. Ломбарди: суть, цілі і завдання функціонування.
- 10.12. Сутність інститутів спільного інвестування та їхньої діяльності в Україні.
- 10.13. Довірчі товариства (трастові компанії).

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність фінансових посередників, особливості їх виникнення та розвитку;
- функції фінансових посередників;
- види фінансових посередників;
- історичні закономірності розвитку фінансових посередників;
- природу парабанківських посередників, їх основні види;
- особливості створення страхових компаній та організацію їх діяльності;
- сутність недержавних пенсійних фондів та їх види;
- природу кредитних спілок та особливості їх функціонування;
- специфічні риси діяльності фінансових компаній на ринку фінансових послуг;
- сутність ломбардів та їх основні послуги;
- особливості діяльності інститутів спільного інвестування та довірчих товариств і базові принципи їх функціонування.

Уміти:

- визначати особливості зародження фінансових посередників, описувати базові причини їх виникнення;
- ідентифікувати базові функції фінансових посередників та пояснювати їх зміст;
- описувати роль фінансових посередників у розвитку національного господарства;
- визначати класифікаційні ознаки групування видів фінансових посередників, обґрунтовувати їх сутність;
- аналізувати історичні закономірності розвитку фінансових посередників, пояснювати ретроспективні особливості зародження різних їх видів;
- описувати сутність парабанківських посередників та відрізнити їх від інших фінансових установ;
- аналізувати сучасний стан страхового ринку України, визначати вимоги до створення страхових компаній;
- досліджувати особливості створення недержавних пенсійних фондів в Україні та описувати особливості організації їхньої роботи;
- визначати закономірності функціонування кредитних спілок, особливостей їх фінансових операцій, з'ясовувати відмінності їхньої роботи від діяльності банківських установ;
- описувати специфічну роль фінансових компаній на ринку фінансових послуг, визначати їх функції, види та базові фінансові послуги;
- досліджувати сучасний стан ринку ломбардних послуг, визначати специфіку діяльності ломбардів;
- аналізувати тенденції розвитку інститутів спільного інвестування в Україні, описувати базові проблеми їх функціонування;
- досліджувати специфічні риси роботи довірчих товариств, оцінювати переваги та недоліки їхньої діяльності.

Контрольні питання

1. Розкрийте зміст поняття «фінансовий посередник».
2. Що таке фінансове посередництво?
3. Які особливості виникнення та розвитку фінансових посередників?
4. У чому сутність трансформаційної функції фінансових посередників?
5. Поясніть сутність забезпечувальної функції фінансових посередників.
6. Розкрийте сутність інформаційної функції фінансових посередників.
7. Сформулюйте сутність обслуговуючої функції фінансових посередників.
8. Обґрунтуйте сутність функції мінімізації фінансових ризиків фінансових посередників.
9. Розкрийте сутність кредитно-інвестиційних фінансових посередників.
10. Хто є інфраструктурними посередниками? У чому їх функціональне призначення?
11. Які фінансові посередники прийнято відносити до кредитно-інвестиційних?
12. Які фінансові посередники прийнято відносити до інфраструктурних?

13. На які етапи можна поділити історію розвитку фінансових посередників? Назвіть їх та коротко охарактеризуйте.
14. Чи можна назвати конкретні дати виникнення фінансових посередників?
15. Що Ви розумієте під поняттям «прототипи фінансових посередників»?
16. З якими економічними процесами пов'язане виникнення фінансових посередників у суспільстві?
17. Яку роль відіграли храми у розвитку фінансових посередників античності?
18. Яким чином торгові дома Стародавнього Сходу вплинули на розвиток фінансових посередників?
19. Коли виникають страхові відносини у суспільстві?
20. Розкрити сутність і зміст поняття «трапезит».
21. Назвіть і охарактеризуйте основні причини виникнення трапезитів.
22. Охарактеризуйте особливості функціонування трапезитів.
23. Розкрийте сутність і зміст поняття «аргентарій».
24. Охарактеризуйте особливості виникнення та розвитку аргентаріїв.
25. Яким чином розвивалося страхування в античний період?
26. Коли і де виникають банківські установи сучасного типу?
27. Охарактеризуйте розвиток страхування у часи середньовіччя.
28. Опишіть сучасну історію виникнення фінансових посередників.
29. Де і чому виникають ломбарди?
30. Опишіть розвиток страхових компаній у часи середньовіччя.
31. Поясніть, коли і де виникли факторингові компанії.
32. Коли виникли інститути спільного інвестування і які особливості їх розвитку?
33. Опишіть виникнення та розвиток ощадних кас.
34. Коротко опишіть історію виникнення кредитних спілок.
35. Охарактеризуйте розвиток недержавних пенсійних фондів.
36. Опишіть розвиток лізингових компаній.
37. Що таке небанківські фінансові установи?
38. Які переваги притаманні парабанківським установам у порівнянні з банками?
39. Яких фінансових посередників прийнято відносити до парабанківських?
40. Сформулюйте функції, які виконують парабанківські посередники.
41. Розкрийте сутність і зміст поняття «страхова компанія».
42. У чому полягає сутність та зміст страхування життя?
43. Які існують форми страхування? Охарактеризуйте їх сутність.
44. У чому полягає сутність і функціональне призначення страхових посередників?
45. Хто такий страховий брокер?
46. У чому полягає сутність і функціональне призначення страхового агента?
47. Що являє собою недержавний пенсійний фонд?

48. Хто є суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення?
49. Розкрийте сутність і зміст недержавного пенсійного забезпечення. Сформулюйте основні проблеми його розвитку.
50. Які принципи реалізації недержавного пенсійного забезпечення? Назвіть їх та охарактеризуйте.
51. Що являє собою відкритий недержавний пенсійний фонд?
52. Розкрийте сутність і зміст корпоративного недержавного пенсійного фонду. Сформулюйте основні проблеми його розвитку.
53. Охарактеризуйте професійний недержавний пенсійний фонд. Сформулюйте основні проблеми його розвитку.
54. Хто такий адміністратор НПФ?
55. Чим займається компанія з управління активами НПФ?
56. Хто є зберігачем НПФ?
57. Розкрийте зміст інвестиційної декларації НПФ? Які основні аспекти вона відображає?
58. Що таке кредитна спілка? Розкрийте коротко зміст і історію створення кредитних спілок.
59. Назвіть та охарактеризуйте принципи функціонування кредитних спілок.
60. Назвіть органи управління кредитними спілками. Охарактеризуйте їх функціональне призначення.
61. Які операції реалізують кредитні спілки? Розкрийте їх сутність.
62. Сформулюйте визначення «фінансова компанія».
63. Назвіть та охарактеризуйте послуги, які надають фінансові компанії.
64. Які існують види фінансових компаній?
65. Назвіть функції, які виконують фінансові компанії і розкрийте їх зміст.
66. Сформулюйте переваги функціонування фінансових компаній.
67. Охарактеризуйте недоліки функціонування фінансових компаній.
68. Дослідіть джерела формування грошових коштів фінансових компаній.
69. Розкрийте зміст чинників, які стримують розвиток фінансових компаній в Україні.
70. Що таке лізинг? Що є об'єктом лізингу?
71. Які проблеми і перспективи розвитку лізингових компаній в Україні?
72. Назвіть та охарактеризуйте суб'єктів лізингових угод.
73. Розкрийте сутність фінансового лізингу.
74. Поясніть зміст оперативного лізингу.
75. Що є фінансовою послугою з фінансового лізингу?
76. Опишіть схему фінансового лізингу.
77. Хто в Україні може надавати лізингові послуги?
78. Які переваги використання лізингу для лізингодавця?
79. Сформулюйте переваги використання лізингу для лізингоодержувача.
80. Розкрийте сутність та зміст факторингу як економічної категорії.
81. Що є предметом договору факторингу?
82. Хто є учасником операції факторингу?
83. Назвіть та охарактеризуйте основні функції факторингу.

84. Опишіть схему факторингової операції.
85. У чому полягає функціональне призначення факторингової компанії?
86. Які є позитивні особливості використання факторингу? Назвіть їх та охарактеризуйте.
87. Сформулюйте відмінності факторингу від класичного кредитування.
88. Що таке ломбард?
89. Дослідіть законодавчі вимоги до створення ломбарду.
90. Які послуги надає ломбард? Назвіть їх та охарактеризуйте.
91. Опишіть конкурентні переваги ломбардів для клієнтів.
92. Сформулюйте конкурентні переваги ломбардів для їх власників.
93. Розкрийте недоліки діяльності ломбардів для клієнтів?
94. Назвіть основні недоліки сформулюйте проблеми діяльності ломбардів для їх власників.
95. Що являє собою діяльність із спільного інвестування?
96. У чому полягає сутність та функціональне призначення інституту спільного інвестування?
97. Охарактеризуйте джерела коштів інституту спільного інвестування.
98. Хто є учасниками інституту спільного інвестування?
99. Яким чином здійснюється реєстрація інститутів спільного інвестування?
100. Розкрийте зміст інституту спільного інвестування відкритого типу.
101. Охарактеризуйте сутність інституту спільного інвестування закритого типу.
102. Дослідіть функціональне призначення інституту спільного інвестування інтервального типу.
103. Що являє собою строковий інститут спільного інвестування?
104. Охарактеризуйте сутність безстрокового інституту спільного інвестування.
105. Що таке диверсифікований інститут спільного інвестування?
106. Що являє собою недиверсифікований інститут спільного інвестування?
107. Що таке спеціалізований інститут спільного інвестування?
108. Розкрийте зміст та призначення кваліфікаційного інституту спільного інвестування.
109. Які інвестиційні фонди належать до спеціалізованих інститутів спільного інвестування? Назвіть їх та охарактеризуйте.
110. Які інвестиційні фонди належать до кваліфікаційних інститутів спільного інвестування?
111. Охарактеризуйте біржовий інститут спільного інвестування.
112. Дайте визначення корпоративного інституту спільного інвестування.
113. Що являє собою пайовий інститут спільного інвестування?
114. Що таке компанія з управління активами інституту спільного інвестування?
115. Хто такий зберігач активів інституту спільного інвестування?

116. Які законодавчі вимоги до оцінювача майна інституту спільного інвестування?
117. Розкрийте сутність довірчого товариства.
118. Назвіть учасників довірчих операцій. Розкрийте їх функціональні характеристики.
119. Назвіть основні проблеми, що виникають під час здійснення довірчих операцій.
120. Що прийнято відносити до довірчих операцій?
121. Що являє собою активний траст?
122. Чим пасивний траст відрізняється від активного?
123. Що являє собою загальний траст?
124. Дайте визначення підприємницького трасту.
125. Яким чином розвиваються фінансові посередники в Україні? Сформулюйте основні проблеми й особливості розвитку.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Роль фінансових посередників у розвитку національної економіки та їх основні функції.
2. Класифікація видів фінансових посередників.
3. Історія виникнення фінансових посередників.
4. Передісторія функціонування фінансових установ.
5. Історія розвитку банківських установ.
6. Світова історія виникнення та розвитку страхових компаній.
7. Зародження та функціонування недержавних пенсійних фондів.
8. Історія розвитку кредитних установ.
9. Сутність парабанківської системи та її роль у розбудові кредитного ринку.
10. Особливості впливу страхових компаній на економічний розвиток держави.
11. Сутність недержавних пенсійних фондів, їх функції та вплив на розвиток національної економіки.
12. Характерні риси функціонування кредитних спілок у межах кредитної системи держави.
13. Особливості розвитку фінансових компаній, їх основні функції.
14. Інститути спільного інвестування: сутність, функції, види та вплив на розвиток економічних відносин у країні.
15. Становлення ринку спільного інвестування в Україні: сучасний стан та проблеми подальшого розвитку.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Фінансовий посередник – це...
2. Кредитно-інвестиційний фінансовий посередник – це...
3. Інфраструктурний фінансовий посередник – це...
4. Парабанківська установа – це...

5. Неприбуткові фінансові посередники – це...
6. Трапезит – це...
7. Гільдійно-цехове страхування – це...
8. Страхова компанія – це...
9. Страховий посередник – це...
10. Недержавний пенсійний фонд – це...
11. Кредитна спілка – це...
12. Фінансова компанія – це...
13. Лізинг – це...
14. Факторинг – це...
15. Ломбард – це...
16. Інститут спільного інвестування – це...
17. Довірче товариство – це...
18. Корпоративний недержавний пенсійний фонд – це...
19. Фінансовий лізинг – це...
20. Фінансове посередництво – це...

Вставити пропущені слова

1. Фінансові посередники утворюються у суспільстві під впливом розвитку грошових та _____ відносин.
2. Фінансові посередники виконують трансформаційну, забезпечувальну, обслуговуючу, інформаційну й _____ функції.
3. Дуже часто фінансові посередники класифікуються у контексті функціонування кредитної системи, але найчастіше науковцями застосовується так звана _____ класифікація, згідно з якою всі фінансові посередники поділяються на *депозитні, договірні ощадні, інвестиційні інститути*.
4. До першої групи віднесено фінансових посередників, які являють собою посередницьку ланку між кредиторами та позичальниками у процесі надання кредитних та здійснення інвестиційних послуг. Саме тому вони отримали назву «_____ - _____».
5. За участю у формуванні пропозиції грошей виділяють таких посередників, як банки і _____.
6. Фінансові компанії як фінансові посередники в Україні, в основному, здійснюють _____, хоча в економічно розвинених зарубіжних країнах ці установи здійснюють величезний спектр різноманітних фінансових послуг.
7. Залежно від спектра послуг, що пропонуються, виділяють спеціалізованих та _____ посередників.
8. В історії розвитку фінансових посередників варто виділити два періоди: передісторія та _____.
9. З часом в історії розвитку фінансових посередників виникають так звані «мінjali» – люди, які здійснювали обмін одних грошей на інші й вирішували проблему конвертації валют. Вони дістали назву _____.
10. Після виникнення банківських установ та ломбардів в історії людства з'являються перші сучасні _____.

11. Серед небанківських фінансово-кредитних установ найбільш послідовними у своєму розвитку й такими, що залишаються основою небанківського сектору (як за обсягами активів, так і за доходами), є _____.

12. Страховики мають право займатися тільки тими видами добровільного страхування, які визначені в _____.

13. Особливістю діяльності страхових компаній у багатьох країнах є те, що страхові договори між страхувальником та страховиком укладаються не безпосередньо, а за участю _____ або _____.

14. Недержавний пенсійний фонд (НПФ) — юридична особа, яка має статус _____, функціонує та здійснює діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників НПФ з подальшим управлінням пенсійними активами.

15. Кредитна спілка не може бути засновником, співзасновником або учасником _____, крім місцевого кооперативного банку, як на території України, так і за її межами.

16. Кредитна спілка створюється на підставі рішення _____.

17. Специфіка фінансових компаній дає змогу відносити їх до системи парабанківських фінансових посередників, що діють на ринку фінансових послуг країни. Загалом найбільш активно ці установи функціонують, здебільшого, на _____ країни, конкуруючи з банківськими установами та кредитними спілками.

18. Функціонування фінансових компаній на кредитному ринку є схожим з діяльністю _____.

19. Учасниками факторингових операцій є три сторони: факторингова компанія або банк (фактор), клієнт (постачальник товару), _____ (_____).

20. Факторингові компанії (фактори) — фінансові посередники, що спеціалізуються на купівлі у фірм права на _____.

21. Недоліком факторингу для постачальника є _____ цієї операції порівняно зі звичайним кредитом.

22. Безстроковий ІСІ створюється на _____.

23. Активи ІСІ можуть складатися з _____, коштів, у тому числі в іноземній валюті, банківських металів та інших активів, передбачених законодавством.

24. Функціонування довірчого товариства передбачає досить складну сукупність відносин, що складаються між головними діючими особами, які укладають трастову угоду. До них належать: довіритель (принципал), довірена особа та _____.

25. Активний траст – довірче товариство, яке може змінювати форму майна, переданого йому в управління без _____.

Правильно-неправильно

1. Фінансовий посередник – фінансова установа, що здійснює опосередковану діяльність у процесі руху фінансових активів (коштів, цінних паперів, боргових зобов'язань) виключно з метою отримання прибутку.

2. Фінансове посередництво – професійна діяльність фінансових посередників на фінансовому ринку.

3. Фінансові посередники виконують трансформаційну, забезпечувальну, обслуговуючу, інформаційну і контрольну функції.

4. За характером діяльності виділено дві групи фінансових установ: кредитно-інвестиційні та інфраструктурні.

5. За участю у формуванні пропозиції грошей виділяють таких посередників, як банки і кредитні спілки.

6. В історії розвитку фінансових посередників варто виділити два періоди: передісторія та сучасна історія.

7. Після розпаду родового ладу та утворення інституту сім'ї, у ході формування перших держав з'явилися і перші кредитні відносини – спочатку у вигляді звичайного лихварства.

8. Першими фінансовими посередниками, які ефективно функціонували у стародавніх цивілізаціях, були трапезити.

9. Термін «трапезит» походить від грецького слова «трапеза» – стіл.

10. Римській цивілізації, як і Стародавній Греції, було притаманне існування кредитних відносин, у яких позикодавцем з початку виступали звичайні громадяни, тобто фізичні особи (лихварі).

11. Ощадна каса – організація, створена на прибуткових засадах з метою акумуляції заощаджень населення та надання кредитів під незначний відсоток і забезпечення порівняно з банківськими установами.

12. Недержавний пенсійний фонд – парабанківський посередник, що надає на професійних засадах можливість участі у програмах державного пенсійного планування у сукупності з особистими заощадженнями людини за пенсійними виплатами.

13. Небанківські фінансово-кредитні установи – це установи, які, як і банки, акумулюють грошові доходи економічних суб'єктів (їхні капітали та заощадження) і використовують їх для отримання прибутку, перетворюючи на депозитні ресурси.

14. Діяльності небанківських фінансово-кредитних установ властиві певні недоліки, до яких доцільно віднести: зарегульованість з боку контролюючого органу.

15. Страхові компанії – фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю.

16. Мобілізація коштів страховими компаніями здійснюється через залучення депозитів від юридичних та фізичних осіб на підставі укладених з ними договорів.

17. Страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування виключно у разі смерті застрахованої особи.

18. Страховий агент – юридична або фізична особа, економічно незалежний учасник страхового ринку, самостійний суб'єкт підприємницької діяльнос-

ті, який має дозвіл виступати посередником між страхувальником і страховиком.

19. Недержавний пенсійний фонд – юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує та здійснює діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників НПФ з подальшим управлінням пенсійними активами, а також проводить пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду.

20. Відкритий пенсійний фонд – НПФ, учасниками якого можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи.

21. Професійний адміністратор має право здійснювати адміністрування декількох НПФ одночасно, а також управляти активами НПФ, адміністратором якого він є, за умови наявності відповідної ліцензії.

22. Чисельність засновників (членів) кредитної спілки не може бути менше ніж 40 осіб.

23. Послуги членам органів управління та працівникам кредитної спілки надаються на пільгових умовах, які можуть відрізнятися від звичайних.

24. Фінансова компанія – це фінансова установа, яка надає фінансові послуги, державне регулювання яких відповідно до законодавства віднесено до компетенції НБУ.

25. Специфіка діяльності фінансової компанії в Україні полягає в тому, що її засновники самостійно обирають ті види послуг, які вони згодом пропонуватимуть своїм майбутнім клієнтам, але обрані послуги не повинні суперечити встановленим законодавчими нормами обмеженням.

26. В умовах українських реалій фінансові компанії залучають кредити комерційних банків і тим самим формують фінансові ресурси. Саме такий розповсюджений інструмент залучення коштів і впливає на розміри відсоткових ставок за кредитами, що надаються фінансовими компаніями, які є вищими, ніж у комерційних банках.

27. Об'єктом лізингу можуть бути земельні ділянки, інші природні об'єкти, а також цілісні майнові комплекси державних (комунальних) підприємств та їхніх структурних підрозділів.

28. В Україні згідно з чинним законодавством лізингові послуги можуть надаватися банківськими установами, лізинговими компаніями, які прийнято відносити до фінансових установ, та юридичними особами-лізингодавцями, які не є фінансовими установами, але і їхня діяльність регулюється окремими нормативними актами.

29. Предметом договору факторингу може бути право грошової вимоги, строк платежу за якою настав (наявна вимога), а також право вимоги, яке виникне в майбутньому (майбутня вимога).

30. Факторинг за своєю природою є інвестиційною операцією.

31. Ломбард – фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок залучених від економічних суб'єктів коштів.

32. Діяльність ломбардів на кредитному ринку будь-якої країни є важливою і порівнюється інколи з діяльністю банківських установ.

33. Основними видами ломбардних послуг в Україні є: придбання золота.

34. Інститут спільного інвестування (ІСІ) є корпоративним або пайовим фондом.

35. Корпоративний ІСІ – юридична особа, яка утворюється у формі акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування.

36. Оцінювач майна ІСІ – суб'єкт господарювання, який проводить оцінювання нерухомого майна під час його придбання або відчуження та здійснює управління таким майном на вигідних для ІСІ умовах.

37. Довірчі товариства – товариства, що здійснюють управління майном, грошима, або цінними паперами, чи правами за дорученням власника.

38. Довірче товариство має розрахунковий рахунок, який відкривається НБУ, що обслуговує здійснення довірчих операцій і забезпечує відповідальне зберігання власних коштів довірчого товариства та майна довірительів.

39. Джерелом прибутків довірчого товариства є прибуток, який вони отримують від управління майном клієнтів.

40. Активний траст – довірче товариство, яке може змінювати форму майна, переданого йому в управління без додаткової згоди довірителя.

Задачі

№ 1. Яку суму необхідно покласти клієнту до банку для її збільшення у два рази, якщо відсоткова ставка за депозитом становить 20,0 %, термін – 2 роки. Відсотки нараховуються кожного кварталу.

№ 2. Який відсоток повинен запропонувати банк своєму клієнту, щоб його початкова сума депозиту збільшилася з 7,0 тис. грн до 10,0 тис. грн за 1,5 року. За умови нарахування щомісячних відсотків їх капіталізації.

№ 3. Яку суму отримає клієнт при вкладенні суми у розмірі 5000,0 грн терміном на 5 років під 16,5 % річних при щомісячному нарахуванні складних відсотків?

№ 4. Яку суму отримає клієнт кредитної спілки при вкладенні 8,0 тис. грн на 1,5 року під 25,6 %, якщо вступний внесок становить 50,0 грн?

№ 5. Скільки коштів отримає вже діючий клієнт кредитної спілки, який вирішив повторно вкласти кошти у розмірі 7,0 тис. грн при відсотковій ставці 24,5 % та щорічному нарахуванні відсотків, якщо за умови залучення ресурсів діючі клієнти мають право на пільгу в розмірі 1,5 % при вкладенні коштів більш ніж на 1 рік. Вступний внесок становить 50,0 грн.

№ 6. Скільки необхідно буде заплатити клієнту за кредит, який він хоче взяти на 1,5 року під 26,5 %, якщо сума позики становить 10,0 тис. грн, а клієнт бажає сплачувати кредит за схемою: основна сума + відсотки кожного кварталу?

№ 7. Визначте плату за кредит, яку необхідно буде зробити клієнту, якщо сума кредиту становить 10,0 тис. грн, термін позики – 1,5 року, відсоткова ставка – 28,0 % річних. Одноразова комісія при видачі кредиту – 1,5 % від початкової суми.

№ 8. Яку реальну суму отримає клієнт в кінці терміну депозитної угоди, якщо сума депозиту становить 9,0 тис. грн, відсоткова ставка – 20,0 % річних,

термін – 2 роки? Середній щомісячний індекс інфляції за окреслений період становив 1,012 %.

№ 9. Скільки коштів заплатить клієнт за позику, що надає йому кредитна спілка в обсязі 7,0 тис. грн на 2 роки під 28,5 % річних, якщо одноразовий вступний внесок становить 70,0 грн?

№ 10. Яку суму отримає власних коштів, що надає їх у розпорядження банку на 6 місяців під 18,5 % річних при щомісячному нарахуванні відсотків? Обсяг депозиту становить 12,0 тис. грн.

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Як Ви вважаєте, чи може існувати у сучасних умовах національна економіка без системи фінансових посередників?

№ 2. Які існували передумови виникнення фінансових посередників? Які причини формують сприятливий клімат для їх виникнення та функціонування?

№ 3. Поясніть, чому фінансові посередники активно почали розвиватися лише у XVI-XVII ст.? Чому центром їх активного розвитку стала Італія?

№ 4. Як Ви вважаєте, що є кращим для національної економіки: наявність значної кількості банківських установ чи парабанківських посередників? Обґрунтуйте свою думку.

№ 5. Поясніть, чому негативно впливає на функціонування національного господарства діяльність нелегальних фінансових посередників? Які деструктивні процеси відбуваються у межах економіки держави? Опишіть їх через перерахування основних макроекономічних процесів.

№ 6. Обґрунтуйте, що є найбільш доцільним для держави: мати значну кількість фінансових посередників із невеликим обсягами власного капіталу та активів. При цьому всі вимоги законодавства виконуються. Чи мати незначну кількість фінансових посередників, проте з великим обсягом капіталу та активів?

№ 7. Поясніть, чи є різниця між фінансовою установою та фінансовою компанією? Обґрунтуйте свою думку.

№ 8. Обґрунтуйте сутність факторингу. Які переваги має ця послуга для клієнтів? Як Ви вважаєте, чому комерційні банки пропонують факторингові послуги споживачам, незважаючи на наявність у їх портфелі звичайних кредитів, кредитних ліній для різних типів економічних суб'єктів?

№ 9. Як Ви вважаєте, які з парабанківських посередників в Україні на сьогодні розвиваються найбільше? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 10. Обґрунтуйте різницю між лізингом та банківським кредитом. Поясніть, чому виник лізинг та які його переваги для клієнтів у порівнянні із класичним кредитом?

ТЕМА 11. ЦЕНТРАЛЬНІ БАНКИ

Основні питання теми:

- 11.1. Роль центральних банків у розвитку національних економічних систем.
- 11.2. Історичні аспекти виникнення та розвитку центральних банків.
- 11.3. Сутність та функції Національного банку України.
- 11.4. Організаційна структура управління Національним банком України.
- 11.5. Принципи функціонування Національного банку України.
- 11.6. Особливості економічного розвитку Національного банку України.
- 11.7. Основні операції Національного банку України.
- 10.8. Операції рефінансування НБУ.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність центрального банку та моделі його створення;
- історичні особливості виникнення та розвитку центральних банків;
- специфічні риси створення НБУ;
- базові функції НБУ;
- організаційну структуру НБУ та функції основних його структурних підрозділів;
- принципи функціонування НБУ;
- операції НБУ.

Уміти:

- визначати специфічні риси центральних банків та описувати їхню роль у розвитку національної економіки;
- пояснювати вплив центральних банків на розвиток банківської системи країни;
- аналізувати історичні передумови виникнення центральних банків;
- розкривати сутність основних функцій НБУ, описувати потенціал їх впливу на економічні процеси в державі;
- описувати ієрархічну організаційну структуру НБУ, проводити кореляційний аналіз між основними його структурними підрозділами;
- досліджувати базові принципи функціонування НБУ, з'ясовувати передумови їх дотримання в сучасних умовах;
- розпізнавати відмінності між активними та пасивними операціями НБУ;
- аналізувати особливості реалізації операції рефінансування НБУ.

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність поняття центральний банк.
2. Які моделі власності центральних банків існують у світі? Назвіть та охарактеризуйте їх.
3. У чому полягає сутність еволюційного способу створення центральних банків?
4. Поясніть сутність революційного способу створення центральних банків.

5. У чому полягає сутність незалежності центральних банків?
6. Яким чином виникли центральні банки? Назвіть та охарактеризуйте передумови виникнення та розвитку центральних банків.
7. Коротко охарактеризуйте історію виникнення центральних банків.
8. Сформулюйте причини виникнення центральних банків.
9. Що являє собою Національний банк України?
10. Коли був створений НБУ? Розкрийте причини і передумови його виникнення.
11. Які існують базові положення функціонування НБУ?
12. Назвіть і охарактеризуйте ключову функцію НБУ. Обґрунтуйте свою відповідь.
13. Які функції виконує НБУ?
14. У чому полягає сутність функції емісії банкнот НБУ?
15. Розкрийте сутність функції банку банків НБУ.
16. Охарактеризуйте сутність функції банку уряду НБУ.
17. Поясніть сутність функції проведення валютної політики НБУ.
18. Обґрунтуйте сутність функції реалізації грошово-кредитної політики НБУ.
19. Які основні інструменти грошово-кредитної політики існують? Назвіть та охарактеризуйте їх.
20. Охарактеризуйте організаційну структуру НБУ.
21. Які існують основні центральні органи управління НБУ?
22. Що являє собою Рада НБУ?
23. Які повноваження має Рада НБУ?
24. Який склад Ради НБУ? Як він формується і змінюється?
25. У чому полягає функціональне призначення Правління НБУ?
26. Охарактеризуйте склад Правління НБУ і його повноваження.
27. Які принципи функціонування НБУ Ви знаєте?
28. Розкрийте сутність принципу підзвітності НБУ.
29. У чому сутність принципу незалежності НБУ?
30. Охарактеризуйте сутність принципу законодавчої ініціативи НБУ.
31. Обґрунтуйте сутність принципу гласності та відкритості НБУ.
32. Поясніть сутність принципу економічної незалежності НБУ.
33. У чому сутність принципу контролю НБУ?
34. Розкрийте сутність принципу централізації структури НБУ з вертикальним підпорядкуванням.
35. Сформулюйте особливості проведення внутрішнього аудиту в НБУ.
36. Назвіть особливості проведення зовнішнього аудиту в НБУ.
37. Яким чином формується статутний капітал НБУ?
38. Які особливості економічного розвитку НБУ? Обґрунтуйте свою відповідь.
39. Які операції забороняється проводити НБУ? Назвіть їх і обґрунтуйте свою відповідь.
40. Поясніть, яким чином розподіляється прибуток НБУ?
41. У чому полягає сутність і зміст активних операцій НБУ?

42. Які операції прийнято відносити до активних операцій НБУ?
43. Що являють собою пасивні операції НБУ?
44. Які операції прийнято відносити до пасивних операцій НБУ?
45. Які розрахункові послуги надає НБУ своїм клієнтам?
46. У чому полягає зміст операції рефінансування?
47. Що таке кількісний тендер НБУ? Процентний тендер НБУ?
48. Що таке облікова ставка НБУ?
49. Яким чином формується облікова ставка НБУ?
50. Яким чином формується ставка рефінансування НБУ? Як вона впливає на розвиток кредитної системи у цілому?

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Сутність центрального банку та його базові функції.
2. Особливості впливу центральних банків на розвиток національного господарства.
3. Причини зародження та розвитку центральних банків у світі.
4. Створення НБУ та основні етапи його розвитку.
5. Особливості діяльності центральних банків у зарубіжних країнах.
6. Організаційна структура НБУ та особливості його сучасного розвитку.
7. Структура базових операцій НБУ та особливості їх реалізації.
8. Особливості фінансової діяльності НБУ.
9. Основні риси взаємодії НБУ та комерційних банків.
10. Зміст операцій рефінансування, їх види та специфіка надання.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Центральний банк – це...
2. Державна модель центральних банків – це...
3. Еволюційний спосіб створення центральних банків – це...
4. Національний банк України – це...
5. Функція емісії банкнот – це...
6. Функція банку банків – це...
7. Функція банку уряду – це...
8. Монетарне золото – це...
9. Правління Національного банку України – це...
10. Принцип економічної самостійності НБУ – це...
11. Активні операції – це...
12. Пасивні операції – це...
13. Операція рефінансування – це...
14. Облікова ставка НБУ – це...
15. Кількісний тендер – це...

Вставити пропущені слова

1. Особливою рисою центрального банку є те, що він за своєю сутністю є

2. З погляду власності у світі склалося декілька моделей центральних банків: державна, _____, змішана.

3. Притаманні центральним банкам функції виникли _____ по мірі розвитку суспільства, інтеграції національних економік у світове господарство.

4. Основною функцією центрального банку є забезпечення _____.

5. Високий ступінь незалежності центрального банку є необхідною умовою його _____ діяльності та незалежності _____, яка розробляється та реалізується банком.

6. Однією з найстаріших і найважливіших функцій центрального банку є монополія на _____, тобто національних кредитних грошей, що є загально визнаним засобом погашення боргових зобов'язань.

7. Значення _____ центрального банку нині дещо знижується, оскільки постійно зменшується питома вага готівкових платежів у загальному платіжному обороті.

8. Національний банк України є головним розрахунковим центром _____.

9. Однією з основних функцій центрального банку є реалізація державної _____, що включає комплекс заходів, спрямованих на зміцнення зовнішньоекономічних позицій країни, регулювання валютного курсу і його впливу на грошовий обіг та ціноутворення у країні.

10. Для забезпечення внутрішньої і зовнішньої стабільності грошової одиниці України НБУ має _____.

11. Грошово-кредитна політика являє собою сукупність заходів й інструментів впливу, спрямованих на _____ грошової _____, рівня процентних ставок, обсягів кредитів, що в цілому призводить до змін макроекономічних показників.

12. Основними економічними засобами і методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу _____.

13. Механізм грошово-кредитної політики здійснюється через _____ та _____ інструменти.

14. Рада НБУ здійснює нагляд за системою _____ НБУ.

15. Національний банк України є економічно самостійним органом, який здійснює видатки за рахунок _____ у межах затвердженого кошторису адміністративних витрат, а у визначених законодавством випадках – також за рахунок Державного бюджету України.

Правильно-неправильно

1. Банківська система країн з розвиненою ринковою економікою зазвичай має однорівневу структуру.

2. Особливою рисою центрального банку є те, що він за своєю сутністю є державним органом влади.

3. Модель організації власності центрального банку завжди впливає на ефективність його функціонування.

4. Притаманні центральним банкам функції виникли революційним шляхом впровадження їх у законодавче поле діяльності комерційних банків.

5. Основною функцією центрального банку є забезпечення валютного контролю в державі.

6. Центральний банк є юридично самостійною структурою держави, переважно підзвітний або законодавчому органу, або спеціальній банківській комісії, що створена парламентом.

7. Високий ступінь незалежності центрального банку є необхідною умовою його активної діяльності та незалежності грошово-кредитної політики, яка розробляється та реалізується банком.

8. Процес створення центральних банків був пов'язаний із процесом демонетизації золота і срібла та поступовим переходом грошової системи золотомонетного стандарту до системи обігу кредитно-паперових грошей.

9. Історики вважають, що першим центральним банком був Банк Англії.

10. НБУ в межах своїх повноважень сприяє фінансовій стабільності, у тому числі стабільності банківської системи, сприяє додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику.

11. Однією з найстаріших і найважливіших функцій центрального банку є функція банку банків.

12. З метою забезпечення реалізації функції емісії готівки центральний банк повинен забезпечити організацію грошового обігу в країні, що досягається виключно лише запровадженням єдиних правил ведення касових операцій.

13. НБУ за погодженням з Міністерством фінансів України встановлює норму обов'язкових резервів і зберігає на спеціальних рахунках банківські резерви, які виступають як гарантійний фонд погашення боргових зобов'язань комерційних банків.

14. З метою захисту інтересів вкладників та кредиторів і забезпечення фінансової надійності банків НБУ до визначеного ним порядку встановлює для них обов'язкові економічні нормативи.

15. Міністерство фінансів України є головним розрахунковим центром для держави.

16. Однією з основних функцій центрального банку є реалізація державної фінансової політики, що включає комплекс заходів, спрямованих на зміцнення зовнішньоекономічних позицій країни.

17. До структури НБУ входять центральний апарат, відокремлені підрозділи та юридичні особи, створені ним для забезпечення його діяльності, які здійснюють діяльність виключно в межах завдань та функцій НБУ, встановлених законом.

18. Основними центральними органами управління в НБУ є Правління НБУ.

19. Принцип підзвітності означає, що всі комерційні банки підзвітні НБУ та повинні постійно надавати інформацію різного характеру до центрального банку.

20. Принцип незалежності НБУ означає, що НБУ проводить свою діяльність як окремий орган виконавчої влади, який наділений певними функціями та зобов'язаннями.

21. Принцип економічної залежності НБУ полягає в тому, що НБУ є економічно самостійним органом, який відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади відповідають за зобов'язаннями НБУ.

22. Кошторис доходів і витрат повинен забезпечувати можливість виконання НБУ його функцій. Одержання прибутку є метою діяльності банку.

23. Верховна Рада України утворює підрозділ внутрішнього аудиту, який здійснює оцінювання ефективності процесів управління ризиками, внутрішнього контролю та виконання управлінських функцій.

24. До структури НБУ входять центральний апарат, відокремлені підрозділи та юридичні особи, створені НБУ для забезпечення його діяльності, які здійснюють діяльність виключно в межах завдань та функцій НБУ, встановлених законом.

25. НБУ банк має статутний капітал, що є державною власністю. Розмір статутного капіталу нині становить 100 мільйонів гривень.

26. НБУ щорічно складає кошторис адміністративних витрат, який повинен забезпечувати виконання НБУ його функцій.

27. Пасивні операції НБУ пов'язані з наданням центральним банком фінансових ресурсів у розпорядження іншим фінансовим установам на принципах платності, поверненості та забезпеченості.

28. Центральні банки є активними учасниками національних фінансових ринків і досить активно реалізують як активні, так і пасивні операції. Така ситуація призводить до формування центральними банками власних доходів, витратків та, відповідно, прибутку.

29. Операції рефінансування є одним з елементів грошово-кредитних інструментів, завдяки яким центральні банки мають змогу реалізовувати грошово-кредитну політику.

30. Процентний тендер – тендер, на якому НБУ наперед установлює ціну (процентну ставку), за якою банки можуть одержати кредити рефінансування або розмістити в НБУ кошти.

Задачі

№ 1. Банк отримав кредит від НБУ у сумі 200,0 тис. грн на 1 місяць під 9,0 % річних. Яку суму повинен сплатити комерційний банк НБУ?

№ 2. Банк придбав депозитний сертифікат НБУ на суму 100,0 тис. грн. Очікувана норма дохідності становить 15,0 % річних. Яку суму отримає комерційний банк при погашенні депозитного сертифіката?

№ 3. Яку суму повинен сплатити комерційний банк НБУ, який видав йому короткостроковий кредит на 3 дні у розмірі 200,0 тис. грн під 10,1 % річних?

№ 4. Яку реальну вартість депозиту отримає комерційний банк після повернення коштів, які були вкладені до НБУ на 4 місяці під 12,0 % річних, якщо щомісячний індекс інфляції становить 1,2 %?

№ 5. Яку суму доходу отримає НБУ, якщо він видав позики двом банкам на таких умовах: 1-й банк – сума 1,0 млн грн, відсоткова ставка 15,0 % річних, термін 3 місяці; 2-й банк – сума 1,5 млн грн, відсоткова ставка 12,5 % річних, термін 4 місяці?

№ 6. Яка буде дохідність операції з видачі кредиту НБУ, який він надав комерційному банку у сумі 400,0 тис. грн на 5 місяців під 15,0 % річних, якщо сам НБУ залучає кошти на фінансовому ринку під 8,0 % річних?

№ 7. Який дохід отримає комерційний банк, який поклав 800,0 тис. грн на депозитний рахунок НБУ під 10,0 % річних на 6 місяців, якщо сам комерційний банк залучає ресурси на міжнародних фінансових ринках під 8,6 % річних?

№ 8. Який дохід повинен запропонувати НБУ за власними депозитними сертифікатами, щоб сума коштів, яку отримає комерційний банк збільшилася з 8,5 млн грн його витрат на придбання даних цінних паперів до 12,0 млн грн за 1,5 року?

№ 9. Який варіант обрати банку для збільшення власної ресурсної бази:

а) залучати кошти від клієнтів під 15,0 % річних з щомісячним нарахуванням відсотків;

б) взяти кредит від НБУ під 17,0 % річних?

№ 10. Яку суму необхідно покласти комерційному банку на депозитний рахунок в НБУ, щоб через 2 роки вона збільшилася у 1,6 разу при щомісячному нарахуванню складних відсотків?

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Як Ви вважаєте, які причини спонукали до створення центральних банків у країні?

№ 2. На Вашу думку, можуть на сьогодні країни розвиватися без створення центральних банків? Обґрунтуйте свою позицію.

№ 3. На Ваш погляд, навіщо держава створює державні банки, якщо є центральний банк? Обґрунтуйте свою відповідь.

№ 4. Як Ви вважаєте, яким чином НБУ може впливати на рівень соціального забезпечення у країні? Обґрунтуйте свою думку.

№ 5. Що означає функція НБУ банк банків? Розкрийте її зміст та наведіть реальні приклади, коли НБУ реалізує цю функцію.

№ 6. На Вашу думку, чи необхідно дотримуватися принципу економічної самостійності НБУ? Чим важливий цей принцип?

№ 7. Як Ви вважаєте, який розмір золотовалютних резервів є достатнім для країни? Чи є їх межа?

№ 8. Навіщо НБУ може надавати кредити комерційним банкам? Яка основна мета цієї операції? У такому випадку комерційні банки сплачують за користування такими коштами?

№ 9. Ґрунтуючись на дослідженні поняття «рефінансування», поясніть, чому воно є таким важливим у спектрі інструментів НБУ. Обґрунтуйте власну позицію. Чи є альтернативні варіанти цьому інструменту?

№ 10. Поясніть, чому НБУ не надає кредити Міністерству фінансів України у будь-якому обсязі? Обґрунтуйте позицію НБУ і власну позицію з цього приводу.

ТЕМА 12. КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ ТА ЇХ ОСНОВНІ ОПЕРАЦІЇ

Основні питання теми:

12.1. Сутність та функції комерційних банків.

12.2. Види комерційних банків та їх характеристика.

12.3. Банківські об'єднання.

12.4. Сутність, основні ознаки та види банківських послуг.

12.5. Операції комерційних банків.

12.5.1. Структура та види пасивних операцій комерційних банків.

12.5.2. Сутність та особливості реалізації активних операцій комерційного банку.

12.5.3. Види та особливості їх надання комісійно-посередницьких операцій комерційних банків.

12.6. Історія розвитку банківських установ в Україні.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

- сутність комерційного банку та основні принципи його діяльності;
- функції комерційних банків;
- види комерційних банків;
- особливості створення та функціонування банківських об'єднань в Україні;
- природу банківської послуги та банківської операції;
- систематизацію банківських операцій;
- природу пасивних операцій банку, їх різновиди;
- особливості реалізації активних операцій комерційного банку, їх види;
- типи комісійно-посередницьких операцій банків, специфіку їх реалізації;
- історичні закономірності виникнення та розвитку банківських установ в Україні.

Уміти:

- визначати основні ознаки комерційного банку, відмінності його від інших фінансових установ;
- розкривати сутність принципів та функцій комерційного банку;
- класифікувати види банківських установ за різними ознаками, визначати їх зміст та відмінності між різними типами банків, що функціонують в Україні;
- аналізувати сучасний стан розвитку банківських об'єднань в Україні;
- визначати специфіку банківської послуги, описувати її ознаки, види;
- обґрунтовувати різницю між банківською послугою та банківською операцією, аналізувати їх кореляційний зв'язок;

- класифікувати основні банківські операції, визначати принципові відмінності між ними та їх єдність;
- аналізувати природу пасивних операцій комерційного банку, визначати їх структуру та відмінності між окремими їх групами;
- визначати роль активних операцій у розвитку банківської установи, описувати групи таких операцій;
- оцінювати сучасний стан розвитку в Україні реалізації пасивних та активних операцій банківських установ;
- досліджувати природу та переваги реалізації комісійно-посередницьких операцій банками;
- визначати зв'язок між історичними особливостями виникнення та функціонування банківських установ на території України та загальним соціально-економічним розвитком українських земель.

Контрольні питання

1. Що являє собою комерційний банк?
2. Розкрийте сутність та зміст банківської діяльності.
3. Які існують принципи функціонування комерційних банків? Назвіть та охарактеризуйте їх.
4. Які функції виконують комерційні банки?
5. У чому сутність трансформаційної функції комерційних банків?
6. У чому сутність забезпечувальної функції комерційних банків?
7. У чому сутність обслуговуючої функції комерційних банків?
8. У чому сутність соціальної функції комерційних банків?
9. За якими ознаками прийнято класифікувати комерційні банки?
10. Які банки прийнято називати державними? Наведіть приклади.
11. Що таке кооперативний банк?
12. Які вимоги існують для створення кооперативних банків? Поясніть, чому їх немає на сьогодні в Україні.
13. Що являє собою приватний банк?
14. Які розрізняють банки за розмірами активів? Наведіть приклади.
15. Назвіть види банків за кількістю філій. Охарактеризуйте їх та наведіть приклади існування таких банків в Україні.
16. Що являє собою регіональний банк?
17. Охарактеризуйте міжрегіональний банк.
18. Розкрийте сутність і функціональне призначення міжнародного банку.
19. Охарактеризуйте сутність універсальних банків.
20. Що таке спеціалізовані банки? Які можуть бути види спеціалізації комерційних банків?
21. Дайте визначення інвестиційного банку.
22. Поясніть сутність інноваційного банку.
23. Що являє собою іпотечний банк?
24. Розкрийте сутність та функціональне призначення ощадного банку.
25. Що таке санаційний банк? Чим обумовлюється необхідність створення санаційних банків на певному етапі розвитку банківської системи?

26. Який банк називають проблемним?
27. В яких випадках банк стає неплатоспроможним?
28. Що таке банківська група?
29. Поясніть сутність дочірньої компанії банківської установи.
30. Що таке фінансова холдингова група?
31. Розкрийте сутність та зміст економічної категорії «банківська послуга».
32. Які прийнято виділяти ознаки банківської послуги?
33. Наведіть класифікацію банківських послуг.
34. Що таке банківська операція?
35. Розкрийте сутність та зміст активних операцій комерційних банків.
36. Поясніть сенс пасивних операцій комерційних банків.
37. Що являють собою комісійно-посередницькі операції комерційних банків?
38. На які групи можна поділити активні і пасивні операції комерційних банків?
39. Сформулюйте позитивні та негативні аспекти розвитку комісійно-посередницьких операцій комерційного банку.
40. Охарактеризуйте основні періоди розвитку банківських установ в Україні. Визначте основні проблеми і перспективи розвитку.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Роль комерційних банків у розвитку національної економіки.
2. Основні функції банків та їх вплив на діяльність різних типів економічних суб'єктів.
3. Класифікація типів банківських установ.
4. Роль державних банків у розвитку національного господарства.
5. Зарубіжний досвід функціонування кооперативних банків.
6. Особливості розподілу банківських установ в Україні за розмірами активів: методика, підхід НБУ, характеристики основних груп.
7. Виникнення та розвиток банківських установ на території України.
8. Розвиток банківських установ в Україні у період радянської влади.
9. Банківські світові об'єднання: сутність та сучасний стан розвитку.
10. Особливості надання пасивних операцій комерційними банками.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Комерційний банк – це...
2. Банківська діяльність – це...
3. Приватний банк – це...
4. Кооперативний банк – це...
5. Санаційний банк – це...
6. Банківська група – це...
7. Банківська послуга – це...
8. Фінансова операція – це...
9. Активні операції комерційного банку – це...

10. Пасивні операції комерційного банку – це...

Вставити пропущені слова

1. Комерційні банки є ключовими _____, які функціонують у межах національних економічних систем фактично всіх країн світу.
2. Для створення комерційного банку, його потенційні власники повинні мати у розпорядженні _____, що є мінімальним розміром статутного капіталу майбутньої банківської установи.
3. Комерційний банк є класичним прикладом _____, який фактично розпоряджається фінансовими ресурсами, які він залучає у користування на тимчасовій основі.
4. _____ – полягає у можливості комерційних банків перетворювати тимчасово вільні фінансові ресурси економічних суб'єктів на інвестиційні та кредитні ресурси, потреба в яких завжди є у суб'єктів господарювання.
5. Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» за _____ - _____ банки в Україні можуть створюватися у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку.
6. В Україні склалася ситуація, за якої всі вітчизняні комерційні банки створені у формі _____.
7. Мінімальна кількість учасників місцевого (у межах області) кооперативного банку має бути не _____.
8. За розміром активів комерційні банки поділяються на _____, _____ та _____.
9. _____ – банківські установи, основна діяльність яких пов'язана з операціями на ринку нерухомості, вкладенням коштів у довгострокове іпотечне кредитування та з фінансуванням операцій з нерухомістю.
10. _____ – процес взаємодії з комерційним банком, у результаті якого відбувається задоволення фінансових потреб клієнта на платній основі.
11. _____ – це послідовна, регламентована чинним законодавством сукупність дій, реалізація яких приводить до вирішення конкретних завдань у межах процесу банківського обслуговування клієнтів та виконання банківською установою своїх зобов'язань перед контрагентами з метою досягнення поставленої мети.
12. За класичного підходу всі банківські операції за економічним змістом і призначенням розподіляють на _____, _____ і _____.
13. _____ комерційні банки здійснюють виключно з метою формування ресурсної бази.
14. У порівнянні із залученими коштами, операції із _____ здійснюються банками на умовах, що їм пропонує ринок.
15. Банківські установи зацікавлені у наданні широкого спектра різних _____ - _____ операцій своїм клієнтам, оскільки ризик ре-

лізації таких операцій є незначним, а загалом такі операції також надають можливість формувати дохід банку.

Правильно-неправильно

1. Історично склалося, що в усіх країнах комерційні банки, з позиції економічного розвитку, відіграють найважливішу роль.

2. Комерційний банк є класичним прикладом фінансового посередника, який фактично розпоряджається фінансовими ресурсами, які він залучає у користування на тимчасовій основі.

3. Економічна незалежність банків – забезпечення комерційним банкам прав вільно користуватися та розпоряджатися їх власним майном; проте держава відповідає за зобов'язаннями комерційних банків перед третіми особами, банки також відповідають за зобов'язаннями держави.

4. За організаційно-правовою формою банки в Україні можуть створюватися у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку.

5. В Україні склалася ситуація, за якої всі вітчизняні комерційні банки створені у формі кооперативних банків.

6. Чинне українське законодавство не дозволяє створювати кооперативні банки у межах банківської системи.

7. У державних банків капітал 100 % належить державі в особі центральних органів влади й управління, зокрема, Міністерству фінансів України або іншим державним органам влади, які виступають засновниками банків.

8. Державні банки не можуть бути створені місцевими органами влади.

9. Загалом, банк з іноземним капіталом – це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 30 %.

10. Більшість діючих в Україні банків слід віднести до великих (з активами до 10 млрд грн).

11. Переважна більшість банків в Україні є безфілійними або малофілійними.

12. Спеціалізовані банки – комерційні банківські установи, які обрали певну сферу для своєї діяльності. В Україні більшість банківських установ є універсальними.

13. Інвестиційні банки мобілізують ресурси через надання депозитних та кредитних операцій різним типам клієнтів.

14. Санаційний банк – це банківська установа, яка має відповідну ліцензію, утворюється на певний термін для управління операційною діяльністю збанкрутілого комерційного банку. Це здійснюється з метою пошуку стратегічного інвестора для такої установи з подальшим її продажем.

15. Асоційована компанія – юридична особа, яка контролюється іншою юридичною особою (материнською компанією).

16. Фінансова холдингова компанія – юридична особа, основним видом діяльності якої є участь у статутному капіталі юридичних осіб, та діяльність фінансових установ, які є її дочірніми та/або асоційованими компаніями, є основною.

17. Банківська послуга – процес взаємодії з комерційним банком, у результаті якого відбувається задоволення фінансових потреб клієнта на платній основі.

18. Фінансова операція – це сукупність дій з грошовими ресурсами, реалізація яких приводить до вирішення конкретних завдань з метою досягнення більш глобальної мети.

19. Банківська послуга – це послідовна, регламентована чинним законодавством сукупність дій, реалізація яких приводить до вирішення конкретних завдань у межах процесу банківського обслуговування клієнтів та виконання банківською установою своїх зобов'язань.

20. Всі банківські операції за економічним змістом і призначенням поділяють на пасивні, активні, нефінансові та фінансові.

21. Пасивні операції пов'язують, як правило, з тими діями банку, які дозволяють цій установі отримувати прибуток від своєї діяльності.

22. До активних операцій відносять всі вкладення фінансових ресурсів комерційних банків, які надають змогу отримати дохід у вигляді відсотків.

23. Пасивні операції – це всі дії банку, які спрямовані на залучення коштів економічних суб'єктів у власне розпорядження.

24. Комісійно-посередницькі операції – такі, що пов'язані з їх виконанням у процесі здійснення комерційним банком активних та пасивних операцій і додаткових послуг, які пропонуються банківською установою клієнтам.

25. Пасивні операції банківських установ пов'язані завжди з витратами банків на їх здійснення та вимагають оплати такими установами ресурсів, які вони акумулюють через пасивні операції.

26. Операції, що пов'язані із залученням коштів – сукупність таких дій комерційного банку, що дозволяють йому сформувати фонди фінансових ресурсів на початковій стадії розвитку комерційного банку.

27. Недоліком формування ресурсів через операції їх залучення від економічних суб'єктів є те, що такі ресурси не можуть бути акумульовані досить швидко, що у певний момент унеможливорює виконання комерційним банком всіх нормативів НБУ.

28. У структурі пасивів комерційних банків кошти, що акумульовані через операції їх залучення від економічних суб'єктів, займають найбільшу питому вагу (до 10–15 %).

29. У порівнянні із залученими коштами, операції із запозиченими коштами здійснюються банками на умовах, що їм пропонує ринок.

30. У структурі пасивів комерційних банків кошти, що акумульовані через операції їх запозичення від економічних суб'єктів, займають у середньому 20–30 %.

Задачі

№ 1. Клієнт вкладає до банку кошти загальною сумою 6,5 тис. грн на 6 місяців з піврічним нарахуванням відсотків. Відсоткова ставка за депозитом становить 18,5 %. Яку суму він отримає після завершення терміну депозитної угоди?

№ 2. Який дохід отримає банк, якщо видає клієнту кредит на суму 8,0 тис. грн на 8 місяців під 26,0 % річних, якщо банківська установа залучає кошти від клієнтів під 18,5 % річних із щомісячним нарахуванням відсотків?

№ 3. Який обсяг відсотків отримає клієнт при вкладенні 10,0 тис. грн під 24,5 % на 2 роки при щомісячному нарахуванні відсотків?

№ 4. Яку суму отримає клієнт банку через 2 роки за умови щопіврічного нарахування відсотків у розмірі 19,0 %, якщо початкова сума складає 7,5 тис. грн?

№ 5. Клієнт поклав до банку депозит у розмірі 10,0 тис. грн на 2,5 роки під 16,5 % річних. Яку суму він отримає в кінці терміну за умови щоквартального нарахування відсотків?

№ 6. Який термін клієнт повинен тримати 4,5 тис. грн у банку під 18,5 % річних, щоб їх обсяг збільшився до 6,0 тис. грн при щоквартальному нарахуванні відсотків?

№ 7. Який реальний дохід отримає клієнт банку, який поклав до нього депозит обсягом 5,0 тис. грн на 4 місяці під 20,0 % річних при щомісячному нарахуванні відсотків, якщо щомісячний індекс інфляції становить 2,0%?

№ 8. Кредит у розмірі 15,0 тис. грн виданий банком клієнту на 2 роки під 25,0 % річних. Який дохід отримає банк та обчисліть дохідність цієї операції?

№ 9. Який відсоток повинен запропонувати комерційний банк своєму клієнту, щоб його депозит у сумі 7,0 тис. грн збільшився протягом 2 років на 2,0 тис. грн за умови щомісячного нарахування відсотків?

№ 10. Який з варіантів обрати клієнту, який бажає покласти депозит до банку обсягом 6,0 тис. грн на 3 місяці:

- а) відсоткова ставка 20,0 %, щомісячне нарахування відсотків;
- б) відсоткова ставка 22,0 %, щоквартальне нарахування відсотків;
- в) відсоткова ставка 23,0 %, щопіврічне нарахування відсотків;
- г) відсоткова ставка 24,0 %, щорічне нарахування відсотків?

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Дослідіть тенденції розвитку банківської системи за останні 5–7 років, використовуючи аналітичні дані Національного банку України та інші джерела. Обґрунтуйте важливість комерційних банків в економіці країни.

№ 2. Використовуючи статистичні дані за останні 5–7 років, поясніть позитивні і негативні наслідки впливу комерційних банків на розвиток національної економіки. Аргументуючи свою думку, наведіть приклади.

№ 3. Як Ви вважаєте, чи впливає діяльність комерційних банків на соціальну сферу країни? Обґрунтуйте свою думку.

№ 4. Чи доцільно у країні надавати можливість створювати великі банківські установи? Поясніть свою позицію.

№ 5. Як Ви вважаєте, чи варто створювати державні банки і яка повинна бути їх роль у розвитку національної економіки?

№ 6. Обґрунтуйте, чому в Україні на сьогодні фактично відсутні спеціалізовані банківські установи?

№ 7. На Ваш погляд, як можна охарактеризувати сучасний стан розвитку банківських установ в Україні?

№ 8. Обґрунтуйте, яким чином банківська послуга відрізняється від банківської операції? Наведіть приклади.

№ 9. Яка різниця між залученими та запозиченими ресурсами банківської установи з позиції самого банку? Обґрунтуйте власну позицію.

№ 10. Як Ви вважаєте, чому банку залучають ресурси фізичних та юридичних осіб і не здійснюють їх повного запозичення?

ТЕМА 13. МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ УСТАНОВИ ТА ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ЇХ З УКРАЇНОЮ

Основні питання теми:

13.1. Загальна характеристика міжнародних валютно-кредитних установ.

13.1.1. Міжнародний валютний фонд.

13.1.2. Світовий банк.

13.1.3. Міжнародні валютно-фінансові установи Європи.

13.2. Фінанси міжнародних установ.

Після вивчення матеріалу теми Ви повинні:

Знати:

– сутність, функціональне призначення та види міжнародних валютно-кредитних установ (МВКУ);

– сутність, функціональне призначення, цілі та спектр діяльності Міжнародного валютного фонду (МВФ), зміст та функції квот та особливості визначення їх розміру;

– джерела фінансових ресурсів МВФ: специфіка формування і використання;

– сутність та структуру Світового банку, його місце у системі міжнародних відносин;

– функціональне призначення структурних складових Світового банку (Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародної асоціації розвитку (МАР), Міжнародної фінансової корпорації (МФК), Багатосторонньої агенції гарантування інвестицій (БАГІ), Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС)), їхню роль та місце у групі Світового банку;

– особливості організаційної та управлінської структури Світового банку, специфіка формування і використання його фінансових ресурсів та умов надання фінансування;

– сутність, зміст і функціональне призначення міжнародних валютно-фінансових установ Європи (Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського фонду валютного співробітництва), особливості організації та управління, формування і використання фінансових ресурсів;

– основні аспекти фінансової діяльності провідних міжнародних організацій світу – Організації Об'єднаних Націй (ООН) та Європейського Союзу (ЄС).

Уміти:

- розкрити необхідність створення і доцільність існування МВКУ;
- охарактеризувати специфічні особливості існуючих МВКУ за різними класифікаційними ознаками;
- описати місце і роль МВФ у сучасному світі, аргументувати доцільність співпраці України з МВФ із зазначенням переваг і проблемних аспектів такої співпраці;
- охарактеризувати сфери інтересів у співпраці України з різними МВКУ світу (з МВФ, групою Світового банку (і, зокрема, МБРР), ЄБРР, ЄІБ, а також ООН і ЄС).

Контрольні питання

1. Назвіть групи міжнародних фінансових інститутів.
2. Перелічіть головні завдання, які стоять перед Міжнародним валютним фондом.
3. Охарактеризуйте структуру організації управління Міжнародним валютним фондом.
4. Який внесок робить країна, що вступає до Міжнародного валютного фонду?
5. Як Міжнародним валютним фондом приймаються рішення?
6. Як визначається кількість голосів, якими володіє країна-учасник Міжнародного валютного фонду, і скільки відсотків голосів від їх загальної кількості припадає на Україну?
7. Які дані може надавати країна на вимогу Міжнародного валютного фонду?
8. Які кредити може отримати країна від Міжнародного валютного фонду і на яких умовах?
9. Яким чином Міжнародний валютний фонд виконує свої регулюючі функції у світовій грошовій сфері?
10. У яких формах здійснюється кредитування МВФ?
11. Назвіть основні напрями співпраці України з Міжнародним валютним фондом.
12. Сформулюйте основні переваги та проблеми у сфері співробітництва України і МВФ.
13. Які фінансові інститути входять до групи Всесвітнього банку?
14. Що таке Міжнародний банк реконструкції та розвитку?
15. Як приймаються рішення Міжнародним банком реконструкції і розвитку?
16. На які цілі і на яких умовах Міжнародний банк реконструкції та розвитку надає кредити?
17. Які принципи лежать в організації кредитування з боку Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР)?

18. Як формується капітал і ресурси МБРР?
19. Коли і ким було засновано Європейський банк реконструкції та розвитку?
20. Які сфери діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку?
21. Які політичні умови треба виконати, щоб отримати кредити від Європейського банку реконструкції та розвитку?
22. Які функції має Європейський банк реконструкції та розвитку?
23. У чому особливості кредитів, які надає Європейський банк реконструкції та розвитку?
24. Охарактеризуйте співпрацю України з Європейським банком реконструкції та розвитку.
25. У чому сенс створення Європейського інвестиційного банку? Які проекти фінансує Європейський інвестиційний банк?
26. У чому сенс створення Європейського банку валютного співробітництва? На які цілі спрямовуються його кредити?
27. З чим пов'язана фінансова діяльність міжнародних організацій?
28. На основі чого відбувається використання коштів міжнародних установ?
29. Розкрийте роль ООН у сучасному суспільстві. Сформулюйте особливості формування і використання бюджету ООН.
30. Охарактеризуйте функціональне призначення ЄС і його роль на сучасному етапі розвитку соціально-економічних і політичних відносин у Європі.

Теми для індивідуальної роботи студентів

1. Трансформація цілей та завдань і функціонального призначення міжнародних валютно-кредитних установ у ХХ – ХХІ ст.
2. Розвиток регіональних МВКУ: тенденції і перспективи.
3. Особливості впливу МВКУ на розвиток окремих країн світу (у контексті розвинених країн та країн, що розвиваються).
4. Україна і МВФ: сфери співробітництва, основні тенденції та особливості.
5. Перспективи розвитку співпраці з групою Світового банку в контексті глобалізаційної економіки.
6. Переваги і недоліки залучення Україною кредитів від МВКУ (зокрема МВФ): тактичні і стратегічні аспекти.
7. Роль ООН та її інституцій у сучасному суспільстві.
8. Пріоритетні напрямки діяльності ЄБРР в Україні.
9. Фінанси Європейського Союзу: тенденції і перспективи розвитку, позитивні і негативні аспекти.
10. Brexit і його вплив на фінанси ЄС у короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі.

Економічний диктант з основних термінів і понять теми

Написати визначення терміна або продовжити речення:

1. Міжнародні валютно-кредитні установи (МВКУ) – це...
2. Організації загальної компетенції – це

3. Організації спеціальної компетенції – це...
4. Відкриті МВКУ – це
5. Закриті МВКУ – це...
6. Міждержавні МВКУ – це...
7. МВКУ з окремими наддержавними функціями – це...
8. Наддержавні МВКУ – це...
9. Глобальні (всесвітні) МВКУ – це...
10. Регіональні МВКУ – це...
11. Міжнародний валютний фонд – це...
12. Світовий банк – це...
13. Міжнародний банк реконструкції та розвитку – це...
14. Міжнародна асоціація розвитку – це...
15. Міжнародна фінансова корпорація – це...
16. Багатостороння агенція гарантування інвестицій – це...
17. Організація Об'єднаних Націй – це...
18. Європейський інвестиційний банк – це...
19. Європейський банк реконструкції та розвитку – це...
20. Європейський Союз – це...

Вставити пропущені слова

1. МВКУ _____ компетенції передбачають співробітництво країн-учасниць у всіх видах діяльності, а МВКУ _____ компетенції – передбачають _____ країн у певній – спеціальній сфері.
2. Внесок країни-члена МВФ за квотою визначає _____ суму фінансових ресурсів, яку держава зобов'язана надати МВФ. Крім того, квота визначає число _____ країни-учасниці у рішеннях МВФ і впливає на її доступ до _____.
3. Фінансова допомога МВФ країнам-учасникам дає їм необхідний перепочинок для подолання проблем з платіжним _____.
4. Нагляд за економікою здійснюється з метою підтримки _____ і _____ виникнення кризи у міжнародній валютно-кредитній системі МВФ і передбачає спостереження за _____ політикою країн, економічними і фінансовими змінами у країнах, регіонах і світі.
5. МВФ здійснює кредитування з різними _____ в різних _____ та на неоднакових _____. Воно включає кредитування для потреб вирівнювання платіжного _____, _____ фінансування та допомогу найбільш біднішим країнам.
6. Кредит Stand-By надається країнам-членам МВФ для певних, узгоджених з МВФ _____ на основі угод «стенд-бай», відповідно до яких банківською установою _____ певна обумовлена сума до встановленого _____, а клієнт використовує її _____ або _____ залежно від потреб у кредиті.
7. Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів виступає в ролі _____ між _____ і урядом країни у разі виникнення конфлікту.
8. З метою залучення національного та іноземного капіталу ЄБРР здійснює _____ позик, застосовуючи різні форми _____.

9. Інтереси ЄІБ поширюються на _____ об'єкти ЄС: транспорт, енергетику, промисловість та на сферу _____ безпеки і стимулювання розвитку приватного сектору.

10. Фінансові ресурси ЄМ відображаються у _____, який розробляється Європейською _____ і затверджується Європейським _____. Він формується за рахунок надходжень від країн Союзу. Сума внесків від кожної країни визначається залежно від рівня її _____, який відображається у виробленому ВВП.

Правильно-неправильно

1. До функціонального призначення МВКУ можна віднести надання міжнародних позик, укладання угод на фондовому і валютному ринках, надання благодійної допомоги і фінансування міжнародної підтримки тощо.

2. Членами глобальних МВКУ можуть стати країни, розташовані на певній території.

3. Міждержавні МВКУ визначають обов'язкові для держав-учасниць правила та норми.

4. До закритих МВКУ приймають нових членів тільки за запрошенням засновників.

5. МВКУ спеціальної компетенції передбачають співробітництво країн у всіх сферах.

6. Серед іншого, офіційною метою МВФ є забезпечення стабільності валют країн-членів.

7. МВФ не підзвітний урядам країн-учасниць.

8. Основним джерелом фінансових ресурсів МВФ є квоти країн-учасниць, які відображають їхнє становище у світовій економіці.

9. До джерел фінансування МВФ можна віднести емісію міжнародних резервних активів, відомих як спеціальні права запозичення (СПЗ).

10. За необхідності, крім власного капіталу, МВФ може використовувати позикові кошти.

11. Квота країни-члена МВФ визначає фінансові і організаційні відносини з Фондом, зокрема, максимальний розмір її зобов'язання перед МВФ впливає на доступ до фінансування, проте не визначає право голосу в рішеннях МВФ.

12. Фінансова допомога МВФ дає членам організації необхідний перепочинок для подолання проблем з платіжним балансом.

13. Діяльність МВФ охоплює три основні напрями, а саме: нагляд за економікою, фінансова допомога, кредитування і контроль.

14. Світовий банк пропонує досить широкий спектр фінансових продуктів та послуг, зокрема, надає країнам, що розвиваються, позики за низькими ставками, безвідсоткові кредити і гранти, тим самим допомагаючи країнам вирішувати поставлені перед ними завдання в різних сферах діяльності.

15. Світовий банк не консультує країни, що розвиваються, зі стратегічних питань розвитку, проте досліджує і аналізує їх розвиток та може надавати технічну допомогу.

16. До ключових цілей МБРР можна віднести сприяння іноземним інвестиціям, збалансованому зростанню міжнародної торгівлі, підтримку рівноваги платіжних балансів.

17. МБРР може здійснювати реструктуризацію заборгованості за кредитами.

18. Обмеженням участі країн у МБРР є те, що вступу до МБРР у обов'язковому порядку передують вступ до МВФ.

19. Міжнародна асоціація розвитку (МАР) надає кредити під нульовий або дуже низький відсоток терміном більше ніж на 25–40 років, при цьому може бути передбачено пільговий період 5–10 років.

20. МАР може надавати гранти країнам, яким загрожує криза заборгованості.

21. Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (БАГІ) надає гарантії тільки інвесторам із країн-членів БАГІ, до того ж інвестиції повинні призначатись тільки країнам-членам.

22. Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) підтримує проекти, які передбачають значне перетворення або погіршення природного середовища на території реалізації проектів, що фінансуються.

23. ЄІБ використовує різні фінансові механізми кредитування залежно від категорії проекту та / або регіону, що передбачають індивідуальні позики, глобальні позики, структуровані кредитні лінії.

24. Європейський фонд валютного співробітництва (ЄФВС) виконує функції, аналогічні МВФ – надає кредити на покриття дефіциту платіжного балансу.

25. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) сприяє реформуванню банківської системи країн Центральної та Східної Європи, але не впливає на лібералізацію цін і процеси приватизації.

26. Місія ЄБРР полягає в інвестуванні у проекти, які сприяють переходу до відкритої економіки і розвитку підприємницької діяльності. Це відбувається із застосуванням такого фінансового підходу, як синдикування позик.

27. ООН створена з метою підтримки миру і безпеки та розвитку співробітництва між державами. Свою місію ООН реалізує через свою структуру, яка представлена такими органами: Генеральна Асамблея, Рада з безпеки, Економічна і соціальна рада, Рада з опіки, Міжнародний суд та Секретаріат.

28. Рада з безпеки ООН несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки, відіграє провідну роль у визначенні наявності загрози миру або акту агресії.

29. Система ООН складається із самої Організації Об'єднаних Націй та більше 46 пов'язаних з нею організацій, відомих як програми, фонди та спеціалізовані установи.

30. Місія ЄС, серед іншого, полягає у встановленні митних та кількісних обмежень на експортно-імпорتنі операції країн-учасниць.

Проблемні ситуації та дискусійні питання

№ 1. Поліпшення інвестиційного клімату у країні проявляється у зростанні обсягу іноземних інвестицій.

Дослідіть, які наслідки може спричинити поліпшення інвестиційного клімату в Україні? Які дії повинні передувати виникненню такої тенденції? Які позитивні і негативні тенденції вона може мати?

№ 2. В яких випадках і за яких умов швидке надходження іноземних інвестицій здатне спричинити втрату державного контролю над економікою? Які дії повинна вжити держава для отримання позитивних наслідків іноземного інвестування?

№ 3. Дослідіть експортноорієнтовані галузі України і сформулювати загальні тенденції у сфері зовнішньої торгівлі.

Пояснити, які переваги і недоліки спостерігаються у сфері зовнішньої торгівлі. Яким чином вони знаходять відображення у валютному курсі?

№ 4. Дослідіть структуру експортних та імпорتنих товарів за галузевою спрямованістю протягом останніх 7-10 років. З'ясуйте, які тенденції є характерними для економіки України у контексті існуючої структури експорту й імпорту.

Які зрушення відбулись у зв'язку зі змінами у політико-правовій і соціально-економічній сферах (у тому числі спричинені частковою окупацією територій України, анексією Криму та переорієнтацією частини товаровиробників з російського ринку на європейський, азіатський і т. ін.).

Які заходи, на Ваш погляд, доцільно вжити державі для підтримки і стимулювання вітчизняних товаровиробників і запобігання перетворення України виключно на сировинну країну?

№ 5. Проаналізуйте коливання валютного курсу гривні відносно долара і євро протягом останніх 7–10 років. Поясніть причини і сформулюйте наслідки зниження валютного курсу (у тому числі звернути увагу на питання розвитку міжнародної торгівлі України).

№ 6. Проаналізуйте зміни зовнішнього боргу держави за останні 5–7 років. Поясніть, з чим пов'язане зростання обсягів залучених ресурсів (зокрема, від міжнародних валютно-кредитних установ, і у тому числі МВФ).

Які наслідки зростання такої заборгованості Ви можете сформулювати для України у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі?

№ 7. Дослідіть операції Національного банку України (НБУ) у сфері валютного регулювання. Яку мету переслідує банк, використовуючи різні методи валютного регулювання?

Проаналізуйте обсяги валютних інтервенцій, до яких вдавався НБУ за останні роки. Поясніть, у яких випадках банк купував, а у яких – продавав валюту.

Аргументуйте свою думку щодо результативності таких операцій для різних суб'єктів економіки.

№ 8. Проаналізуйте динаміку залучення Україною коштів МВФ та коливання вимог, що висуває МВФ до України. Поясніть, чому залучення цих кре-

дитів супроводжується зростанням навантаження на економічних суб'єктів (що проявляється у зростанні комунальних платежів, пенсійного віку тощо).

Чи є, на Ваш погляд, інші альтернативи у залученні коштів? Якщо є, то чому вони не використовуються? Аргументуйте свою думку.

№ 9. Дослідіть проекти, що реалізує Україна спільно зі Світовим банком у сфері енергетики, сільського господарства і розбудови інфраструктури. Оцініть ефективність залучення і витрачання коштів через зміну обсягів виробництва і реалізації у цій сфері та обсягів експортних й імпорتنих операцій.

№ 10. Дослідіть взаємодію України та ЄС через здійснення експортно-імпорتنих операцій, встановлення / зняття квот на реалізацію продукції.

Поясніть, які зміни відбулись у структурі експорту? Як ці зміни позначились на фінансовому стані товаровиробників-експортерів? Яким чином коливання валютного курсу вплинуло на ці процеси? Сформулюйте позитивні і негативні наслідки такого впливу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев І. В., Колісник М. К. Гроші та кредит: навч. посібник. – К. : Знання, 2009. – 253 с.
2. Аранчій В. І., Бойко Л. М., Черненко Л. В. Гроші та кредит: навч. посіб. / Полтавська держ. аграрна академія. – Полтава : АСМІ, 2009. – 308 с.
3. Аרטус Мирослав Миколайович. Гроші та кредит: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Європейський ун-т. – К. : Видавництво Європейського ун-ту, 2004. – 162 с.
4. Гроші та кредит : підруч. для студ. ВНЗ / І. О. Лютий, Н. І. Версаль, О. В. Любка, О. Д. Рожко ; за ред. І. О. Лютого ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 559 с.
5. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. ; за ред. М. І. Савлука ; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – 6-те вид., переробл. і доповн. – К. : КНЕУ, 2011. – 590 с.
6. Гроші та кредит : підручник / С. К. Реверчук, В. І. Грушко, Л. І. Дмитриченко, І. Г. Скоморович, О. Ю. Сова. – К. : Знання, 2011. – 382 с.
7. Грошові знаки та монети України : альбом. – Х. : Колорит, 2005. – 184 с. : іл. – (Серія «Українська колекція»).
8. Демківський А. В. Гроші та кредит : навч. посіб. / А. В. Демківський. – К. : Дакор, 2005. – 528 с.
9. Демківський А. В. Вексельний обіг в Україні : навч. посіб. для студ. екон. вузів і ф-тів / А. В. Демківський. – К. : ВІРА-Р, 2003. – 506 с.
10. Денисов А. Е. Бумажные денежные знаки России 1769–1917. Часть 1. Государственные бумажные денежные знаки 1769–1843 годов / А. Е. Денисов. – М. : Информэлектро, 2002. – 131 с.: ил.
11. Долан З. Д., Кемпбелл К. Д., Кемпбелл Р. Д. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика – СПб: Оркестр, 1994. – 501 с.
12. Дорофєєва Н. В. З історії грошей України : навч. посіб. / Н. В. Дорофєєва, З. М. Комаринська ; Нац. банк України. – К.; Л., 2000. – 165 с.
13. Зварич В. В. Нумизматический словарь / В. В. Зварич. – Львов : Вища школа, 1975. – 156 с.
14. Івасів Б. С. Гроші та кредит : підручник / Б. С. Івасів ; Терноп. акад. нар. госп-ва. – Т. : Карт-бланш, 2005. – 527 с.
15. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей: Реферат: дайджест. – К.: Асоціація Укр. Банків, 1999. – 192 с.
16. Колодізєв О. М. Гроші і кредит : підручник / О. М. Колодізєв, В. Ф. Колесніченко. – К. : Знання, 2010. – 615 с.
17. Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму / М. Ф. Котляр. – К. : Наукова думка, 1971. – 175 с.
18. Мартос Б. Гроші української держави / Б. Мартос, Я. Зозуля ; Український технічно-господарський ін-т. – Мюнхен : [б. в.], 1972. – 104 с.
19. Механізм формування системи парабанківських посередників на фінансовому ринку в контексті забезпечення економічної безпеки України : моно-

графія / С. М. Шкарлет, О. І. Гонта, В. Г. Маргасова, М. В. Дубина. — Чернігів : ЧНТУ, 2014. — 272 с.

20. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Мишкін Фредерік ; пер. з англ. С. Панчишина, Г. Стеблій, А. Стасишина. — К. : Основи, 1998. — 963 с.

21. Наумов А. Ф. Гроші та кредит: в Україні і міжнародній економіці (теорія, практика) : навч. посіб. для студ. ВНЗ / А. Ф. Наумов. — 2-ге вид., виправл. і доповн. — Миколаїв : Швець В. Д., 2013. — 295 с.

22. Офіційний сайт Національного музею історії України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nmiu.com.ua>.

23. Скоморович І. Г. Еволюція та функціонування грошової системи в Україні (теоретичні та історико-економічні аспекти) : монографія / І. Г. Скоморович. — Львів, 2014. — 516 с.

24. Тхоржевський Р. Й. Нариси історії грошей в Україні (з давніх часів до сучасності) : навч. посіб. / Р. Й. Тхоржевський ; Терноп. акад. нар. госп-ва. — Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 1999. — 238 с.

25. Тхоржевський Р. Й. Нариси історії грошей в Україні (з давніх часів до сучасності) : навч. посіб. / Р. Й. Тхоржевський ; Терноп. акад. нар. госп-ва. — Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 1999. — 238 с.

26. Харрис Л. Денежная теория. Пер. с англ. — М.: Прогресс, 1990. — 750 с.

27. Чуб О. О. Гроші та кредит. Інтерактивні методи викладання дисципліни : навч. посіб. / О. О. Чуб ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. — К., 2009. — 326 с.

28. Швайка М. А. З історії українських грошей (до 10-річчя гривні) / М. А. Швайка ; Асоціація депутатів ВРУ. — К. : Київ. міжнар. ун-т, 2006. — 195 с.

29. Швайка М. А. Гроші України: труднощі з їх запровадженням і функціонуванням / М. А. Швайка. — К. : Київ. міжнар. ун-т, 2005. — 127 с.

30. Шишкіна О. В. Гроші та кредит : навч. посіб. / О. В. Шишкіна, М. В. Дубина. — Чернігів : Видавець Брагинець О. В., 2016. — 692 с.

31. Шишкіна О. В. Гроші та кредит: практикум : навч. посіб. / О. В. Шишкіна, М. В. Дубина. — Чернігів : Видавець Брагинець О. В., 2017. — 274 с.

32. Шишкіна О.В. Гроші та кредит: теорія і практика (у схемах і таблицях): навчальний посібник / О.В. Шишкіна, М.В. Дубина. — Чернігів: видавець Брагинець О.В., 2018. — 572 с.

33. Шкарлет С. М. Банківські операції : навч. посіб. / С. М. Шкарлет, Я. В. Жарій. — К. : Дорадо-Друк, 2010. — 384 с.

34. Щетинін А. І. Гроші та кредит : підручник / А. І. Щетинін. — 2-ге вид., переробл. та доповн. — К. : Центр навч. літ., 2006. — 432 с.